PROCES SADOWNY

Ziemſkiego Práwá Koronnego,

Z Formularzem Láćinſkim Pozwow y Condemnat.

GRZEGORZA CZARADZKIEGO, I. C:

Tudźież ná końcu przydány

PROCESSVS JVDICIARIVS REGNI POLONIÆ

THOMÆ DRESNERI.

Teraz znowu poprawiony y wydany.

Cum Gratia & Priuilegio S. R. M.

W WARSZAWIE, v Janá Trelpinſkiego Typogr. R. J. M. 1640

IN ARMA
Jllustrissimæ & Magnif: Prosapiæ
KAZANOVIANÆ.

ARMIGER ense ferus, fixusque ad limina Custos,
Turres terrigenæ, Mœnia, Porta, Aquila,
Omnia Stemma tuum virtutum semina signat,
CAZANOVIA Stirps, queis Generosa nites.
Arma Viros fortes, Mucro Jus, Limina mores,
Mœnia Virtutes, Porta Fidem reserat;
Præpes Auis sublimè volans, Subsellia Regni
Accumulat, meritis prœmia digna Tuis.
Hæc igitur Tua facta notant, qui Stemmate tali
Ducis ab antiquis Nobile Nomen Auis.

JASNIE WIELMOZNEMV
JEGO MCI PANV,
P. ADAMOWI
Z KAZANOWA, NA CZASNIKACH,
KAZANOWSKIEMV,
KASZTELLANOWI SENDOMIRSKIEMV,
NAWYZSZEMV PODKOMORZEMV KORONNEMV, SOLECKIEMV, BORISSOWSKIEMV, KOZIENICKIEMV, RVMONSKIEMV, NOWOTARSKIEMV, BIELSKIEMV, STAROSCIE, Y LESNICZEMV.

ROſtropnoſć ktora ieſt potrzebna we wßytkich rzeczách ludzkich/ Jáſnie Wielmożny M. Pánie/ dáleko wiecey tych ktore do rządu Rzeczypoſp: y roſkázowánia poddánych należą. Bez niey bowiem wßelákie pánowánie ſłabe y niepotężne ieſt: A iáko na morze w okręćie puśćić ſie bez kompáſá niebeſpieczno/ ták do Rządow Páńſkich bez Animußu/ ktorego Minerwá oná Bogini roſtropnośći nie nátchnełá przyſtępowáć/ (chocby ſie też kto poczuwał w potężney ſwey władzy) ieſt prożno. Czego v Poetow Polyphemus iednooki ieſt przykłádem/ ktory ſtráćiwßy przez odwagę Vliſſeſſowę wzrok/ żadney rzeczy rozdzielnie y właśnie rozeznáć nie mogąc/ ſam ſiebie/ y trzodę ſwoię w wielkie błędy y vpadki wprowádził: ták y Pan káżdy/ ktoremu tego świátłá w przyrodzonym rozumie nie doſtawa/ władzą bez mądrey rády tráći/ á naoſtátek Páńſtwo ſwoie obala. A tá Roſtropnosć abo Rozrywká ieſt dwoiáká. Jedná ktora máiąc ią/ co rádźić inßym vmieią. Druga co według rády zdrowey w rządzie/ lub áffektow/ lub poddánych ſwych przodkuie. A tá znowu ná dwoie ſie dźieli: Jedná ieſt/ Rząd porządny w rzeczách woiennych/ o ktorym ſie tu nic nie mowi. Druga ieſt/ Rząd in Toga Reipub: w pokoiu. Gdyż ſilent leges in armis. Acz Juſtinian zaczyna ták ſwe dźieło práwne: *Panu każdemu nie tylko woienny przemysł mieć, ale też Práwną y Sądową mądrośćią przyſtoi ſię vzbroić: aby oboię tny czas, y woyny, y pokoiu dobrze mogł wybieżeć. zkąd Pan nie tylko kruſzyć kopiią o ſerce nieprzyiacielskie, ale też przez práwne ſcieſzki potwarliwych zbrodnie ganić, y znośić ma vmieć, y ták przeważny w boiu, y świetny radą w pokoiu bydź.* Nazbyt mądrze: Bo/ że pußczę teraz woienną dźielność/ w czymże Rzeczypoſp: zdrowie/ godność/ y ozdobá/ Krolewſkiego Máieſtatu ßerokość/ Korony ſwobodá/ beſpieczeńſtwo/ pokoy/ wolność/ y wßytkich ßczęśliwość obfitość/ iáko w Práwách á Sądźiech záwiſły? Bez Práwá/ áni Miáſto/ áni Dom żaden/ y ludźie/ y wßytko przyrodzenie/ obeyść ſie nie może. Práwo ieſt wyrok ludzki y Bożey myśli/ wieczny á nieodmienny/ ktore dobre rzeczy rádźi czynić/ złych zákázuie/ bądź to ono piſáne/ bądź nie. Y ná to ieſt wynálezione/ áby iednym głoſem do wßytkich mowiło/ wßytkim wćiąż roſkázowáło poczćiwie ſie ſpráwowáć/ y káżdemu co ieſt czyiego/ oddawáło. Zkąd wolność fundáment w Práwie y w Sądźiech/ y tám kwitnie Páńſtwá/ gdźie Práwo płuży; iuż tám wydzwánia Rzeczpoſpolita/ gdźie Práwá depcą/ gdźie Sądy odćinaią. Tákći Greckie/ ták y Węgierſkie Páńſtwo/ gdy Práwem pokinęło/ oboie w bezpráwne Biſurmáńſkie Tyráńſtwo wpádło. Siłáby wyliczáć Páńſtw y Kroleſtw/ ktore przez wzgárdę Práw y Sądow zginęły. Práwo ieſt iáko nieiáki rozwodnik dwu zapáśnikow/ to ieſt/ Actoris & Rei, krzywdzącego/ y krzywdę ćierpiącego/ inter Meum & Tuum, Eſt & Non. Jáko ſie to chaos pomießa/ Roźiemcá práwny wnet dźielnicą pogárdźi/ y nic iedno zwádá y vpad

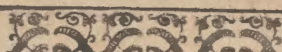
náſte-

nástepuie. Dla tegoć káżdy Sedzia/ osobe spráwiedliwośći/ ábo ráczey Boża ná Sadźiech obłoczy/ y Iudex przeto názwány à iuredicendo vel iustitia, áby ták regimentem swym miedzy stronámi vderżył/ żeby sie káżdemu/ co czyiego iest dostáło. A w to nie potráfi/ ieśli práwnym Pásem sie nie óćiagnie: bo secus owi zapáśnicy in lite sua záiußent / telis calumniantium tricarum, dośiega go/ y moderamen iego wniwecz obroca. Práwna vmieietnośc vmie temu wygodźić; á iey iest powinność vczyć rzeczy od podobieństwá nie dálekich/ znośnych/ y gránice vczćiwego nie przechodzacych; y dánk iey w tym wßytek/ áby Leges iuris Patrij do wyrozumienia pospolitego przyspośobione były. W to ia vgadzáiac/ publicæ vtilitati studendo, Proces Sadowy Práwá Ziemskiego / po Polsku dla wyrozumienia snádnieyßego nápisány/ znowu elucidowawßy Nouis Normis Citationum & Decretorum, sub Patrocinio, y przezacnym Imieniem WM. mego M. P. luci publicæ pokazałem. A wiele mie przyczyn do tego pobudźiło. Ze nie wspownie Zacnośći y wyniosłośći Stárożytney Fámiliey W. M. M. P. w ktorey ták wiele Senatorow / y Dignitarzow/ Woiewodow/ Káßtellanow/ Stárostow &c. Koroná Polska widźiałá/ y ná ich rostropney rádźie/ y powadze przezacney/ fundámentá swoie po wßytkie wieki od kilku set lat wspierálá: y teraz ma sie z czego cześyć/ y czym sie w Meżách Iáśnie Wielmożnego Domu KAZANOWSKICH popisáć. A miánowićie przypomnie Przezacney Pámieći Páná Oycá W. M. M. P. Je° Mći Páná ZYGMVNTA KAZANOWSKIEGO Naywyżßego táktesz Podkomorzego Koronnego/ ktory młodość swoie iesczę zá sławney pámieći Królá STEPHANA, ná Dworze iego przedźiwnie spráwowal / y one w náukách / y ćwiczeniu cnot rozmáitych/ y dźieł Rycerskich/ strawiwßy/ Oyczyznie ták w rożnych expedytiách/ iáko y w ćwiczeniu Naiáśnieyßego ná on czás Krolewicá WLADYSLAWA, á teraz Królá nam ßcześliwie pánuiacego/ do ostátniego terminu żywotá swego/ wiernie służył. Ktorego tez W. M. M. P. náśláduiac / pierwey młodość swoie nnobnieś przyprawił/ záczym tez zostáłeś wßytkim miły/ y Krolowi Je° Mći Monárße Niezwyćiezonemu WLADYSLAWOWI IV. Ktoremuś tez W. M. M. P (z dźiećiństwá swego wiernie y vstáwicznie służac) bárzo vlubionym został/ ná mieysce Sławney Pámięći P. Oycá swego/ nástapił/ tákże Podkomorzym Koronnym vczyniony/ á potym ná zacny Stołek Senatorski posádzony/ wßytkiemu Krolestwu zacnemi postepkámi y przykłádámi/ świeta Pobożnośćia stárożytney Wiáry Kátholickiey świećiß/ ludzkośćia/ y hoynośćia złota / á práwie niewymowna vprzeyma łáskáwośćia / Páńskim ánimußem/ y przećiw vczonym/ y w náuce obieráiacym sie/ nikomu W. M. M. P. nie vstepuieß. Ciagna káżdego do W. M. M. P. te powabne przymioty Cnot Bohátyrskich/ o ktorych potomne czásy nigdy nie zámilcza. Alec y záchowánie dawnośći/ á zgołá wiecznośći/ voluminum publicitus editorū ratio toż spráwuie / ábym ten Proces Praw Koronnych Wmći m. M. Pánu powtore dedykował. Ktoby był wiedźiał o Troiey/ y oney expugnácyey/ o Thebách/ Athenách/ Kárthaginie / ktoby sie był domyślił? náwet o onych znácznych á woiennych Xerxách/ Dáryußách/ Alexándrách/ ktoby był pomyślał/ by Xiegopisowie potomnym czásom tego byli nie podáli. Dla tego to moie dicatum W. M. M. P Opusculum, Processus Iudiciarij spráwi / że y ia z tą lucubrácya sub axilla tam Illustriss: Herois, à Zoilorum mordaci conuicio moge bydź záßczycony/ y W. M. M. P. Nomen & Virtutes Heroicas, per hunc vigorem perpetuantis literaturæ, posteritati olim rerum vegetæ recordatrici, przed oczy przełoże. Mam zá to / że Wmć moy M. Pan/ te vboga / ále ochotna y życzliwa gratificátia / czołem wdźiecznym y wesołym przyimieß. Niechay nawyżßy Tworcá Wmći mego M. Páná / pospołu z Jey M. Pánia Sendomirska W. M. M. P. przezacna Małżonka/ z pomyślonymi ßcześliwośćiámi/ y poćiechámi hoynemi ná czásy długoletne obfićie błogosłáwi. Dan w Wárßáwie dniá 1. Wrześniá/ Roku Páńskiego 1640.

Wmći mego Miłwego Páná y Dobrodźieiá

Vniżony Slugá

JAN TRELPINSKI.

PROCES SADOWNY POLSKI. PRAWA KORONNEGO.

ROZDZIAL I.

O POSPOLITTM POSTEPKV W SADACH.

Oczatek Rzetelny do Spráwiedliwośći / w Práwie od Zwierzchney mocy Sadowey/czynienia/droga iuż/zwyczáiem/Statutámi/y Constytucyámi/ yPráwem Sadzonym vtorowána/áby kto krzywde y obćiażenie od drugiego ćierpiac/dosyć sobie vczynienia/ y pożadánego trybu porownánia/ przez rozsadzenie práwne dostapil/ vczy nas y prowádzi: y áczkolwiek mamy to zá poczatek wrodzonego przystoynośći kresu/ vczćiwie żyć / nikogo nie vkrzywdźić/ káżdemu oddawáć co czyiego iest: iednák Práwo pisáne/ zábiegáiac przećiwnośći/ábo też watpliwośći ludźi przeczacych prawdźiwemu slußnośći y przystoynośći gośćincowi/áby sobie żaden Spráwiedliwośći nieczyniac/ sam swoiey spráwy Sedźiem nie byl/droge káżdemu swobodna pokazalo/ do Spráwiedliwośći dochodzenia/ przećiw stronie krzywdzacey/ábo też nie swoie rzecz zátrzymawáiacey. Gdźie choć wolney sobie swobody/ wedla swoiey prerogátywy / kto chce záżywáć/ ile mu náturá podálá/ może/ by tylko co mu Práwo ábo gwalt nie każe czynić/ y zátrzymawáć/ mimo wstret gránice wolnośći/ nie wygodźi mu sie. Przeto Sady / y Sedźiowie ná to sa wysádzeni/áby miedzy tákim/y czyniacemi y ćierpiacemi krzywdy/rownáli niesnaßki/y ßnurem opisánia Práwnego á Spráwiedliwego rozmierzáli/ przysadzáiac iednym co im slußnie należy/ á od tych co przećiw mierze y prawdźie Spráwiedliwośći záżdzymálá/ y trzymáia oddaláiac. A to żeby sie tym porzadniey sprawowálo/ták w káżdey rzeczy sa sposoby swoie/ ták w tym trybie Sadow iest pewny postepek y porzadek dochodzenia końcá Spráwiedliwośći. Ktory nic inßego nie iest/ tylko rzad/ákt/ słußny/ y práwny/ wedlug ktorego/ rożnice spraw poznáne/ á predko z dobrey y slußney rozrywki rozeznáne bywáia. W tákim záś rzadźie ten kßtalt sadowy trzy osoby/ to iest Sedźiego/ y tego Sadu zupelna osade; Powod; y Pozwánego; w sobie zámykáiac/pewnymi okolicznośćiámi/ábo zwyczáiem dawno záwźietym okreßony iest/podlug ktorego spráwy sadzone/ y determinowane bywáia. Tákowy tedy porzadek/ postepku sadowego/dwoiáki iest: Jeden/gdy pozwány nie stawa do práwá / y contumax zostawa/ tákże prze tego niestawánie / y contumácya / áż do exequucyey powod spráwe przećiw iemu prowádźi/ y Práwo kończy swoie/ przysadzenie rzeczy w pozwie miánowáney ták/ że przezysku y nakłády z winámi posyskawáiac. Drugi/kiedy pozwány stawa do práwá. Zá niestawániem pozwánego do Práwá/trzy Terminy przednieyße (y to w Ziemstwie kiedy tám *forum* spráwy przyzwoite iest) Powod má wypráwowáć. Pierwßy Termin/ábo pierwßy czás iest do wzdánia Pozwánego in pœna Contumaciæ, w spráwách w ktorych pierwßy Termin/áni z Práwá/ áni z vmowy/ nie iest záwiety. Bo ieśliby ták bylo/ tedyby przyßlo wzdawáć pozwánego w zysku spráwy.

Wtory Termin ábo czás iest/do wzdánia pozwánego niestawaiacego w zysku/to iest w tákich spráwách/w ktorych Rok ábo Termin pierwßy/ áni z Práwá/áni z vmowy iest záwity. Bo ináczey przyßlaby iuż do ástkicyey Terminu przypowießczonego/ dla dosyć vczynienia/ to iest/ad satisfaciendum , y Woźnego przydánia do intromissiey wźiećia/ y odeslánia do Sadu Starośćiego onegoż mieysca/gdźie pozwány ma osiadłość/ná wykonánie exequucyey rzeczy osadzoney/ pozwáć.

Trzeći Termin ábo czás (Rokiem też to zowia) w spráwách w ktorych pierwßy Termin/áni z práwá áni z vmowy/lub to z zapisu/nie iest záwity/do vstánia Roku/ seu ad astādum terminum concitatum, aliâs przypowieśćzonego/dla dosyć vczynienia/y támże przydánia powodowi Woźnego/ do intromittowánia/ to iest/ wwiezowánia iego/ w dobrá (ie-

[...]ßby ſpráwá oſoby ſie tykálá) Práwem przekonánego/ wedle wielkośći ßácowánia rzeczy práwem zyſkáney/ ábo krzywdy ponieśioney/ y w tyleż ßkody/ á ieśli rzeczywiſta ſpráwá/ to ieſt/ realis actio byláby/ w rzecz ábo w dobrá/ o ktore ſie ſpráwá toczylá: á przećie y w ſumie oßácowány/ względem ßkody vczynioney y do záłożenia winy 14. grzywien nád przekonánym w ſprawie/ żeby pozwány nie bronił wwiązánia/ y poſſeſſyey/ á dopuśćiwßy/ áby więcey nie przeßkadzał. A gdyby wwiązánia z poſſeſſya zábraniał/ ábo dopuśćiwßy wwiązánia z poſſeſſya/ onego zás przeßkadzał/ ábo zezwoliwßy ná wwiązánie/ poſſeſſyey zábraniał/ y nie dopußczał/ ták przez ſie/ iáko y przez tákiekolwiek naprawne oſoby/ áby był odeſłány powod z pozwánym w Práwie przekonánych/ y z rzeczą oſadzoną/ do Stároſty/ ábo do Stároſtow onego mieyſca/ gdźie ma pozwány dobrá/ Starośćiey Iuriſdikcyey támeczney podległe/ dla ſkończenia y exequowánia rzeczy oſadzoney/ porządny tryb Práwny záchowáwßy.

Po tákich Terminách/ po przydániu woźnego/ y odeſłánia do Vrzędu Stárośćinego. Támże w Grodźie vczynić trzebá oblatę Dekretu Ziemſkiego/ od ktorego remiſſá ſpráwá. Pierwßy Rok/ Termin/ ábo czás ieſt w Grodźie ná querellách/ ábo cauſarum officij, przed Sądem Podſtárośćinym/ do vſtánia Roku tegoż przećiw przekonánemu Práwem nie ſtawáiącemu/ y do wykonánia rzeczy oſadzoney przez tenże Vrząd Grodzki/ gdy powod dowiedźie/ y probowáć będźie Relácyą Woźnego y Szláchćicow dwoch/ o niedopußczenie ſobie wwiązánia z poſſeſſyą/ ſkaże tedy Vrząd Grodzki winę 14. grzywien nád pozwánym w práwie przekonánym/ że niedopuśćił powodowi wwiązánia/ y záraz przydáie Woźnego powodowi ná wwiązánie/ ták iáko w ſobie zámyka Dekret Sądu Ziemſkiego: tudźież ná záłożenie zakłádu troiákiego/ to ieſt vadiorum triplicatorum, nád przekonánym w Práwie; á żeby on nie bronił Aktorowi wwiązánia y poſſeſſyey/ á dopuśćiwßy/ áby iey nie przeßkadzał. Aktor tedy wyiąwßy authenticè Dekret ten z Kśiąg Grodzkich/ Woźnego z Szláchtą znowu pośle ná one dobrá pozwánego obćiążone Proceſſem/ do wwiązania ſiebie w tęż máietność záraz/ cum literis ſignificatorijs à Capitaneo de vadijs interpoſitis. A gdźie práwem przekonány/ lubo to przez ſie/ lubo przez kogo inßego/ tákiego wwiązánia będźie bronił drugi raz ná drugi Termin/ przed Vrząd Grodzki/ Aktor pozwie onego przekonánego práwem/ y támże dowiodßy Relácyą Woźnego/ y dwoch Szláchćicow/ niedopußczonego wwiązánia/ pod zakłády troiákimi nákazánego/ więc y legittimatem pozwu Innoteſcencyey záraz iuſtifikowawßy/ żądáć ma vrzędu Grodzkiego/ áby vadia triplicata, to ieſt/ zakłády troiſte Aktorowi przyſądził/ ná pozwánym przekonánym w Práwie/ y nákazał rumácyą w dobrách tegoż pozwánego czynić: Támże áby náznáczył Vicesgerentá/ ábo Burgrábie wedle zwyczáiu onego Grodu/ z dwiemá Szláchćicámi/ ná rumowánie/ y wyrzucenie Práwem przekonánego/ z dobr Proceſſem obćiążonych/ y záraz ná wwiązánie/ z záłożeniem winy Bánicyey/ ieśliby rumácyey/ y intromiſſyey/ przekonány Práwem bronić chćiał.

Po tákim Dekrećie Aktor poſyłá Viceſgerentá/ ábo Burgrábiego z dwiemá Szláchćicow ná Rumácyą y Intromiſſyą/ w one dobrá pozwánego Práwem przekonánego. Ktory ieśli niedopuśći/ ták Rumácyey/ iáko y wwiązánia. Iuż go Aktor náoſtátek dawa pozywáć ná Roki Grodzkie/ ná vſtánie Roku tegoż/ przed Sąd Stárośćin/ zá tegoż Vrzędu Inſtygatorá inſtygácyą/ z Delácyey Aktorowey: dowiodßy że pozwány/ Rumácyey y Intromiſſyey bronił/ Relácyą Viceſgerentá/ ábo Burgrábiego z Szláchtą/ pozwow tákże położenia Woźnego Relácyą/ z tákiey Inſtáncyey przekonánego Práwem ſkázuią Bánnizowánym/ y wywołánym z Korony Polſkiey/ y Páńſtw iemu podległych.

Tákże y pomocnicy iego/ ná tenże Termin pozwáni/ tákiemuż Dekretowi bywáią podległi. A ieśli Bánnit dobr ſwoich broniłby/ powinien Stároſtá zá liſtem Krolewſkim wßytkiego Powiátu z Szláchtą rußyć y z ármatą/ y przekonánego Prawem z dobr wyrzućić y wygnáć. Ktory ieśli może bydź poimány/ gárdło iego będźie ná láſce Krolewſkiey/ tákże y pomocnikow/ ieśliby z nim weſpołek byli poimáni.

A ieśli przekonány Práwem dobr dźiedźicznych y właſnych nie ma/ ále tylko vżywánie/ exequucyá rzeczy oſadzoney ná vżywániu/ y vſufructu może bydź poćiągnioná/ ták żeby powodowi z niego doſyć ſie zſtáło/ bez ßkody dźiedźicá.

A nieośiádły/ ſkoro mu w Sądźie Grodzkim doſyć vczynienie nákaża/ muśi ſie ábo go-

tymi pieniądzmi eliberowáć/ we dwu Niedzielach abo Rękoymie stáwić/ że dosyć vczyni w sześciu Niedzielach. Co ieśli nie vczyni/ trzebá go pozwáć do Bánnicyey/ y gdy będzie Bánnizowány/ poimáć y zátrzymáć go wolno aż dosyć vczyni. *Sig: III. 1588. fol. 35.*

Proces do Zápisu ták przewodzić trzebá.

1. ZApis mieć pogotowiu, Autentice wyięty z podpisem y pieczęcią.
2. Protestácyą o pilnośći, y podlężeniu zakładu, dla nie zápłacenia.
3. Pozew Originálny, według Formy zwyczayney, y Relacyą o iego wyniesieniu.
4. Wzdanie w zysku. *Lucrum*,
5. Przypowieszczenie do dosyć vczynienia, y wyniesienia tegoż pozwu Relacyą. *Concitatio cum eius relatione.*
6. Asticyey, to iest vstánia Roku przypowieszczonego Dekretu z przydániem Woznego z Szlachtą y odesłániem ná exequucyą do Grodu swey iurisdiciey *astitit. additur. remittitur.* Gdy do inszego Grodu exequucyą odsyłaią. A kiedy w tymże Starostwie ma pozwány dobrá swe iuż tak zwłaszcza w Wielkiey Polszcze otrzymáć trzebá. *Astitio sub vadiis triplicatis.*
7. Relácya niedopuszczonego wwiązánia wedle Dekretu.
8. Innotescentia, abo oznaymienie ramienia Krolewskiego, y Relacyą wyniesienia tego pozwu.
9. Vstanie Roku Innotescenciey y przysądzeniem winy 14 grzywien, z przydániem Woznego na wwiązanie Actora y założenie *vadiorum triplicatorum* gdzie záraz y *literæ significatoriæ de vadiis triplicatis interpositis a Capitaneo* zakladaią się.
10. Relacya bronionego wwiązánia y założonych *vadia triplicata.*
11. Pozew o *vadia triplicata*, y o położeniu iego Relacya.
12. Wzdánie *in vadiis triplicatis*, gdzie rumacyą nakazuią, y Wicesgerentá; abo Burgrabiego przydawaią y Relacya niedopuszczoney rumacyey.
13. Pozew po Bánnicyey, y Relacya o położeniu pozwu tego.
14. Skazuią *pœnam bannitionis* ná przekonanym w Prawie.
15. Tamże przydawaią Woznego na publikacyą Bannicyey, á Wozny czyni Relacyą że publikował.

§ Nie od rzeczy będzie żeć wizerunk przewodu Prawa z formami pozwow położę przeciw Successorom tego ktory się był zapisał.

A to Láćińskim iezykiem: Bo w pierwszey moiey Edycyey masz po Polsku.

Juxta styllum & praxim inclitæ Cancellariæ Posnaniensis.

NORMA PRIMÆ CITATIONIS.

A*Dam Sandiuogius a Czarnkow Palatinus Lanczycien. Generalis Maioris Poloniæ Pysdren VVolpen &c. Capitaneus.* Tibi *Nobili N. Filio & successori legittimo Nobilis olim N villæ N. de eisdem ac aliis bonis tuis generaliter omnibus summisque quibusuis pecuniariis: quomodolibet & vbilibet te concernen. vigore* Regio, *& nostra Capitaneali qua in hac parte fungimur authoritate mandamus vt coram nobis seu iudicio nostro in iudiciis causarum officii nostri Castren. Posnan Feria N. post Festum N proxima in Castro Posnan celebrandis, aut dum & quando eadem iudicia prius & proximus post præfixum tempus ibidem celebrabuntur personaliter & peremptorie compareas: ad instantiam Nobilis N. qui te citat ad inscriptionem Castren Posnanien. a Nobili olim N patre tuo coram eisdem actis recognita: qua se suosque successores obligaueras, Mille florenos numeri & monetæ Polon c. tempore iam præterito sub vadio similis summæ actori persoluturum, neque tamen huc usque persoluit. proinde vadio prænominato succubuit, pro quo cum summa principali persoluendo siquidem vt in bona illius sic & in onera successisti, citaris ad præmissa tibi latius termino in futuro deducenda & declaranda sis iudicialiter responsurus. Datum in Castro Posnan. feria secunda post Festum Sanctorum Omnium proxima Anno Domini Millesmo Sexcentesimo decimo nono:*

ALITER; ET SI SINT PLVRES.

I*Ncipiat vt prior vsq; ad eum locum:* Qui *vos citat pro debito suo mille flor p. p per olim parentem vestrum N actori actis Castren Posnan. ad soluen inscripto idq; sub vadio similis summæ quam*

summam hucusq; non persoluistis, proinde prætactum vadium ad actorem transgressi estis ac succubuistis, itaq; vt eo luito summam princip. actori non recedendo a iudicio persoluatis, citat. &c.

CONTVMACIA.

NObilis N. Actor Nobilem N. de bonis eius generaliter omnibus, summisq; quibusuis pecuniarijs, ad officium præsens Castren. Posnan. citatum (*essentia cit. scribatur*) citatione ipsa sua cum copia fusiús de promissis disponente: per Honestum N. N. Ministerialem Terrestrem totius Regni officio astantem, quater de forma iuris ad Officium præsens Castren. Posnan. vocatum, non tamen per se aut suum procuratorem, seu alium quempiam comparentem, imò contumacem existentem: vt id ex relatione Ministerialis præfati ius restituentis officio constitit, in pœna contumaciæ ex admissione officij præsētis iudicialiter & officiose cōdemnauit & memoriale soluit.

SECVNDÆ CITATIONIS.

PRæsuppositis vt supra vsq; ad eum locū. *Qui te citat* addendū *secundo post pœnam contumaciæ prout te in proxime præteritis iudiciis causarū officii iudicialiter condemnauit, iuxta suam citationem primam qua te citauerat: iuxta & ad inscriptionem Castren. Posnan &c. vt supra.*

LVCRVM.

NObilis N Actor Nobilem N. de bonis eius omnibus infrascriptis, ad officium præsens Castren. Posnan. literali citatione peremptoria citatum in hæc verba: (*inferatur tota citatio vsq; ad finem*) per Honestum N N. Ministerialem Terrestrem totius Regni officio astantem, quater de forma iuris ad officium præsens Castren. Posnan. vocatum, non tamen per se, aut suum procuratorem, siue alium quempiam, imò contumacem existentem, Ministeriali præfato idipsum iudicialiter attestante, in lucro totius & integræ causæ suprascriptæ, ex admissione officij præsentis, iudicialiter & officiosè (non obstante arresto si quod per partem citatam, aut eius nomine quempiā alium ante condemnationem præsentem, quæ feria N. in continuatione seu determinatione iudicorum modernorum feria secunda proximè præterita inchoatorum, obtenta est, interpositum sit) condemnauit, & Iuri memoriale soluit.

ARRESTVM LVCRI.

QVam quidem condemnationem lucri vt præmissum est, per partem actoream obtentam N. N. nomine, & pro parte ipsius citati, per Ministerialem antedictum officio astantem, tempestiuè arrestauit. Officium quoq; hoc idem arrestum, tanquam de iure concessibile suscepit. Tandem post hoc idem arrestum modo præmisso interpositum, cum eadem pars actorea prædictum citatum, ad officium memoratum iuxta Iuris formam per Ministerialem suprascriptum acclamari procurasset: ipse verò nec per se, nec per suum quempiam legittimum plenipotentem comparuisset, imò contumax extitisset Ministeriali hoc eodem attestante. Ideo ipsum isidem actor, ratione præmissorum, iuxta suam citationem præinsertam, denuo post præfatum arrestum in lucro eiusdem causæ suprascriptæ, ex admissione officij præsentis, iudicialiter condemnauit, & Iuri memoriale soluit.

CONCITATIO AD SATISFACIENDVM.

PRæmissis vt supra vsque ad eum locum. *Qui te citat,* & postea ponendum *& concitat alias przypowieściezą / ad soluendum & satisfaciendum sibi, pro his omnibus pro quibus te in iudiciis causarum officii Castren. Posnan iudicialiter in suo loco pro toto condemnauit, iuxta suam citationem qua te citauerat &c. reliqua vt in superiore citatione ponantur. In fine autem pro* Responsurus *concludatur sit satisfacturus. Datum in Castro Posnanien. &c.*

ASTITIO.

NObilis N. Actor, Nobilem N. de bonis eius generaliter omnibus summisque quibusuis pecuniarijs ad officium præsens Castren. Posnan. citatum & concitatum, aliâ *przypowieściezonego*, ad soluendum, & satisfaciendum sibi pro omnibus condemnatis lucri, pro quibus ipsum in proximè præteritis iudicijs iudicialiter condemnauerat iuxta suam citationem quâ eum citauerat: (essentia citationis scribatur) vt ex citatione

eiuſq; copia idipſum fuſiùs elicitur. In termino hodierno ex eadem concitatione legittimè prouenıente, & incedente, in aſtito termino, ex admiſſione officij præſentis iudicialiter & officiosè, non obſtante arreſto, ſi quod per partem citatam, aut eius nomine per quempiam alium ante condemnationem modernam obtentam interpoſitum ſit, condemnauit, terminumq; aſtitum obtinuit. Et quidem ipſe concitatus, per Honeſtum N. N. Miniſterialem Terreſtrem totius Regni officio aſtantem, quater de forma iuris, ad hoc idem officium præſens Caſtren. Poſnan. publice vt moris eſt vocatus exiſtens, nec per ſe, nec per ſuum legittimum plenipotentem comparuit, imò contumax exiſtat: vt id ex relatione Miniſterialis præfati iure reſtituentis officio conſtitit. Ideo in eius contumaciam, nomine actoris petitum eſt vlteriorem proceſſum de iuris forma conuenientem, pro cauſæ huius exigentia ſibi decerni. Officium verò præſens Caſtren. Poſnan. contumacia ipſius concitati conſiderata, ad affectationem actoris eidē de iure addidit & deputauit, prout præſentibus addit & deputat Miniſterialem Terreſtrem competentem, cum duobus Nobilibus, quoſcunque habere poterit ad intromittendum ipſum, de iuris forma, in bona præfati citati omnia, inſcriptione ſupraſcripta (ſi ad eam cauſa ducta eſt) lucriſq; & perlucris, ac toto cauſæ præſentis proceſſu onerata, in eiſdem lucris & perlucris ipſius actoris per eum ſuper citato de bonis eius omnibus in officio præſenti Caſtren. Poſnan. ex vi ante dictæ inſcriptionis (vel ratione præmiſſorum) iuridicè & legittimè obtentis. Quam intromiſſionem & poſſeſſionem, cum plenario & effectiuo realiq; vſu fructu in bona omnia proceſſu cauſæ huius, lucriſq; & perlucris, ac primum inſcriptione ſupraſcripta onerata, dum & quando pro parte eiuſdem actoris officioſe poſtulabitur idem concitatus debite & competenter libere dare & admittere, nec eam per ſe, vel quempiam alium quouis modo denegare, & impugnare, ac datam præpedire (reiq; principali ratione cuius conuenitur ſatis facere) debebit ſub pœna 14. marcarum pec. pol. vel ſub vadijs triplicatis ex proceſſu cauſæ præſentis emergentibus, ad bona eiuſdem concitati literaliter & authenticè deferendis, ac ibidem relinquendis. Quod ſi verò eam intromiſſionem & poſſeſſionem bonorum ſuorum idem concitatus quouis modo per ſe ſubmiſſas ſuas que ſui perſonas denegauerit, vel datam & admiſſam præpediuerit, reiq; principali, ratione cuius agitur, in toto non ſatis fecerit, extunc iam ipſo facto cauſa præſens cum toto ſuo effectu, ac partibus ipſis remittitur ad loci Capitaneum vel illius officium, aut Iudicium Terræ & Palatinatus ſiue diſtrictus cuiuſcunque ſub cuius Iuriſdictione bona concitati conſiſtant, tanquam ad brachium Regale. pro vltima & finali exequutione præmiſſorum omnium, iuxta iuris præſcriptum, & proceſſus iudiciarij exigentiam, finienda & determinanda.

Contra impoſſeſſionatum autem talis Aſtitio.

NObilis N. Actor Nobilem N. Impoſſeſſionatum, de perſona boniſque eius generaliter omnibus cum & ſummis quibuſuis pecuniarijs, ad Officium præſens C. P. citatum, & concitatum alias otrzypowieſzonego/ad ſoluendum & ſatisfaciendum eidem actori pro omnibus condemnatis totius lucri, iuxta ſuam citationem originalem, qua ipſum citauerat (eſſentia citationis inſerenda) vt ex citatione eiuſq; copia idipſum fuſiùs elicitur. In termino hodierno concitatorio ex eadem concitatione legittimè prouenienti, & incidenti, in aſtito termino ex admiſſione officij præſentis iudicialiter & officioſè (non obſtante arreſto) condemnauit, terminumq; ac aſtitum obtinuit. Qua ipſe concitatus per Honeſtum N. N. Miniſterialem totius Regni officio aſtantem quater de forma iuris ad hoc idem officium præſens Caſtren. Poſnan. publice vt moris eſt vocatus exiſtens: non tamen per ſe, aut ſuum procuratorem, ſiue alium quempiam comparauit: imò contumax extitit, prout id ex relatione Miniſterialis præfati iure reſtituentis officio conſtitit. Ideo in eius contumaciam petijt actorea pars vlteriorem iuris Proceſſum iuxta Conſtitut. Conuentus Cracouien. Coronatio Sereniſſ. Regis moderni, cauſæque huius exigentia ſuper ipſo concitato decerni. Officium verò Capitaneale Caſtren. Poſnanien. Contumacia eiuſdem concitati conſiderata: ad affectionem iuridicam præfati actoris, inhærendoq; Conſtitut. Crac. contra impoſſeſſio-

natos laudatæ, decreuit, præsentibusque decernit: vt idem concitatus, tanquam impossessionatus, pro lucris & perlucris, super eo per actorem ratione præmissorum obtentis, hinc in duabus septimanis, à data diei hodiernæ computando, eidem actori circa acta officij huius satisfaciat, seque ab eis lucris & perlucris, neque ipsa principali eliberet & emũdet: vel aliás fideiussorem Nobilem benè possessionatum pro se statuat, qui pro eo iudicialiter & officiosè, reale se ponat, quod rei iudicatæ, ad decursum sex septimanarum sese continue & immediatè sequentium, ab actu præsenti cõputandarum, parebit & satisfaciet: idque sub pœna bannitionis, & de Regno Poloniæ Dominiisq; illi subiectis proscriptionis, super ipso iuris debito ordine res inducet & per publicam Ministerialium proclamationem, ad notitiam omnium hominum, vt iuris & consuetudinis est, denuncianda.

JNNOTESCENTIA BRACHII REGALIS.

PRæmittatur vt supra titulus Capitanei, *loco* mandamus *scribatur. Innotescimus Ministerialem Generalem Regni Honestum N. cum certis Nobilibus secum comparentibus coram nobis seu officio nostro Castren. Posnan. personalem fecisse relationem. Quomodo dum nuper additus fuisset ex decreto officii nostri astitionis termini concitatorii, Nobili N actori iureuincenti. ad intromittendum ipsum in bona tua omnia vbiuis locorum consistentia, vigore ipsius perlucrorum super te, & bonis tuis omnibus legittime obtentorum. quorum series & ordo in actis nostris latius continetur: occasione V. N & totidem vadii cui succubuisti ob non solutionem principalis summæ N coram actis Castren. Posnanien per olim parentem tuum N. recognitorum. Porrò tu existens iureuictus & rebellis, intromissionem ipsi actori, in bona tua præfata omnia temere denegasti, quo facto exequutio ipsorum perlucrorum nobis & officio nostro legitime incumbit. Quapropter tibi vigore Regio & nostra Capitaneali authoritate, mandamus: vt coram nobis, seu officio nostro Castren. Posnan. in iudiciis causarum officii nostri Castren Posnan Feria N. post Festum N. in Castro Posnan celebran. Vel dum & quando eadem iudicia prius post præfixum tempus celebrabuntur, ad instantiam præfati actoris personaliter & peremptorie compareas: qui te citat ad viden' & audien' nos authoritate Brachii Regalis in vim exequutionis. præfatam partem iureuincentem in bona tua omnipotenter intromitti, vadiaque triplicata summæ debitæ, & vadio correspondentia, de non impugnanda eadem intromissione, interponi ac alia in talibus fieri solita constitui. Alias Contumacia tua non obstante, nos ad ea quæ officio nostro incumbunt, contra te procedemus, seu officium nostrum procedet. Dat' in Castro Posnanien' Die Anno.*

Vlterior Gradus Primus, Pœnæ 14. Marc.

NObilis N. Actor & Iureuictor in Termino hodierno. & in contra Nobilem N. ad officium præsens C. P. in forma innotescentiæ citatum (essentia citationis scribi) citatione ipsa sua cum copia de præmissis fusiùs disponente, vlteriorem processum de iure conuenientem obtinuit. Quia ipse citatus & iureuictus per Honestum N. Ministerialem Terrestrem totius Regni officio astan. quater de forma iuris ad officium præsens C. P. vocatus existens, nec per se, nec per suum legitimum mandatarium comparuit, imò contumax existit: vt id ex relatione Ministerialis præfati ius restituentis officio constitit. Ideo in eius citati cõtumaciam. Officium hoc idem C. P inhitendo iuri communi, eundem citatum & iureuictum, in pœna 14. marc. p. p. ob denegatam & non admissam intromissionem & possessionem succubita (non obstante arresto) condemnauit, condemnatq; præsentibus. Et nihilominùs instante parte act- rea, idem de iure addidit & deputauit, prout præsentibus addit & deputat Ministerialem Terrest ẽ cõpetentem, cum duobus Nobilibus, quoscunque habere poterit. ad intromittendum ipsum, in bona præfati citati omnia, inscriptione suprascripta, processu causæ, lucrisq; & perlucris, onerata. In eisdemq; lucris & perlucris ipsius iureuictoris per eum super citato bonisq; eius omnibus, ratione præmissorũ obtentis & perdictis, tam & in pœna 14 marc. p iuxta iuris formam & eorundem lucrorum & perlucrorum pœnæque prædictæ continentiam. Imposuitq; hoc idẽ officium ad vlteriorem & finalem exequutionem brachij Regalis, causæ præsentis procedendo, vadia triplicata, ex vi lucrorum & perlucrorum, pœnaq; pręfata 14. marc. proueniente, ac eisdem correspondente, vt iuris & moris est, computanda. Quatenus ipse citatus nec per se, nec per suas

quasuis submissas & subordinatas personas, intromissionem bonorum suorum omnium, inscriptum & istius causæ processui subiectorum, & eorum realem pacificamque possessionẽ eidem actori, dum ad eam acceptandam, vt præmissum est, miserit. denegare, & impugnare, datamq; & admissam non irritare, in lucris, perlucris, pœnaque suprascripta, non audeat, imò de facto admittat, reique principali, ratione cuius agitur, in toto, realiter, & affectiuè satisfaciat, sub eisdem vadiis triplicatis, ad bona citati literaliter & authenticè deferendis ac ibidem relinquendis.

Ita cum eo decreto eundum ad intromissionem, sumptis literis significatoriis, de vadiis triplicatis interpositis, & in bonis iureuicti relinquendis.

Literæ Significatoriæ Vadiorum Triplicatorum.

Nobilis N. grate nobis dilecte, notum facimus præsentibus. Quia additus es de iure & officio nostro Capitaneali Castren. Posnanien. Ministerialis Terestris competens, cum duobus Nobilibus, Nobili N. actori & iureuictori ad intromittendum ipsum in bona tua omnia inscriptione infrascripta, lucris & perlucris onerata, vigore lucrorum & perlucrorum ipsius iureuictoris per eum super te & bonis tuis præfatis, occasione non solutionis debiti N. per N. olim parentem tuum præfato actori iureuictori, actis nostris Castren. Posnan. ad soluendam quomodolibet inscripti, similisque vadii exinde succubiti, in iudicio officii nostri Castren. Posnan. legittime obtentorum & perductorum. Imposuimus itaque per hoc idem officium nostrum, ad vlteriorem exequutionem super te vadia triplicata, ex vi eorundem lucrorum & perlucrorum prouenientia, summam in processu causæ præsentis descriptam in se efficentia. Ne vidzt tu tam per te, quam per alias quascunque personas, eandem intromissionem, & bonorum tuorum præfatorum pacificam possessionem eidem actori & iureuictori, in quæ bona idem actor de brachio regali, per prædictum Ministerialem, & Nobiles quos habere poterit, in dictis lucris & perlucris intromittetur denegare audeas, sub transgressione eorundem vadiorum triplicatorum. De quibus taliter interpositis vadiis triplicatis vt certior fias, ea tibi per Ministerialem præfatum in domum & curiam tuam, iuxta iuris communis formam deferri, ibidemque relinqui, ac ad notitiam tuam deduci iniunximus. Harum testimonio literarum, quibus sigillum officii nostri præsentis est appressum. Datum in Castro Posnanien. die. Anno.

AD GRADVM SECVNDVM VLTERIOREM CITATIO.

Tibi N. de bonis tuis &c. ad instantiam Nobilis N. actoris & iureuictoris, tum & instigatoris officii nostri Capitanealis Castren. Posnan. qui quilibet eorum suo pro interesse, te citant pro vadiis triplicatis, ex processu causæ principalis emergentibus, summam oooo. floren. pec. pol. in se efficientibus, per te ad eandem partem actoream, ob non admissam, imo temere denegatam intromissionem in bona tua omnia processu causæ istius, ac primum quidem inscriptione infrascripta onerata, in lucris & perlucris ipsius iureuictoris per eum super te & bonis tuis omnibus, occasione non solutionis debiti mille floren. pec. polon. per olim N. parentem tuum N. actori iureuictori actis nostris Castren. Posnan ad soluendum inscripti, similisque vadii exinde succubiti, in iudicio officii nostri Castren Posnan. legittime obtentis & perductis, & officiose vt iuris & moris est, iuxta decretum officii nostri Castren. Posnan. astitionis termini concitatorii ac vadiorum triplicatorum interpositionis, per suprapositum iureuictorem effectatis transgressis & succubitis, nec non vlteriori iuris processu, ea in causa decernendo, nempe ad videndum & audiendum eorum vadiorum triplicatorum alteram partem instigatori nostro, & alteram iureuictori adiudicari. in vimque vlterioris exequutionis brachii Regalis, rumationem tui de bonis tuis omnibus. in ea vero ipsi actori intromissionem decerni, & id exequendum Burgrabium Terrestrem districtualem cum Ministeriali & duobus Nobilibus quibuscunque addi & deputari. Ea igitur officium nostrum exequi sis iudicialiter attentaturus. Dat. in C. P.

DECRETVM VADIORVM TRIPLICATORVM 2. GRADVS.

Nobilis N. iureuictor, tum instigator Officij præsentis Castren. Posnan. quilibet illorum suo pro interesso actores, astiterunt terminum hodiernum, in & contra Nobilem N. de bonis eius generaliter omnibus, ad Officium Castren. Posnan. citatum (*essentia citationis scribenda*) citatione ipsa sua cum copia præmissa fusiùs disponen Quiquidem citatus & iureuictus. per H. N. Ministerial. Terrestr. tot. Reg officio astant. quater de forma iuris ad officium præsens vocatus existens, nec per se, nec per suum

legittimum

legittimum plenipotentêm comparuit, imò contumax extitit, vt id ea relatione præfati Minist, ius restituen. officio constitit. In cuius citati contumacia officium præsens C.P. parte actorea affectante, vadia triplicata præfata, ob intromissionem & possessionem denegatam, super ipso iureuicto, non obstan. arresto decreuit, præsentibusq; decernit. Quorum vadiorum triplicatorum, medietas Capitaneo loci, alia verò parti actoreæ iureuincen. per officium præsens iuxta iuris formam præsen. adiudicatur. Et vt nihilominùs rei principali, ratione cuius res est, idem citatus in toto realiter satisfaciat, decernitur. Præterea parte actorea affectante, ad vlteriorem & finalem exequutionem brachij Regalis causæ præsen. proceden. de iure, addidit & deputauit, prout præsentibus addit & deputat Actorib. suprascript. officium competens videlicet Burgrabium Terrestrem district. siue Vicesgeren. cum Ministeriali & Nobilibus quibuscunque, ad rumandum & eiiciendum ipsum iureuictum de bonis illius omnibus inseriptione & processu causæ istius oneratis; in eadem verò iureuictorem, in illius lucris & perlucris, & in media parte vadiorum triplicatorum: In altera verò Instigatorem Officij huius ad intromitten. Quam rumationem, tum & intromissionem modo præmisso affectatam, citatus & iureuictus nullo modo denegabit, sub pœna bannitionis, & de Regno Polon. dominijsq; illi subiectis proscriptionis, forma solita per publicam Minist. proclamation. vt iuris & consuetudinis est denuncianda. Et hic idem coram eodem officio & actis præsen. Castren. Posnan. personaliter comparen. N.N. positis primum literis vadiorum triplicatorũ in mensa P. præsen. N. Actores suprascriptos in bona eadem aliaque citati & iureuicti omnia, processu causæ præsen. lucrisq; ac perlucris, ac inscriptione suprascripta (*si ad eam actio directa est*) onerata, in eisdem lucris perlucris ipsorum actorum, per eos super citato & bonis eius omnibus iuridicè & legittimè obten & perduct. tum & in pœna 14. marc. p.p. sibi adiudicat. (si mentio eius in citatione fuerit) intromittebant & introligabant: eam tamen intromissionem quæ sub (*pœna* 14. *marc. vel etiam*) vadijs triplicatis prædict. admitti debuit N. denegauit, fieriq; non admisit. Pro qua denegata intromiss. (pœnaq; præfata 14. marc. vel) vadijs triplic. ea propter succubit. vlterioriq; iuris, ea in causa pro illius exigentia processu decernen. Idem Minist. se citation. literal. C. & auten. ex parte prędicti Actoris, con. prænom. citat. editam, ibidem in instanti in mensa B. pręsen. N. posuisse, & debitè notificatam reliquisse.

Postea forsan euadet citatus.

SVper citationem literalem C. P. qua ex parte & ad instan. Nobilis N. Actoris, Nobilis N. de bonis suis generaliter omnibus, summisque quibusuis pecun. ad officium præsens Castren. Posnan. ex partium præfatarum, Actoreæ quidem N citati verò N. introduct. controuers. decreuit, præsentibusq; decernit. Quatenus ipse citatus solus sua in propria persona cum duobus Nobilibus sibi genere similibus, in primis & proximis Castren. Posnan. causarum officii iudiciis, ex tunc proximè & immediatè in Castro Posnan. celebran obseruata iurisiuran. debita solennitate, con. part. actor. corporali iuram. rota tali euadat (si pro denegata intromissione agitur) se intromiss. & possess. bonorum suorum parti actoreæ non denegasse, nec nomine suo cuiquam denegare commisisse (quod si Successor pro aliquo debito, vel alia quacunque re per Antecessorem contracta conuenitur tunc sic) se nullo bona post mortem N. antecessoris sui nomine successorio recepisse, nec in posterum recipere, ac de eis gaudere velle) Deo Omnipotenti & IESV Christi Filii sui Passione ita eum adiuuante. Similiter & testes eius præfati duo, id esse verum, suis corporalib. iuramentis comprobabunt. Quod iuramentum cum per citatum ac testes eius præfatos præstitum fuerit, aut non Officium hoc idem C. P decernet vlterius in causa præsenti id quod iuris erit. In eis itaque C. P. causarum officii iudiciis proximè & immediatè in Castro Posnan. celebran. partes præfatæ habent, habereque debent terminũ perempt. actorea quidem ad attentad. citata verò ad præstan. hoc idem sibi iniunctum iuramentum. tum ad proceden vlteriùs, omniaq; iuridicè agen in causa præsen. iuxta citation. Actoris, decretum, & rotam iuramenti, actaq; eius causæ omnia, de promissis fusiùs disponentia. Nullius partium iure læso.

Vel datur Actori dilatio ad munimenta.

SVper citationem literalem C. P. qua ex parte & ad instantiam Nobilis N. Actoris Nobilis N de bonis suis generaliter omnibus summisq; quibusuis pec. ad officium præsens C P. citatus est: (essentia citationis inferatur) citatione ipsa sua cum copia de promissis fusiùs disponen. officium præsens C. P. Exauditis part. præfat. Actoreæ quidem A. citatæ verò D. introductis controuersijs, ad affectationem partis actoreæ, eidem de iure infra hinc ad prima & proxima C. P. causar. officij iudicia ex tunc proximè & immediatè in C. P. celebran. dilationem ad munimenta causæ suæ necessaria

concessit.

concessit. Et partes præfatæ habebunt habereque debent terminum perempt. citata quidem ad præstan. Actorea verò ad satisfacien. dilationi sibi vt præmissum est concessæ. tum ad proceden. vlteriùs, omniaque iuridicè agen. in causa præsen. pro natura, proprietate, & exigentia illius, nullius earum iure læso.

Aut docebit Actor de Termino in proximis.

Similis vt supra ingressus. Dilationem iuri consentaneam ad docen. & debitè compro-ban. iuxta iuris præscriptum de termino ex eadem cõcitatione ad præsens inciden. in quibus primum. Reliqua vt supra.

Vnus Citatorum infirmus cæteris suspensa.

Terminus hodiernus talis, qualem hodie Nobilis N Actor cum Nobili N. de bonis eius generaliter omnibus ad officium præsens citato: (essentia citationis) citatione ipsa sua cum copia præmissa fusiùs enarrante, habere debuerunt, per Nobilem N nuncium vnius citati, videlicet Nobilem N qui ipsum vera detineri infirmitate in officiũ præsens intulit, ob veram illius infirmitat. recept & per officium hodiern C P intra hinc ad prima & proxima C. P. causarum officii iudicia extunc proximè & immediatè in Castro Posnan. celebran transposit d latus & prorogatus est, prout quidem transponitur, differtur, & prorogatur præsẽ. Quantum verò prædictos Nobiles N. N. cum eodem Nobili N. citatos attinet, caus. eadem vti coniuncta & indiuisa, intra hinc ad eadem prima C P causarum officii iudicia suspenditur, & prorogatur. In quibus quidem iudiciis officii proximis, facto tamen per ipsum Nobilem N. cum duobus Nobilibus sibi genere similibus suis testibus, corporali iuramento, quòd verè infirmus fuit, quando ei præfatus nun ius illius terminum prædictum distulit & prorogáuit. Partes eædem habent suntque habituræ terminum perempt Actor quidem ad attentan. Præfatus verò Nobilis N. ad præstan super vera infirmitate iuramentum, tum ad proceden. vlteriùs, omniaque iuridicè agen in causa præsen. iuxta citation. præsen. actaque eius causæ omnia, de præmissis latiùs canen. saluo iure partis vtriusque.

Vel partes limitant Terminum ad proxima.

Terminus hodiernus talis, qualis hodie fieri debuit, inter Nobiles N Actorem ab vna: & N. de bonis eius generaliter omnibus, ad officium præsẽns Castrẽ Posnaniẽ citatum (essentia citationis scribatur) citatione ipsa sua cum copia latiùs disponen. partibus ab altera, infra hinc ad prima & proxima C. Posnaniẽ causarum officii iudicia extunc proximè & immediatè in Castro Posnaniẽ celebrã, de consensu partium, actoreæ quidem N. citatæ vero M. coram officio præsẽ comparẽ, per hoc idem officium præsens limitatur, prorogatur, & in tali vigore ac robore, prout hodie fieri debuit, continuatur, actuq; præsẽ transponitur. In quibus quidem iudiciis officii proximis, partes præfatæ habent habituræq; sunt terminum perempt talem qualem hodie habere debuerunt, &c. reliq. vt sup.

Tandem datur Dilatio minori: Si.

Officium præsens Castrẽ Posnaniẽ ex partium præfatarum introductis controuersiis eo attento, quia ex persona ipsius citati apparet eum minorennem esse, & ad præstã tam super vera infirmitate, quàm etiam de non recepta post prænominatum olim parentem suum successione iuramentum, inhabilem esse eum tantùm modo octauum annum attigisse: ideo terminum eundem iuramenti, hinc ad prima & proxima C P. causarum officii iudicia, proximè & immediatè post elapsum septem annorum decursum, in Castro Posnaniẽ celebr. suspendẽ & prorogã esse duxit, vti quidem suspendit & prorogat præsẽ. Conseruã tamen partibus eisdem in primis & proximis Castrẽ Posnaã causarum officii iudiciis, proximè & immediatè post elapsum septennium in Castro Posnaniẽ celebrã, dum idem actor ipsum citatum legittimè adcitauerit, Terminum perempt. ad præstã hoc idem iuramentum, ad vlteriùsq; proceden & omnia iuridicè agẽ in causa præsẽ pro exigentia illius, nullius earum iure læso. Salua tamen nihilominùs actione eidem actori cum possessore bonorum respectu potioritâtis reseruata. (Vel ita concludatur dum affectat actor intromissiõ in bona abscessa: hoc intelligere interdum in anteriore passu Processus.) Et nihilominùs officium memoratum Castrẽ Posnaniẽ ad affectationem partis actoreæ decreuit, præsentibusq; decernit: quatenus ipse citatus intromissionem cum reali affectiuaq; possessione, in bona omnia processu causæ præsentis onerata, per se per se abscedẽ in summa prædicta originali, dum per Ministerial. Terrestr. competẽ & duos Nobiles, qui illi iam exnunc adduntur, affectabitur; liberè det & admittat, nec eam per se, aut quasuis submissas suas personas deneget & impugnet, datamq; & admissam non præpediat, sub vadio summæ prædictæ originali correspondẽ, decreto præsẽ mediaã, in ipsum citatum bonaque eius omnia imposito, in casuque contrauentionis decreto præsẽ ad soluẽ iuendo, & de bonis citati ipsius debita iuris via repetendo.

CITATIO AD BANNIENDVM.

Præmissis vt supra in citatione prima vsq; hûc. *In Iudiciis Capitanealb. Castr. Posnan. clamatis adhinc prius & proximus in Castro Posnan. celebrandis. Ad instanciam* à quo continuacũ ita: *Instigatoris officii nostri tum & Nobilis N actoris iureuincentis personaliter & peremptorie compareas: qui te citant ad Banniendum & de Regno ac Dominiis illi annexis proscriben. ideo quia tu existens iureuictus occasione 1000 Florenor. pec. pol non persolutorum, ac totidem vadii exinde succubiti per olim N. patrem tuum, coram actis Castren. Posnan. recognitorum, ac ad soluennum inscriptorum rei iudicatæ non vis satisfacere: nempe rumationem tui de bonis tuis omnibus, ac in eadem intromissione vigore lucrorum & perlucrorum vadiorumq; triplicatorum ratione præfati debit. super eadem a præfato N. actore iureuincen. obtentorum noluisti & non vis admittere citaris itaq; ad videndum & audiend. te vna cum omnibus tuis complicibus, seruitoribus familiaribus coadiutorib. consultorib patrocinan. fautoribus domi suæ conseruan. bannit ac proscript. pronunciari per publicas*

Ministerialium publicationes denunciari, & ad notitiam omnium deduci, satisfactionem rei principali quantum exigentia eius causæ postularit contra te decerni. præmissa sis attentaturus, ad eaque iudicialiter tibi termino in futuro deducenda & declaranda responsurus, Dat. in Castro Posnanien.

CONDEMNATIO SVPER EAM CITATIONEM.

IVdicium Capitaneale Castren. Posnan. in contumaciam Nobilis N. de bonis eius omnibus infrascriptis per Instigatorem officij Capitan. Castr. Posnan. ex delatione Nobilis N. actoris iureuictoris, ad iudicium Capitan. Castren. Posnan. literali citatione citatum in hæc verba: (tota inferatur citatio) Quia præfatus N. citatus & iureuictus per Honestum Martinum Pilecki Minister. Terrestr. totius Reg. Iudicio astan. quater de forma iuris ad Iudicium præsens Capitan. Castren. Posnanien. vocatus existens, nec per se, nec per suum legittimum plenipotent. comparuit, imò contumax extitit; prout hoc Ministerialis præfatus ius restituens, coram eodem Iudicio Capitan. ita esse recognouit. Ideo eundem citatum vti rebellem, & iuri communi contrauenien. iuxta iuris formam, de Regno Poloniæ Dominijsq; ei annexis, cũ omnibus eius complicibus, adhæren. consilium & auxilium dan. eiq; patrocinan. ac etiam domi suæ conseruan. (non obstante arresto vt in lucro si opus fuerit) bannien. & proscriben. esse decreuit & pronunciauit, decernitq; & pronunciat decreto præsenti median. Ac nihilominus vrgen. & expeten. actore, ex delatione præassérta additur officium compotens, siue Vicesgerens, videlicet Burgrabius Terrestr. district. ad apprehenden. eiusdem citati omnia bona, processui causæ præsen. obnoxia, eaq; tam actori, quàm delatori præfato, iuxta cuiuslibet ex eis compet. diuiden. Ad eam quoq; bannitionem & proscriptionem, in locis publicis & consuetis proclaman. & publican Ministerialis Terrestr. districtus cuiusuis, quemcunq; pars actorea habere poterit, causaq; præsens exposcit, eidem parti actoreæ de iure à iudicio præsen. additur. Quam quidem bannitionem taliter per iudicium Capitan. Castren. Posnan. promulgat præfatus Ministerialis iudicio astans, circa hoc idem iudicium C. C. P. in præsen. multorum hominum varii status, sexus, & conditionis existen. causa expediund. suorum negocior. ad hoc idem officium congregator. clarâ & intelligibili voce publicauit, & ad notitiam omnium deduxit. Et hic idem coram eodem iudicio actisq; præsen. C. P. personal. comparens Generosus Ioannes Sangiuogius Sadowski Burgrabius Terrestr. Posnan. sanus mente & corpore existens vltrò & beneuolè recognouit: Quia ipse fuit personaliter feria E. proxima in curia villæ G ibidemq; iuxta iuris formã virtute decreti Castr. Posnan. pro parte Nobilis N. tum & instigatoris officii C. P. cuiuslibet illorum suo pro interesse actorum, eosdem in bona eadem, aliaq; ipsius citati & iureuicti omnia, inscriptione supranominata processuq; causæ præsentis onerata, in lucris, perlucris, pœnis eiusdem actoris per eum super ipso citato iureuicto, bonisq; eius omnibus ratione præmissorum, obtentis & perductis, nec non in vna medietate vadiorum triplicatorum, prætactum iureuictorem, pro illius interesse concernen. in altera verò medietate eorundem: officium præsens C. P. iuxta iura Regni spectan. intromittebat manuq; forti & armata rumabat eundem citatum, de bonis prædictis potenter eijcien. Quæ ruma tio & intromissio per ipsum citatum sub pœna bannitionis admitti debuit: eam tamẽ denegauit, & fieri non admisit. Pro qua denegata Rumatione, pœnaq; præfata exinde succubitâ, ac vlteriori iuris processu ea in causa decernen. Prouidus N. Minist. Terr. Regni Gen. de cuius legalitate officio præsen. ex legittimis constat documentis, recognouit se citationem. &c. Quas suas Relationes tam Generosus N. Burgrabius, quàm & Ministerialis prædictus, in acta præsentia inscribi procurauerunt.

O POZWACH

ROZDZIAL II.

IEst tedy Pozew / przyzwánie winnego do Sadu álbo Vrzędu / dla respráwienia Sadownego / z naznaczeniem Terminu / y iest wstęp do spráwy / bez ktorego wszelakiSad prożny

y nie wa-

y nieważny/ bo ſtrony nie przyzwáwßy/ y iey ſpráwoty nie przeſłuchawßy/ nic nie może być w Práwie poſtánowiono.

A Pozwy ſą rożnego kßtałtu.

IEdne ſą Criminálne / gdy do wyćiągnienia karania prawnego ná winnym / áni w nim Táxy nie kłádą. Drugie Ciuiles do pożyſkánia rzeczy w ktorych ßkody y Táxy kładzie ſie. Więc iedne ſą liſtowne/ ktore ná liśćie ábo ná piśmie/ iáko ſą Krolewſkie/ Ziemſkie/ Grodzkie/ Commiſſárſkie/ Podkomorſkie/. Drugie ſą słowne/ gdy ſámym tylko słownie przypozwániem. Jáko ieſt Rok Nadworny/ to ieſt/ tactus terminus, ktorego vżywáią przy Dworze Krolewſkim/ ná Seymie/ ná Trybunale/ y pod inßymi Sądámi dla iákiey świeżey zbrodnie: ktory Termin náznaczáią przez Woźnego/ ábo ktoregekolwiek ſługe Sędziego/ áby obwiniony lub ośiádły/ lub to nie ośiadły ſtánął/ do Práwá dáć o ſobie ſpráwe. Jeſt też y słowny Pozew Grodzki/ ktory licowym Rokiem zowa/ y to tylko tám gdzie kradziona rzecz może licowáć. Są y pozwy ktore zowa reales, seu violentæ citationes, gdy po niewol. winnego do Sądu przyprowádzą. Ale tákich Pozwow Práwo Koronne tylko w ſpráwach Criminálnych záżywa.

W Pozwie ma ſie zámykáć 1. Jmie Sędziego. 2. Jmie Aktorá y pozwánego. 3. Czás. 4. Mieyſce ſtawánia. 5. Okkázya dla czego. 6. Taxa abo ßácunek rzeczy/ y ßkody rowno oßácowáne z Táxą. 7. Przyzwánie pozwánego do Sądu tym kßtałtem: *Na co maſz ſądownie odpowiadać.* 8. Datá o mieyſcu y czáśie.

Tytuły ábo imioná Sędziow w Pozwách ná Seym/ ná Trybunał/ y zá dworem/ cáły tytuł Krolewſki położyć. Do Sądu Ziemſkie° nie cáły tytuł Krolewſki/ ále tylko Władyſław IV. z Bożey łáſki Krol Polſki. Do Sądu ábo Vrzędu Grodzkiego/ tytuł Stárośćin z tym dokłádem: *Mocą Krolewską y náßą, ktorey w tey mierze záżywamy, powagą.* Do Vrzędu Podkomorſkiego/ na pole/ tytułu ſámego Podkomorzego. Do Commiſſarzow/ tytuł Commiſſárſki. Ale przećie te Pozwy do Podkomorzego y Commiſſarzow przez słowo innotescimus ábo mandamus pißą. Do Woiewody/ tytuł Woiewody y Stároſty/ bo ći dwáy o niezáchowánie Conſtitucyey/ ábo vſtaw/ ſądzą Mießczány.

Strony czáſu/ o obráženie Máieſtatu K. J. M. y w ſpráwie perduellionis, k temu do wykupná dobr Stołu K. J. M. ßeść Niedziel przed Terminem trzebá pozew położyć.

Ná Seym w prywatnych ſpráwách cztery Niedziele.

O bićie fałßywey monety cztery Niedziele przed Terminem.

Commiſſárſka Innoteſcentia o rozgrániczenie dobr Krolewſkich á Prywatnych/ dwie Niedzieli przed Terminem/ ktore nie ſam Woźny kładzie/ ále z Szláchćicámi dwiemá.

Ná Stárośćie Sądy w Criminálnych ſpráwach dwie Niedzieli/ in ciuilibus tydzień przed Terminem/ tákże do Ziemſtwá w tydzień. Tudzież y ná Grodzkie Roki/ ábo querelle tydzień przed terminem.

Ná Trybunał we dwie Niedzieli przed Terminem. W oczywiſtym pozwie/ to ieſt ná licowy Rok/ w tydzień Termin náznaczáią przed Stároſtę w Grodzie.

W innych ſpráwách potocznych z Wielkiey Polſki do Máłey cztery Niedziele.

Zadworne záś pozwy gdy Krol J. M. w Wielkiey Polßcze z Dworem ſwym ieſt/ tedy ná obywátelá Máłey Polſki dwie Niedzieli & è conuerſo kłáść trzebá.

Mieyſce położenia pozwu przećiw ośiadłemu/ ma być ná dobrách iego/ ábo we dworze/ ábo v poddánego ktoregokolwiek/ opowiedziawßy ono położenie we dworze bliżßym/ á gdyby dworu w tym imieniu nie było/ tedy támecznym poddánym to oznáymić. *Sig 1543 Cō.*

A w dobrách ſpuſtoßáłych/ w roßczepioney láſce w ziemie zátknawßy publikowáć to położenie w przyległey wśi/ ábo we własney Páráfiey.

A ieśliby wiele było ſpołdzierżawcow gruntu / ná ktorym pokłáda ſie pozew / ábo do iedneyże máietności/ iákimkolwiek ſpoſobem śiłá ich przynależáło/ trzebá nopiſáć w Pozwie: *Prawom y zapiſom inſzych oſob tamże nic nie ſzkodząc.* Iuribus aliorum poſitione præſentis citationis non præiudicando.

Przećiw nieośiádłemu w Páráfiey gdzie miał kiedy ośiádłość/ ábo ſie rodził/ ábo gdzie przemießkiwa: może też w ręce temu ſámemu oddáć.

Dowod położenia pozwu bywa/ ábo oczywistym/ábo listownym wyznániem Woźnego. Jeśli oczywistym/ zwykły strony przypytywáć sie/ ieśli iest doskonáły Woźny/ to iest oney Ziemie/ w ktorey vrząd spráwowáł/ábo General Korynny/ k temu ieśli przysięgłym y obwołánym/ y postrzyżonym.

Z strony dowodu w Koronnym Práwie bywa zapisány/ y z Akt dostáteczńie wydány. W Litewskim y w Wołyńskim/ zá rzecznym wyznániem/ ábo zá extráktem z xiąg. A z strony obráżenia Máiestatu K. J. M. y w spráwie perduellionis, sześć niedziel przed Terminem/ ma bydź Relácya zápisána/ w ktorą Pozew ma bydź wpisány/ y ná Seymiku tákie położenie ma bydź publikowáne.

Gdyby też Pozwány żądał falsz Relácyey Woźnego/ z strony położenia pozwu ná ktory stánął/ tedy iż tylko o zburzenie Terminu poydźie/ ważna bydź muśi Relácya Woźnego/ y poprzyśięgáć iey Aktorowi nie potrzebá: záchowawszy iednák Pozwánemu wolne czynienie z Woźnym przed Woiewodą/ábo ná Trybunale o falsz/ tákże cum parte adhærente. Ale gdyby szło o stráte Cauzy fatalibus tám nie rychło zápisána Relácya trzebá Aktorowi poprzyśiąc. O czym szerzey przy fátaliách.

Z strony powiedzenia ná wtorym Terminie położenia pozwu pierwszego/ ná ktorym in pœna contumaciæ wzdano rożne decretá/ vltimarum instantiarum wychodzą. Podczás przy wywodzeniu Processu skázuią/ dowieść kłádzienia pierwszego Pozwu podług Statutu: Nemo tenetur respondere, nisi viso Ministeriali. Podczás też nie skázuią onego pierwszego/ tylko záwitego pozwu z ktorego Termin przypadł/ kłádzienie wywieść/ gdyż pierwszego Pozwu Termin stráty nie niosł/ y pozwány ná onym Terminie tego nie wpomniał sie/ y owszem vpuśćił to sobie dopuszczeniem contumácyey.

VV ktorych Pozwach Taxy nie kładą.

1. W Spráwach Criminalnych. 2. O wykupno dobr. 3. O gránice. 4. O Expulsyą. 5. o Rozdźiał 6. Do prosequucyey appellácyey. 7. Ex officio pro grauamine, A iesliby sie w tákim Pozwie Taxá włożyłá/ pierwszy Termin nie będźie záwity.

Mieysce w Pozwie pomienić onego z Miástá/ w ktorym sie Roki/ ná ktore obwiniony pozywa sie/ odpráwowáć máią.

W Grodzkich spráwách/ mieysce Grodu do ktorego pozywáią.

Do Krolewskiego Sądu/ tego mieyscá gdźie Krol iest obecny.

W Kommissarskim y Podkomorskim/ mieysce Residencyey.

Czás záśię ma w sobie zámykáć dźień y Rok. Dźień po ábo przed tákim Swiętem / ábo w Wigilią/ ábo názáiutrz/ nabliższy náznáczyć/ y Rok w ten czás bieżący.

Są też niektore Sprawy, w ktorych na pierwszy Pozew iest zawity Rok.

1. W zbrodniách læsæ maiestatis & perduellionis. 2. Do zapisu chybá przećiw Successorom nie iest záwity pierwszy pozew. 3. O niesłuszne wyćiągánie Cłá. 4. O zbiegłego poddánego Kmiećiá. 5 O wykupno dobr zastáwnych. Tylko pánią wienne/ ná terminie pierwszym wzdáć trzebá in pœna contumaciæ, y ná wtorym terminie iáko záwitym stronie wykupuiecey skázuią intromissyą. A gdyby sie stroná pozwána zbrániáłá bráć pieniędzy / Aktor pieniądze ma zostáwić w Cancellaryey. 6. O nieuczynienie spráwiedliwośći ná pierwszym/ aliás ná wtorym terminie z winą 3. grzywien stronie y Sądowi tyleż. 7. Aktorowi w káżdey spráwie. 8, Euiktorom/ ábo iścom y Intercessorom/ to iest zastępcom. 9. Ná słowny pozew/ to iest/ in tacto termino, tákże ná licowánym Roku/ gdźie gdy kto nie stawa wzdáć go może wszystká. 10. O nieuprzątnienie záwad ná rzekách. 11. O winę przećiw Mieszczánom/ o niesądzenie Práwá Polskiego/ dla vránienia/ ábo zabićia Szláchćicá od mieyskiego człowieká. 12, Dźierżawcom dobr Krolewskich z poddánymi. 13. Do prosequowánia Apellácyey Vrzędowi pozwánemu cum parte adhærente Termin też z remissyey ná gránice iest záwsze záwity / bo ná tym Terminie gdy stroná pozwána nie stawa/ tedy Podkomorzy/ in contumaciam partis, przystępuie do grániczenia.

Przestroga o Położeniu Pozwu, y sposobie pozywania.

MImo położone wprzod o tym Náuki w pozywániu o rekoiemstwo czyiekolwiek/ ábo oruikcya/ ma Woźny Pozew w Dobrách Dźiedźicznych pozwánego w ręce dáć iego czeladnikowi/ áby ten pozew przyszedł do wiádomośći iego / bo gdy o inszą krzywdę/ może we wrotiech dworskich pozew zátknąć iáko Státut opiewa.

W spráwie záś realis petitoriæ o dobrá nieruchome / ábo o gwałtowne ośiadzienie dobr nieruchomych/ trzebá pozew położyć ná dobrách gwałtownie ośiadzionych / bądź to obwiniony ma dobrá swoie własne/ ábo nie. Co trzebá czynić przez wszytek postępek práwny/ áż vstąpi z dźierżáwy dobr Aktorowi. Ktore tákie położenia Pozwow/ żádnego nie

przyno-

przyrzeßa Aktorowi/ y iego dobrom præiudicium y ßkody: bo ſie oſtáia ná przygotowánie ſprawy. Do tegoż tákich ſpraw/ nie godzi ſie ſadzić/ tylko z ſwey Iuriſdicyey Sędziemu.

Tu trzeba wiedziec, że w ſpráwie o grunt/ ábo o gwałtowne occupowánie dobr nieruchomych/ obwinionego pozwáć/ y názwáć go w pozwie violentus occupator dobr Aktorowych tych/ o ktorych gwałtowne poſiadzienie ma bydź pozwány ták: *Tobie Szlachetnemu N. dobr dziedzicznych, abo raczey zaſtawnych Aktora niżey mianowanego okkupatorowi*. Potym przydáć *Z dobr twoich wſzytkich. &c.*

Toż trzebá vczynić w ſprawie in materia poſſeſſoria, ábo o gwałtowne wybićie z Dzierżáwy Dobr nieruchomych/ *á potym*, niżey miánowánego/ *trzeba położyć*, to ieſt/ przez gwałtowne wybićie tegoż Aktorá/ dzierżáwy tychże dobr/ gwałtownemu dzierżawcy/ *&c.*

A ieśliby obwiniony był Pánem ábo Dziedzicem/ Akter zás tylko Dzierżawcą tytułem zaſtáwnym w vżywániu był tychże dobr/ może przećie pozwy ná onych dobrach kłáść o zakład ábo pozyſkánie/ lub też zátrzymánie dzierżawy. Ale kopia pozwu położonego trzebá zánieść pozwánemu gdzie mießka/ przez Woźnego ktory kładł on Pozew. Także y Pan ma vczynić przećiw zaſtáwnikowi ſwemu ábo Arendarzowi/ gdy Aktorowe dobrá trzyma. Zwyczáy.

O wybićie gwáłtowne z iákich dobr/ w włáſnym Powiećie/ gdzie mießka pozwány trzebá go pozywáć/ bo *alias* 14. grzywien to pachnie/ gdy nie do tego Powiatu kogo pozwieß gdzie on má ośiádłość/ chybaby do zapiſu/ kiedy ſie Powiatu odpiße.

Gdy kto zapis ná iákich dobrách ma/ ná ktorych nie dopußczono mu dzierżáwy/ ná tákich dobrách nie trzeba ná tákiego obwinionego kłáść pozwu/ ieśli ma inße dobrá/ bo względem tákich dobr nie ieſt poczytány zá ośiádłego/ tylko mentaliter.

A ná trzymawce dobr Krolewſkich/ trzebá kłáść pozew w Grodzie ábo we Dworze/ y Proces z przezyſkami/ ieśliby nie miał inßey ośiádłośći włáſney/ przewodzić iáko ná nieośiádłom. A ieśli ma ośiádłość/ ná iego dobrach/ á nie ná grunćie Krolewſkim. *Sigm. August. w Piotrkowie* 1562. *Herb. Kar.* 73.

Szláchćic nieośiádły/ *odártus*/ *alias* gołotá/ gdy co komu winien/ mießkáiąc v ośiádłego/ trzebá go tám áreſztowáć przez Woźnego. A vczyniwßy áreſzt/ pozwáć ośiádłego onego/ v ktorego ſie báwi nieośiádły/ áby go ſtáwił w Sądzie Grodzkim. *Herb. Kar.* 133.

Areſztowánych ći tylko do Grodu ſtáwić máią/ ktorzy ich w domu ſwym ná Areſzt záraz nie wydáli/ ábo od nich nie odſtąpili/ y z domu ich ſwego nie wyrzućili. *Sig.* III. 1588 *kar.* 35.

Nieośiádły gdy ma żonę ośiádłą/ v niey nie idzie Areſzt/ bo żoná ponieważ nie ieſt ſobie wolna/ ale ieſt pod mężowa mocą/ nie może go poſtáwić. Sámego tedy nieośiádłego tákiego pozywáć liſtownie/ w oneyże Páráfiey Pozew kłáść/ kopią mu w domu zoſtáwßy. Gdy nieośiádłego nie może nigdzie áreſztowáć/ áni oblicznie do pozwánia záſtáć/ Pozew kłáść w Páráfiey gdzie kiedyś ośiádłość miał/ á tákie kłádzenia pozwow nie zászkodzą nic dziedzicowi oney máiętnośći. *Herb. kar.* 133. A kiedy wątpliwość ieſt o ośiádłośći pozwánego/ ták oſtrzedz/ ieśliś ośiádły iáko ośiádłemu/ á ieśliś nieośiádły iáko nieośiádłemu.

Nieośiádłego choć nie w ſwym powiećie/ gdzie go może záſtáć/ wolno przed ktoregokolwiek Stároſtę pozwáć. *Constit.* 1595. *kar.* 35.

A ieśli pozwy kłádziono ná dobrách/ do ktorych pozwány nie należy/ Dziedzic ábo Dzierżawcá ma czynić o znieśienie pozwow przećiw Aktorowi przed wyśćiem Roku/ chybá żeby kto o Proceśie nie wiedział/ muśiałby znieść przyśięgą/ ſaluo iure ſexus & ætatis, quoad præſcriptionem. *Sig.* III. 1588. *kar.* 38.

Pozwu położenie ná dobrách pozwánego/ ſpráwuie to/ że te dobrá bywáią obćiążone przezyſkami/ ábo rzeczą oſądzoną/ bo exequucya rzeczy oſądzoney bywa ná dobrách Práwem przekonánego/ ná ktorych tákie przezyſki ſą przewiedzione/ według táxy oßácowáney krzywdy/ ábo ßkody/ y tylez ßkody z niey popádnioney/ ieśli nie o wßytkie dobrá one Proces przewodzono.

Wiedzieć trzebá/ że Pozwow ſą trzy ſpoſoby. Przypozwánie/ Przypowiaſt/ y Innotiſcencya. Przypozwánie ieſt/ gdy po śmierći Anteceſſora ſwego Succeſſor przypozywa obwinionego/ do gotowego pozwu/ ktoremu ieśli był Termin nie przyßedł/ tą formą: *Ktory cię przypozywa do gotowego pozwu Szlachetnego niekiedy N. Anteceſsora ſwego, ktory cię przerzeczony N. Anteceſsor iego pozwał był o to.* Y tu iſtote pozwu włożyć. A trzeba ták iaśnie

to przypo-

to przypozwánie nápisáć/ żeby sie znáczyło/ ná iákim punkćie spráwá stánełá/ y co sie toczy. Y Termin ostátni przeßłego pozwu táki sie otrzymał/ lub Przypowiast/ lub Innotescencya/ wyráźić potrzebá/ to iest: *VVięc do gotowego Terminu z tegoż pozwu otrzymanego, abo do gotowego Dekretu &c. Iako Proces stanął*, y záwrzeć ták: *á poniewaz przerzeczona sprawa temu Aktorowi N. służy, iako Successorowi prawdziwemu pomienionego N. Przeto na te rzeczy o ktoreć tenże N. iako Successor daie vinę, Sądownie masz odpowiadać.* A ieśli in contumaciam co sie otrzymáło było/ nápisáć: *Do gotowego Dekretu, lub* vadiorum triplicatorum, *lub inszey ligi prawney*, y ták konkludowáć: *Pozywa cię, abyś się przypatrzył, że przećiw tobie dalsze stopnie prawne będzie przewodził.*

A pospolićie gdy vmrze Antecessor spráwy niedokończywßy/ ták przypozywáią: Do gotowey spráwy o rzeczy niżey opisáne/ w Sądzie N. záczętey/ y do wßytkich stopniow Sądownych niekiedy Antecessorá swego/ y do tego punktu/ ná ktorym spráwá po śmierći tegoż N. stánełá nieskończona.

Bywa też przypozywánie ad terminum translapsũ, ábo do pozwu przepádnionego/ gdy nie áttentuie terminu Aktor. Abo gdy Práwo ieden ná drugiego wleie/ nowy Aktor trãsfusorius przypozywa do swego práwá wlanego. Abo do prosequowánia Appellácyey przećiw Sędziemu y stronie/ ábo pro grauamine y złe osądzenie/ áby kássowano Dekret.

Drugi kßtałt Pozwu iest Przypowiast/ iáko sie iuż o nim dáły przykłády/ gdy po zysku otrzymánym/ do dosyćvczynienia tego co zyskał. A żeby y ßkody pozyskał Aktor/ potrzebá w Przypowiaśćie wyráźić/ ad videndum & audiendum iurari super damna in citatione & concitatione expressa. Bo ten iest pożytek przypowiastu/ iż ná tym Terminie ieśli nie stánie pozwany/ nie trzebá Aktorowi poprzyśięgáć ßkod / á gdyby stánął pozwány/ Aktor zá instáncyą iego/ ßkody poprzyśiąc muśi.

Trzeći kßtałt pozwu iest Innotescencya/ (y o tey sie iuż przykłády włożyły) ktora iest dwoiáka/ iedná o záłożenie/ druga o skázánie vadiorum triplicatorum. A żeby Innotescencya byłá porządna/ trzebá miánowáć w niey Woźnego/ ktory vczynił Relácyą nie dopußczonego wwiązánia/ á skázánie vadiorum triplicatorum trzebá włożyć/ ex delatione actoris iure vincen[...] ad instantiam Instigatoris officij. Pozwy też Grodzkie ná querelle/ tákże Commissárskie/ y Podkomorskie od tego sie słowá poczynáią. Innotescimus.

DRVGIE OKOLICZNOSCI POZWOW.

MAią być pisáne Pozwy ná Membránie Ziemskiey / ieśli do Ziemstwá forum / ácz w Mázowßu ná prostey kárćie zwyczay pisáć Pozwy do Ziemstwá. A do Grodu ná Membránie Grodzkiey / tegoż pozwu zostáwi sobie Aktor copię. A Pozew lub po Láćinie / lub po Polsku może nápisáć. A ieśli w Pozwie opuśći tytuł/ ábo imię Aktorá/ lub Pozwánego/ ábo ieśliby Pozew pieczęćią fałßywą zápieczętowány był/ táki pozew Aktor adimplebit Sexagintis 12. mediũ parti, iudicioq́; totidem luendo, záczym zá niedoskonáłośćią pozwu nágrodzona/ iuż pozwány muśi ad obiecta respõdere. Sigm. w Piotrk. 1573. Her. k. 41.

Pozwány/ gdy dobrze nie wyrozumie pozwu/ powinien mu Aktor támże przed Sądem iáśnie wywieść. Herb. kár. 109. A ieśli pozwány będźie żądał pozwu / powinien mu Aktor swey copiey vżyczyć do odpowiádánia. Sigm. w Piotrk. 1553. Herb. kár. 4. A potwarzáiące/ fałßywe/ y nieporządne pozwy/ mieyscá w Sądźie nie máią / o ktore wedle wielkośći excessowey / Pánowie Sądowi máią moc karáć. Casim. 1445. Herb. kár. 88.

Aktor gdy zgubi Pozew przed zágruntowániem spráwy/ ábo przed Rokámi/ ná ktore obwinionego pozwał / może obwinionego bez winy pozwáć/ drugim pozwem/ ná kßtałt pierwßego/ ktory choć sie nie we wßytkim będźie zgadzał z pierwßym/ by tylko iedne substáncyą / skutek / y summę w sobie zámykał/ táki pozew będźie miał mieysce w Sądźie/ y Aktor zá to żadney winy nie popádnie/ á pozwány ták ná on pierwßy będźie winien odpowiádáć/ áni mu zádáć może/ że dał pozew ná pozew. Toż sie záchowáć może y po zágruntowániu spráwy / gdyby pozew zginął/ chybá że iest pozew ártykowány / nie powinien pokázowáć pozwu. Sigm. w Piotrk. 1523. Herb. kár. 4.

O iedne rzecz dwiemá pozwámi pozwány od rożnych stron/ nie powinien odpowiádáć / áż sie Aktorowie o Práwie rozeprą miedzy sobą. Zwyczay. Herb. kár. 44.

Gdy kto pozew ná pozew o iedne rzecz położy / tedy winę odłożywßy / 3. grzywny stronie/ á Sądowi tyleż/ ieden pozew skáźić ma. A gdy kogo pozwa iednym pozwem o iáką krzywdę / y niż sie skończy w Sądźie/ vczyni pozwány nową krzywdę Aktorowi/ ábo náiedźie ná dobrá iego. O ktore pierwßy Proces záćiągniony nie skończył sie/ może tákiego krzywdzącego drugim pozwem pozwáć o drugą krzywdę/ vczyniwßy wzmiankę w tym pozwie wtorym strony pierwßego/ tákim sposobem: Stoiąc y przy pierwßym pozwie/ o też dobrá / ábo o te krzywdę/ ktoreś pierwey tákże vczynił/ o nie pozwány iesteś inßym pozwem. Zwyczay. Herb. kár. 45.

W pozwie słowá czći dotykáiące nie máią być kłádźione / pod winą śiedzenia w wieży tydźień. Sig. Crac 1537. Herb. kár. 38. A w káżdym pozwie listownym trzebá naprzod położyć tytuł Krolewski/ ábo Sędźiego.

Norma

Norma Citationum moderna in praxi vſurpatarum.

Ac primum ratione promiſsi.

VLADISLAVS IV. DEI GRATIA REX POLONIÆ, &c.

Tibi Nobili Zephirine Auſtrovvski, de bonis tuis omnibus, mobilibus & immobilibus, hæreditariis, obligatoriis ſummisq; pecun per te quomodolibet & vbilibet habitis, & poſſeſſis, poſitione præſentis citationis in eis bonis aliorum iuri nihil præiudicando, mandamus, vt coram iudicio noſtro Terreſtri, in Terminis Terreſtr. particul. ab hinc priùs & proximiùs Poſnaniæ celebr. perſonaliter & peremptoriè compareas. Ad inſtantiam Nobilis Africi Boreanski. Qui te citat pro eo, quia tu verbo tuo Nobili ac militari, licet promiſeris actori ſummam ducentorum Florenorum pecun. & num. polonic. tibi per eum mutuatorum, perſoluere, eamq; promptâ & paratâ pecuniâ numerare pollicitus fueris, immemor tamen taliſmodi promiſſi tui, tametſi multoties fueris eo nomine monitus, & requiſitus, hucuſque prætactam ſummam eidem non perſoluiſti, nec numeraſti, perſoluereque ac numerare non vis præmiſſa faciens in graue ipſius actoris damnum, quod ſibi contra te penſat quadrigentos ad Floren. pec Pol. & damni ad totidem: vel prout ius iudiciumque noſtrum decernet, ad præmiſſa tibi termino in futuro latiùs declaran iudicialiter ſis reſponſurus. Datum &c.

Non Miniſtrationis Iuſtitiæ.

PRo eo: quia tu non vis ſibi iuſtitiam miniſtrare cum laborioſo Menalca Kmetone, & ſubdito tuo de villa tua N. qui in nemore ſeu Gaio actoris in hæreditate villæ N. robora quercina viginti, ad ædificia valen: excidit, quam non adminiſtrationem iuſtitiæ, penſat tibi contra te ad quadraginta marcas pecun. polonic, & damni ad totidem. Claudatur vt prima. Herb. Fol. 33. Tit. Citatio.

Secundæ Citationis post Pœnam Contumaciæ.

CItat te ſecundo poſt pœnam Contumaciæ, in qua te proximè præteritis Terminis Terreſtr. condemnauit, iuxta ſuam citationem primam, quâ te citauerat, prout & nunc citat: eſſentia inſeratur & claudatur. Sis &c. Iudicialiter reſponſurus, &c.

Concitatio ſeu Przypowiaſt post lucrum obtentum.

QVi te cōcitat, aliâs Przypowieſcza/ad ſoluendum & ſatisfaciendum pro his omnibus, pro quibus te in toto lucro cauſæ ſuæ, in Terminis Terreſtr proximè præterit. condemnauit, iuxta ſuam citationem, quâ te citauerat, pro eo: (& ponatur ſeries eſſentialis citationis, eōcludaturq; loco reſponſurus.) Iudicialiter ſatisfacturus. Sig. fol. 33.

Pro Kmetone ſeu quouis alio ſubdito profugo.

QVia tu non vis ſibi extradere laborioſum N. Kmetonem, aut ſubditum Natiuum ipſius proprium actoris, de villa N. cum vxore, liberis, ſupellectiliq; domeſtica, ad villam tuam N. profugum, quem præſenti citatione apud te arreſtat. Quam non extraditionem præfati ſubditi, penſat ſibi contra te ad quingentas marcas pecun. polonic. vel ita prout ius iudiciumque noſtrum decernet. Sis &c. iudicialiter reſponſurus.

Pro exciſione Syluæ ſeu Borræ.

QVia tu violenter exeidiſti in Sylua actoris in hæreditate A. arbore quercinas, betulinas, pinaticas &c. ad axes valenten, circiter currus centum, eaſdemque ad curiam villæ tuæ N. deuexiſti, & in vſum tuum conuertiſti; in damnum actori 0000. Sis iudicialiter reſponſurus.

Pro Arboribus Fructiferis.

QVia tu ſibi excidiſti violenter viginti Arbores fructiferas, videlicet B. C. in hæreditate ipſius villæ D. valoris 5. marcarum, aut prout iudicium noſtrum decernet, & in totidem ipſum damnificaſti. Iudicialiter reſponſurus.

Pro Vulneribus.

FEciſti initium litis ſuper ipſo; & intuliſti ſibi violenter quatuor vulnera cruenta ſecta, & duo liuida, quæ Officio Caſtren. Poſnanien. commonſtrauit, eſtq; contra te ea proteſtatus, quam illationem vulnerum prædictorum, penſat ſibi contra te, ad nonaginta duas marcas pec. polonic. vel prout iudicium decernet. Pro quibus te vult conuincere. Iudicialiter reſponſurus.

Capite Occiſo.

OCcidiſti Patrem ipſius Nobilem N. quam occiſionem Miniſterial. Terreſtr. N. O. & Nobilibus obduxit, proclamari fecit & ſuper te proteſtatus eſt, quod caput patris ſui præfati taxat ſibi ad ducentas quadringenta marcas & pœnam ſeſſionis turricæ, & prout ius iudiciumque decernet, & vult te deducto ſcrutinio pro eodem conuincere. Iudicialiter reſponſurus.

Pro Propinquitate.

QVia tu poſſediſti, & tenes propinquitatem ipſius, nempe villam N. iure naturali & hæreditariosè concernen. ad quam actor eſt propinquior, quàm tu, poſt Nobilem olim N. patruum ſuum germanum: quæ bona æſtimat ſibi ad decem millia marcarum, & damni ad totidem. Iudicialiter reſponſurus.

Pro Diuiſione.

NOn vis cum ipſo diuidere bona hœreditaria N. quorum medietas actorem erga te concernit. Citaris itaque ad viden. eam diuiſionem fieri decerni, officium competens ad id exequendum addi & deputari, vadiumq; Capitaneale ſuper eo interponi, cæteraq; in tallibus fieri ſolita, ſententiari. Ad præmiſſa iudicialiter reſponſurus.

Pro facienda ratione de Tutoria.

QVia tu exiſtens iure naturali, ſeu inſcriptionis paternæ, aut datiuo, tutor, non feciſti tibi hactenus rationem, de bonis mobillibus & immobilibus, veſtibus, auro, argento, pecudibus, ſupellectili domeſtica, equis, bobus vaccis, ouibus, capris, equireis, horreis frumenti varii generis impletis, cæteriſque omnibus prouentibus &c. poſt olim A. B. patrem ipſius legittimum, in tuam tutelam & adminiſtrationem aſſumptis, quarum etiam rerum om[illegible]

blicum & authenticum inuentarium non fecisti, in damnum ipsius actoris, seu quondam pupilli tui: quæ omnia pensat sibi contra te ad M. marcas, & damni ad totidem, vel prout ius decernet, quæ tibi latiùs omnia in termino declarabuntur. Iudicialiter sis ad ea responsurus.

Similis etiam citatio fit à pupillo, contra eundem tutorem, pro non reddita ratione, decentibus cuiuslibet anni.

Retractus Iure.

QVia tu tenes & possides bona A. B. à Nobili C. D fratre vel patruo, alioq; propinquo ipsius tibi vendita, ad quæ tenenda, ille est iure naturali propinquior, quàm tu. Ideo vt stares, iuraq; omnia & inscriptiones, quas super eis bonis prætendis te habere, producere: summam, si quam legittimè tibi deberi ex ea hæreditate exsoluen. probaueris, leuares, leuataq; de bonis eis actori condescenderes. Iudicialiter sis responsuus.

Redimendis bonis obligatis.

AD recipiendas summas pecuniarias, quas te in bonis ipsius hæreditariis videlicet villa N prætendis habere inscriptas: & ideo vt stares, inscriptiones tuas coram iudicio ostenderes, pecunias reciperes, sibique tanquam hæredi, de bonis præfatis iudicialiter condescenderes. Datum.

Citatio suprascripta potest fieri idque in Minore Polonia ad positionem actorum Terrestr. In Maiori verò Polonia exemptionis forum in officio seu iudicio Castrensi.

Reuificatoria citationis demortui nondum litigatæ.

QVi te concitat, aliâs przypozywa/ ad paratam citationem Nobilis olim A. patris prędicti Nobilis B. legittimi, quâ te præfatus olim A. pater ipsius citauerat, videlicet pro eo: (inferatur essentia citationis reuificatæ) & quoniam præsens actio concernit prædictum B. tanquam filium legittimum præfati A. ideo ad præmissa prænominato B: tanquam successori, iudicialiter sis rèsponsurus.

Dum pater, aliusue antecessor, lite contestata, siue limitato termino, aut condemnato reo, mortuus fuerit.

QVi te concitat, aliâs przypozywa/ ad paratam citationem & actionem, & ad paratum terminum (si terminus est translapsus scribatur) ad translapsum terminum, qui sibi translapsum est in termino, &c. Et ad omnes actus iudiciarios, Nobilis olim N. patris prædicti N. & ad eum punctum, & gradum iuris, in quo ea causa morte præfati Nobilis olim N patris prædicti N. stetit indecisa: ad quam actionem ipse N. est propinquior, & eum concernit, tanquam filium post patrem: prout citatio & processus causæ istius in actis N. N. latiùs de præmissis disponit, videlicet occasione summæ mille Florenor. p. p. Ideo te concitat, aliâs przypozywa/ ad attentandum ipsum procedi od vlteriores gradus & processus iudiciarios, ad præmissa iudicialiter sis responsurus.

(Quodsi post lucrum obtentum vel latam sententiam concludatur) Procedi ipsum contra te ad vlteriores gradus, præmissa sis iudicialiter attentaturus, & si de iure veniet satisfactûrus.

Concitationis translapsæ Adcitatio.

QVi te concitat aliâs przypozywa/ ad paratam citationem translapsam, quæ sibi est translapsa in Terminis Terrestribus N. iam præteritis, quâ te citauerat, pro eo. (Inferatur essentia citationis.) Sis ad præmissa iudicialiter responsurus.

Granicierum contra principalem.

AD faciendum vbi non sunt, vbi verò sunt renouandum, granicies seu limites, inter bona N. actoris ab vna: & tua etiam villæ N. partibus ab altera: ac ad videndum ipsi actoratum decerni, causamque dislimitationis, ad campum, seu officium succameræriale, pro exequutione remitti, aliaque quæ iuris ratio in præmissis postularit, decerni. Sis iudicialiter responsurus.

Contra Collaterales.

QVi te citat ad attentandum per te parietem tuum, seu scopulum angularem, quem respectu hæreditatis tuæ præfatæ cum bonis actoris N contiguum habere prætendis, quæ bona sua hæreditaria prędatus actor vult distinguere & dislimitare graniciebus signisque metalibus, cum bonis villæ N. pro quibus graniciebus eundem hæredem tanquam principalem citauit, & te adcitat vti collateralem, vt stares, & actoratum præfatum ipsi actori agnosceres, vel attentares sibi decerni actoratum causamque ad officium Succamerariale ad campum remitti, vigore præsentis citationis. Sis iudicialiter responsurus.

Innotescentia Succamerarii ad Campum contra Principalem.

N. N. Succamerarius. Nibi Nobili N. villæ N hæredi, de his, aliisque bonis tuis omnibus, mobil. & immob. mandamus, vigore Regio, officiiq; Succomerarialis authoritate: vt coram nobis seu officio nostro, in loco Campestri differentiarum, inter bona villæ N. & villæ N. vbi videlicet infrascriptus actor officium nostrum Succamerariale statuerit: Feria N. N. personaliter & peremptoriè compareas, ad instantiam Nobilis N. qui te citat, ad faciendum vbi non sunt, & renouandum vbi sunt granicies, seu limites, inter bona N. ab vna, & villæ N par. ab altera, ad attentan. ipsi actori vigore præsen. citationis actoratum decerni, videndûque ipsum ducere officium nostrũ, & sypar. granicies, scopulos de terra erigendo, & alia signa metalia facien. ipsumque cum testibus prestare iuramentum, tanquam actorem super vera & iusta ductione, & sypatione præfatarum granitierum, decerni. Sis iudicialiter responsurus.

Contra Collateralem.

AD aspiciendum parietem tuum, seu scopulum angularem, quem te habere prætendis, villis N. & N. contiguũ, quæ bona sua præfatus actor, cum bonis prædictis villæ N. scopulis & signis metalibus distinguere & dislimitare vult. pro quibus graniciebus facien. ipsum N. vti principalem citauit, te verò vti collateralem, respectu villæ N adcitat, vt stares, & actoratum ipsi actori agnosceres, seu attentares ipsum actorem ducere officium, & prosequi granicies, scopulos, & alia signa metalia, circa tala fieri solita facien. & ipsum iurare cum testibus, super iusta sypatione granicierum decerni, causam præsentem pro exigentia iuris continuari, aliaq; in præmissis necessaria tententiari. Sis responsurus.

Contra Capitaneum exequi perlucra nolen. ná Trybunal.

VLadislaus IV. Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masouiæ, Samogitiæ, Liuoniæq; nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorum, Hæreditarius Rex. Tibi Generoso N. N. ex eodem officio tuo, ac bonis tuis omnibus, mandamus, vt coram iudicio nostro, iis iudiciis generalibus Ordinariis Tribunalis Regni Petricouien. nunc instans proximè & immediatè Petricouiæ celebran. ad instan. Gn. N. N. personaliter & peremptoriè compareas: Qui te ex eodem officio tuo citat pro eo: Quia tu fugiens officio Capitaneatus, existensq; prout rerum quarumuis, maximè autem de bannitis ad exequutionem iudiciariam adstrictus, ad postulationem, & requisitionem actoris ipsius, exequutionem iudiciariam super N. N. ad instantiam officii nostri ex delatione præfati N. actoris, propter denegatam per ipsum N. rumationem, & eiectionem sui de bonis eius omnibus, lucris & perlucri, vadiis triplicatis onerat. idque in eisdem perlucris super ipso, occasione non solutionis summæ 000. Florenor. pecun. polonic. ex inscriptione Castren. N. emanat. iuxta decretum N. N. adiudicat. in officio, & iudicio tuo Castren. Capitan. N. perducta, & obtenta bannitio, & præscriptio, de bonis eius omnibus, ex debito officii tui facere renuisti & hucusque recusas, imò eundem bannitum & proscriptum sub iurisdictione Capitaneatus tui impunè, contra legum præscriptum morari permittis. Quo facto in pœnas Statuti contra negligen Capitan. in exequut. facien. sancitas, incurristi. Pro quibus super te decernen. & nihilominùs vt eam exequut super eodem bannito, eo bonis eius omnibus, indillatè facias, ad iudicium nostrum citaris. Sis præmissa tibi latiùs Termino in futuro deducen. attentaturus, & si quid de iure venerit, iudicialiter responsurus. Dat.

Contra Partem adhærentem.

TIbi N. bannito & proscripto, legalitatem comparen. cum sis bannitus non agnoscen. neque eam tibi præsen citatione attribuen. de bonis tuis omnibus. &c. &c. ad instantiam N. compareas: Qui te citat & adcitat ad audien. seu viden. exequtionem iudiciariam super te, ad instantiam instigatoris officii N. ex delatione prædicti actoris, ob denegatam rumationem &c. bannito, de Regnoque proscripto, bonisq; tuis omnibus, decreto iudicii Tribunalit. Magnif. Capitan. N. quem etiam actor eo nomine citauit, indillate facien. decerni, in præmissisque prout necessitas causæ presen. exposcit statui. His itaq; latiùs tibi futuro in termino declaran. sis pariturus, & si quid de iure cōpetierit iudicialiter responsurus, finalemq; exequutionem super te decerni & iniungi eidem Capitaneo, attentaturus. Dat.

Contra Iudicem non admissæ motionis.

TIbi N. N. de eodem officio tuo, bonisque tuis omnibus, mobilibus & immobilibus, te videlicet quouis modo concernen. mandamus: vt coram Iudicio nostro Ordinario Generali Petricouien. Tribunalis Regni, Feria secunda post nunc instans Festum Sancti Francisci Confessoris proxima, vel dum causa præsens pro exigentia illius ex registro publico adiudican. inciderit, personaliter & peremptoriè compareas: Ad instantiam Nobilis N. Qui te actionibus ratione grauium, quibus illum in iudicio tuo grauasti, & si in posterum grauaturus fueris, saluis tibi reseruatis, te citat, ad prosequen. & continuan. motiones suas omnes, quotquot sunt per ipsum actorem, à decretis tuis interpositæ: in causa & actione iudiciali illi per Nobilem N in iudicium N. C. P. occasione N. N. instituta. Qua in causa tu non attentis rationibus, & defensis pro parte illius adductis, ipsi procedere & respondere, aut etiam directè respondere decreuisti, & dum à decretis tuis præfatis motiones nomine actoris, ad iudicium nostrum interponebantur, eas sibi non admisisti, quo nomino est contra te protestatus. Citaris itaq; ad viden. motiones easdem omnes per te non admissas, admissibiles fuisse cognosci, & eas prosequi libet decerni, decreta tua in præmissis contra actorē prolata retractari, idque quod iuris in præmissis fuerit, sententiari. Sis. &c. responsurus.

Parti Adhærenti.

QVi te citat vti partem adhæren. Generosi N. N. Iudicis N. qui in causa Iudiciali ipsi Actori in Iudicium N. per te instituta, ratione N. N. non attentis rationibus & defensis, pro parte actoris introductis ipsi procedere, respondere, directè respondere decreuit, & dum à decretis eius præfatis, motiones pro rei exigentia ad Tribunal. Regni interponerentur, illis non detulit, nec eas admisit: de quibus non admissis, hincque illaco grauamine actor protestatus est. Quo nomine quia præfatus Iudex N. citatus est, ita & tu vti pars adhærens adcitaris, ad viden. motiones per dictum Iudicem N. actori non admissas, fuisse admissibiles cognosci, easque prosequi, decreta ipsius Iudicis N. in præmissis contra actorem prolata, retractari. &c.

Pro cassanda Bannitione, contra Capitaneum.

QVia tu ex importuna instantia Instigatoris tui Capitan. Castren. Posnan. super delationem Nobilis N. processum quendam iudiciarium, occasione summæ originalis 000 actis Castren. N. N. quasi ipsi ad soluen. inscriptæ, vadiorumque eisdem summis correspon. eodem actore penitùs inscio, nec debitè vt expediebat citato, citationibusque eidem ad notitiam non deductis, nec insinuatis, erroneè, illegittimè, contraque præscriptum iuris, in officio tuo N N. obtinere permisisti. Ex quo tandem processu idem actor bannitus, proscriptus, & publicatus est. Citaris itaque ad viden. & audien. de asserto processu contra ipsum illegittimè in officio tuo obtento, per iudicium nostrum cognosci, Bannitionem, eiusq; publicationē, de persona eius tolli, & cum toto anteceden. & subsequen. processu, contra actorem quomolziobtento, cassari, & nullitatis vicio subiici, idq; quid iuris erit sententiari. Dat. &c.

Cassan. Bannit. contra Partem adhæren.

QVi te citat, vti partem adhærentem, Generosi N. Capitanei N qui ad importunam instantiam Instigatoris sui N. super delationem tuam processum iudiciarium, occasione summæ 0000. actis N. quasi ad soluen. inscriptæ, vadiique similis summæ correspōden. actore inscio, nec debitè in ius vocato, nullisque citationibus con. ipsum extradit. nec ad notitiam illius deductis, ac insinuatas, erroneè, illegittimè, in officio suo N. obtineri permisit: ex quo tandem processu asserto, contra actorem indebitè obtento, idem actor bannitus, & proscriptus est. Et quoniam præfatus Generosus N. Capitan. N. ratione præmissorum citatus est, proinde & tu vti pars adhærens illius citaris, ad viden. & audien. &c. Claudatur vt anterior, mutatis mutandis.

Ad deducendum Scrutinium.

QVi te inhæren. Constit Regni, citat, ad viden. & audien testes fide dignos, in causa per te vna cum complicibus tuis tibi meliùs notis, Nobilis N. patris actoris, per influxionem vulnerum, vti eo in passu facto protestatio latiùs in se ea continet: crudelis interemptionis induci, & eo nomine scrutinium contra te, per inductionem testium,

ſeruatis iuris gradibus, pro exigentia cauſæ, & negocii præſen expediri, ſis ingiter præmiſſa tibi vberiùs termino in futuro declaran. attentaturus, ac teſtes per actorem induci viſurus, tuoſque pro parte tua in quantum volueris inducturus, & ſi quid tibi de forma iuris competierit, iudicialiter reſponſurus. Dat.

Contra Teſtes ad deponen. Teſtimonium.

QVi te citat, ad perhiben. pro parte ipſius actoris, in cauſa per Nobilem N. vna cum complicibus illius, Nobilis N patris actoris, per inflictionem vulnerum, vti in proteſtatione deſcripta ſunt crudeliter interempti, teſtimonium veritatis, iuxta veram ſcientiam, & notitiam tuam, in quantum verò præmiſſa renueris facere, vel contumax extiteris, pœnam centum marcarum pec. polon. ſuper te decerni, ſis attentaturus.

O EXCEPTACH

ROZDZIAL III.

POzwáni vchraniáiąc ſie ſpráwoty/ poſpolićie nie zwykli ſie záraz wdawáć w rzecz/ to ieſt/ in principali litem conteſtari, ále wynáyduią ſobie obrony podczás ſłuſzne y práwne/ podczás tylko pozorne/ ktorymi vſpráwiedliwienia ſtronie vchodzą/ y z Sądu wyśliznąć ſie uśiłuią. Tákie ich vchylánia názwano Excepcyámi/ ktore z inſzych dziewiaćiu źrzodeł tanquam ex quibuſdam locis communibus biorą/ z ktorych o káżdego z oſobna vważániu Formá podána będzie.

Początek Exempciy in Acceſſoriis.

1. Przećiw Terminowi. 2. Przećiw położeniu pozwu. 3. Przećiw Sądowi ábo Sędźiemu 4. Przećiw oſobie powodowey. 5. Z ſtrony oſoby pozwánego. 6. Przećiw formie pozwu. 7. Z ſtrony Proceſſu y Fátália y Ewáſiey. 8. Z ſtrony dawnośći. 9. Z ſtrony Dylácyey.

Te exempcye dwoiako ſie dzielą: iedne ſą Simplicia, *drugie* Peremptoria.

Simplicia, ktore tylko nioſą perditionem termini, ábo á citatione libertatem, ták z ſtrony terminu położenia y Formy pozwu. Sig. Crac. 1543. Fol. 3.

Peremptoria, quæ perimunt, forum, actorem, vel cauſam, to ieſt/ z ſtrony ſądu/ competencyey actoris, y ſtrony oſoby pozwanego/ Fátália/ Ewázyey/ dawnośći/ y z wielkiey częśći Dillácyey.

O TERMINIE.

BYwa vznawánie o tym / ieśli Termin ieſt/ ábo nie. Jeśli nie máſz/ tedy ábo dźień náznáczony nie minął/ gdy ná Seymie pierwſzego dniá iáko gdźie indźie nie wzdawáią / y vulgò dictatur, Prima dies currit. Abo nullitatis termini przyczyná bywa nie przypozwánie/ bo po śmierći ktoreykolwiek ſtrony / lubo też poſt mutatum ſtatum fœminæ in maritalem, bądź zá ſpuſzczeniem Aktorowym práwá y Cauzy inſzey oſobie.

Jeśli ieſt Termin/ ábo z liſtownego pozwu/ ábo na ſłowną ſkárgę y rok Nadworny/ ábo ex tacto termino, ábo z záwiązánia ślubem/ ábo z poimánia ná gorącym vczynku/ ábo z Conſerwácyey pierwſzego dekretu lubo Proceſſu/ bądź Limitácyey/ ábo z Areſtu być muśi.

Wracáiąc ſie do dowodu Terminu/ ieſt z pozwow procz innych inſtáncyey powſzechney.

Ná proſtą ſkárgę/ ábo miedzy obiemá dworſkimi vrzędnikámi y ſłużámi Krolá J. M. ábo miedzy Mieſczány y Wieśniakámi z Dźierżáwcámi ich/ ktorzy gdy ſą *præſentes* przy dworze/ nie mogą ſie odzywáć w tey mierze iáko ſłudzy Krolá Jego Mći ná pozew do proceſſu práwá poſpolitego.

Zá rokiem Nadwornym ſiue ex termino tacto, o exceſs popełniony v ſądu/ ábo pod ſąd/ ábo ná Dworze K. J. M. przed Pány Aſſeſſory / ábo przed vrząd Márſzałkowy / od ktorego pod czás wytacząią ſie ſpráwy ná rozſądek Jego K. M. A ná Trybunale zowią terminum tactum. Co ámpliowáły Conſtitutiones nouellæ, de ſecuritate Iudiciorum etiam Pedaneorum in Regno omnium.

Z záwiązánia ślubem/ z káżdego w obec oſobą w ſpráwie R. P. y woienney/ á oſobliwie Krolowi J. M. y káżdemu Pánu z ſługą/ Faktorem y Adminiſtratorem ſwym.

Z poimánia in recēti crimine, Męzoboyſtwá/ Złodźieyſtwá/ Rozboiu/ Łupu/ oppreſſyey Białychgłow/ Cudzołoſtwá/ y iáwnego falſzerſtwá rc. ábo innych zbrodni y złoczyńſtw.

Z Conſerwácyey Terminu dekretem Przyśiegi / ábo Dilácyey / bądź innych ſtopniow práwnych/ ktorym naprzod potrzebá doſyć czynić/ nie záchodząc mimo nie w dálſze Controwerſye/ ábo z inſzego Sądu/ to ieſt Remiſſyey/ lubo áppellácyey / ábo z pzypozwu do proſequowánia Appellácyey wydánego.

Z przypo=

Z Przypozwow do popierania Appellacyey niedopuszczoney / tylko in Accessorio peremptorio, bo in simplici accessorio iáko Appellácya mieysca nie ma / ták y Prosequucya: o czym szerzey w Procesie.

Dowod Terminu z Limitácyey ex termino scripto, seu generali, seu specifico.

Z Arestu nazáiutrz / ábo gdy spráwá przypádnie / ktory iednak Arest tegoż dnia ktorego wzbadza / przed dwudziesta trzecią godziną ma bydź czyniony / bo ktoby tego dnia omieszkał árestowáć / iuż oná Condemnácya pernoctata Arestem niemoże sie dźwignąć. Oprocz gdy Sady intermittowáne znowu reássumuią / to iest v Dworu y ná Trybunale / w ten czás do trzeciego dniá od poczęcia Sadow / wolne Aresty ná wszelákie wzdánia bywáią / áby kto przypadkiem iákim będąc w drodze zátrzymány w spráwie swey nie vpadał.

Gdyby też taż strona byłá powtore ex Aresto wzdána / ktora pierwszy raz Arestowáłá / iuż iey ná tákie powtorzone wzdánie Arestu nie pozwaláią / wyiąwszy iesliby ná pierwszy Arest Dekret ábo Instáncya iáka zászłá / z ktorey Terminu / á nie z Arestu gołego / wtore wzdánie byłoby otrzymáne.

Ale gdyby druga strone ten z Arestu wzdał / ktory pierwey Arest vczynił / tedy oney drugiey stronie Arest też idzie: Bo co iednemu służy / to y drugiemu służyć ma.

O Położeniu Pozwu iuż sie we wtorym Rozdziale powiedziało.

Ratione fori, *ktoremu Sadowi iaka sprawa służy na inszym masz mieyscu* inferiorum subselliorum.

COMPETENTIA IVDICII.

Z Strony Osob Sadowych / iesliby były doskonále ták liczbą zupełną Collegow swoich / to iest Sad Ziemski y Commissarze / o czym niżey: iáko laty zupełnymi / ktemu vrodzeniem Szláchecki / osiádłością / y przysiężeniem ná Vrząd / & plenitudine iuris, gdy of ficialis nie iest aliquâ pœnâ diminutus capite, ábo iesli pozwány z właśnego do inszego powiátu / nie iest wyzwány / záczym ná Aktorze byłáby pœna evocationis 14. grzywien. *Sig. Pet.* 1551. *fol.* 91.

Commissarze iednak do rozgrániczenia mogą bydź nie tylko z tegoż / ále z inszego bliższego Woiewodztwá. *Sig. 3. Crac.* 1588. *fol.* 26. choćiażby w onym Woiewodztwie w ktorym grániczyć máią / osiádłośći nie mieli / oprocz Podkomorzego y Komorniká / ktorzy przysięgłymi w oney Ziemi osiádłymi bydź máią. Ale ich przynamniey pięći do gránic potrzebá / to iest dwu Dignitarzow / dwu Vrzędnikow Ziemskich / piątego Podkomorzego ábo Komorniká. *Alb. Petr.* 1494. *fol.* 53.

A gdyby grániczyć miano między dobrámi dwu rożnych Ziem ábo Woiewodztw / tedy z oboiey Ziemie Podkomorzowie / ábo ich Komornicy máią bydź Commissárzámi. Iesliby też Podkomorzy od swych dobr dziedzicznych gránicżyć chćiał / ábo dzierżawcą dobr Krola J. M. był / tedy ná mieysce iego Krol J. M. zwykł Szláchćicá osiádłego oney Ziemie subdelegowáć. *Aug.* 1557. *fol.* 6.

W innych Commissyach do wykupná / ábo ná rozgrániczenie dwu dzierżaw dobr Stołu Krolá J. M. także między dzierżawcámi / á Poddanymi Krolá J. M. y w innych w ktorych záchodzi z obu stron práwo Krolá J. M. może bydź Commissarzem ktokolwiek pro arbitrio Cancellariæ, choć nie Dignitarz áni Vrzędnik Ziemski / byle tylko wedle opisánia Commissyey zupełna ich liczbá byłá.

Abo względem stron / áby záiniacy obżáłowánego do iego włásney Iurisdycyey pozywał / Szláchćicá osiádłego do Ziemstwá: nieosiádłego / gdzie go zástáć do Grodu / Plebeiusza do Práwá Máydeburskiego / Wieśniaká przed iego Pánem / Prusaká przed Práwem Chełmińskim / Sługą z Pánem / tákże Czelnká / in quocunque foro.

Abo z strony rzeczy o ktorą idzie / áby Ordinarij Iudices w Artykuły inszey Iurisdycyey nie wdawáli sie / iáko Ziemstwo w Duchowne Sady / ábo Grod w Ziemskie sprawy / y Commissarze extra facultatem Commissionis suæ. Bo co ktory nad swoię władzę czyni / to wszytko nie iáko Vrząd / ále iáko priuatus czyni / y nawiększa nullitas káżdego Processu ex incompetentia Sadu zádáć sie może / gdy metas Officij wykracza.

Iednák gdyby Aktor pozwawszy do Sadu nienależącego / dopuśćił sie wzdáć pozwánemu

newo

nemu in Suasione, iuż tákiego wydánia incompetentia fori, ktore pozwániem swym sam sobie vczynił y ápprobował burzyć nie może.

O OSOBIE POWODOWET.

Vznáć ieśli Bánnit ábo nie? bo Bánnit mieyscá w Práwie nie ma.

K temu ieśli Minorennis á czyni z opiekunem ábo nie/ czyli też adultus. A ieśli sie Opiekunowie rożni o opieke zepro/ o tym záraz rozsadzić potrzebá.

Nád to ieśli mężatká z mężem iáko z opiekunem pozywa/ czyli nie. Wdowá zás sui iuris iest/ bez Opiekuná do Práwá stawáć może.

Przytym ieśli szalony z Kuratormi swoimi czyni ábo nie: Ktorzy Kuratorowie máia bliższy krewni po mieczu bydź/ á gdyby tych nie stáło/ tedy od Krola J. M. naznáczeni.

Rożnosć Kuratorow od Tutorow tá iest/ iż owi adultorum, ále na rozumie zeszłych/ á ci Minerennium bywáia

Do tego ieśli Szláchćic/ czyli prostego národu/ ktory rozdźiał stanu naywiecey in personalibus causis iáko z strony rán/ więzienia/ zábićia/ czyniony bywa: *Aug.* 1557. *Fol.* 6. bo ináczey Szláchecki gwałt/ á ináczey prostego człowieká sadźić sie musi. Nadto poddány bez Assistencyey Páná swego pozywáć nie może: á w dobrách Krolá J. M. bez dźierżawce. Jednák Mieszczánie Miast Krolewskich/ sine Assistentia pozywáć mogą.

Gdy Criminalney sprawy Aktor osobą swą popiera. A ieśli kilká Aktorow w niey położono/ dosyć że ieden z nich od wszytkich oczywiśćie stoi/ tákże od śierot ieden opiekun. A przy Jnstygatorze dosyć też że ieden Delátor w pozwie miánowány stáwi sie/ bo ináczey tákiey spráwy Prokurator popieráć nie może/ y owszem pozwány wolny wiecznie bywa / á ná Aktora ábo Delatorá nie będącego pœna Talionis rozćiągnie sie. *Kaz. Visl.* 1368. *fol.* 4.

Z Máteryey też sámey spráwy/ o ktorą idźie competentia actoratus vznawána bywa/ to iest áby kto o cudzą krzywdę nie czynił/ oprocz tego gdy żoná o zábićie mężá pozywa/ ábo dalszy o zábićie krewnego swego kiedy krewni milczą. *Sig.* III. 1588. *fol.* 33. tákże przyiaćiel o wyswobodzenie z więźienia przyiaćielá/ ábo Pan o sługe / & è contra. *Sig.* 3. *fol.* 31. K temu w wielu innych rzeczách/ z pisánego Práwá / ábo spráwiedliwośći komu do popieránia należących/ ktore przypadki trudno wyliczone y opisáne bydź mogą.

Dwu Competitorow pozwány odpowiedźia znosić nie powinien/ alias ktoremu pozwánemu suspensya skázuia/ áż sie owi rozeprą de potioritate. Ale gdyby ieden z nich záćiągnął spráwę swą dálekś progressem/ á drugi o też nowo pozwał / tedy ten poślednieyszy Aktor iáko interceptor bywa odrzucon / á pierwszemu Aktorowi skázuia Cauzę kończyć. Jednák onym Competitorom nie zágradza sie drogá z nowego pozwu rozeprzeć sie miedzy sobą o lepszość Práwá.

O OSOBIE POZWANEGO.

TAkże vważyć okoliczności wszytkie pozwánego iáko y Aktorá/ z strony płći/ lat/ doskonáłego rozumu/ y Bánnicyey.

Jednák criminaliter o poczćiwość pozwány nie może bydź odstrychnion Bánnicyą/ od pokázánia niewinności swey/ gdyż mu o większą rzecz idźie.

Gdyby też pozwano kogo z Tutorami ábo z Kuratorámi de nomine & cognomine miánowánymi/ y otrzymanoby przewod práwá / przysięgá ná zniesienie onego postepku nie bywa odkłádána do lat minorennis, ábo do wrocenia sie ku rozumowi szalonego / ále Tutorowie ábo Kurátorowie tego w Procesie miánowáni/ powinni przysięgámi swymi on Proces znosić.

Trefia sie też z strony pozwánego vważáć / ieśli iest ná posłudze R. P. ábo Zolnierskiey. *Kazim. Korcz.* 1451. *fol.* 115. *Sig. Petric.* 1539. *fol.* 114. ábo w Posilstwie / o czym szerzey niżey w Dilácyách.

Z STRONT PROCESSV.

WSpráwách w niektorych pierwszy Rok nie iest záwity/ in pœna contumaciæ wzdawáia/ oprocz tego gdyby sie kto chćiał rozpieráć ná pierwszym Terminie/ iáko to pospolićie bywa ná Seymiech w Criminálnych spráwách / w ktorych pozwáni nie chcąc długo leżeć/ w żądánym sobie Criminale/ ábo preferendo niewinność przy wzdawániu in pœna

Contuma-

Contumaciæ przed Deputaty z Senatu od Krolá J. Mći wyſádzonymi / y przed Sadem Ziemſkim ſubmittuie ſie/ badź przez ſie/ badź przez inſzą oſobe iure experiri, ná pierwſzy nie záwity pozew / ktora ſubmiſſya zápiſuia/ y iuż z niey ták o z wtorego pozwu powinien pozwány peremptoriè odpowiádáć.

Tákże też Rok ſłowny Nádworny/ iáko y pozew pierwſzy nie ma záwitego Terminu/ ále zdawſzy pozwánego ex citatione verbali curiali in pœna Contumaciæ trzebá go przez liſtowny pozew wtorym záwitym Rokiem pozwáć. Secus ex tacto termino ná Trybunale y w inſzych Sadách.

W ſpráwách Wołyńſkich nikogo nie wzdawáia áż po trzy dni wołan bedzie/ á w Koronnych rázem trzy kroć przywołáia/ y czwarty nád obyczay.

In Ciuilibus ná záwitym Roku in vim lucri ſámey táxy przyſadzenie otrzymawáia/ gdy ſpráwá ieſt o proſta krzywde. W ſpráwie zás gwałtownego pośiadźienia/ táxe y grunt przyſadzáia: w ſpráwie o wydźiał/ y o gwáłtowne wybićie/ w Sadźie Ziemſkim táxá ſzkod bywa otrzymána. W inſzych ſpráwách/ ábo adiudicationem petitorum actoris przyſadzáia/ ábo też lucrum taxæ, co w pozwie piſzą. Quod ſibi contra te æſtimat N. Mar. o co do tego Sadu przypowieſzczyć termino concitatorio potrzebá / gdźie ieśliby zás pozwánego wzdano in Aſtitione termini concitatorii. *Sig.* 1523. *fol.* 200. tedy Aktor podług swych słow pozwowych & totidem damni otrzymawa ná nim / damna exinde ſequuta z odeſtániem oboygá táxy & damnorum ná exequucyą.

Ktorá Exequucya w Polſkim y Wołyńſkim Práwie Loci Capitaneo, *Sig.* 1523. *fol.* 200. á w Pruſkich Palatino należy.

Kiedy z Controwerſyey zyſk ſie otrzyma/ nie trzebá przypowieſzczáć o ſatisfákcyą zá zyſk/ ále záraz ſatisfactio in vim lucri decernitur. Tákże gdy ná Trybunale táxe ſkazą/ nie trzebá przypowieſzczáć do ſatiſfákcyey/ ále záraz pro interponendis vadiis triplicatis obwinionego pozwáć. Gdyby ſie też in termino aſtito ozwał pozwány/ nie powinien Aktor proſoqui cauſam, áż pierwey obwiniony lucrum zunieſie. W ſpráwách o wydźiał/ y o wybićie/ nie bywa Aſticyey/ ále gdy lucrum nákażą/ y in vim lucri decernetur diuiſio. Tedy pozwáć o záłożenie vadiorũ triplic. vadio Capit. primario correſpondentium.

In Criminalibus zás gdy ná Roku záwitym in vim lucri pœna infamiæ z remiſſyą ná exekucyą otrzymána bedźie/ y Vniwerſał ná imánie infamem wydádzą/ iuż dálſzemi ſtopniámi executionis iáko in Ciuilibus nie trzebá przekonnego pozywáć. Ale zá pokazániem tylko Dekretu przez ſtrone/ káżdy Vrząd powinien tákiego imáć/ y nie ſłucháiąc iego żadnych obron záraz ná gárdle karáć. *Aug.* 1564. *fol.* 31.

Gdy in Contumaciam otrzyma ſie táki ábo dálſzy Proces executionis, á Dekret infamiæ ábo Bannitionis nie zaydźie/ ábo ieśli po bánnicyey nie wynidą Niedźiel dwánaśćie/ badź też po wyśćiu ich odźierży obwiniony ſublewácyą/ ábo tey prorogácyą/ powinien Aktor wywieść Proces z poczatku / ábo od oſtátniego Dekretu ex controuerſia vczynionego. *Aug.* 1557. *fol.* 6.

Nie dopuſzczáia pozwánym Mocyey y Appellácyey/ ab Acceſſoriis ſimplicibus, k temu o wykupná dobr záſtáwnych/ o czynienie ſpráwiedliwośći/ do zapiſu/ y w Exequucyey rzeczy oſadzoney/ ábo retent Poborowych/ pro iniquè extorto telonco, tákże z ſtrony wźiećia człowieká/ y w innych rzeczách/ w ktorych tego expreſsè Práwo broni/ tedy gdy tákowym niedopuſzczeniem Appellácyey/ badź z iákieykolwiek przyczyny incompetentij (wyżey ná ſwym mieyſcu opiſaney) pozwány rozumie ſie bydź obćiążonym: przypozywa ad ſuperius Trybunał dwoiáko/ ábo ratione grauaminis, ábo ad proſequendam appellationem ſeu motionem.

Gdy pro grauamine & incompetentia, ábo pro malè iudicato dla niedopuſzczenia ruſzenia/ & exinde pro damnis: Sad ábo Vrząd przypozywáia/ tedy y ſtrone Aktorową tanquam partem adhærentem potrzebá przypozwáć ad attentandum, áby on ſuppleat defenſam Iudicii, gdyż o nie idźie.

W tákowe przypozwy przećiw Sadowi táxe kłádą/ áby terrore illius vczyniłá mu ſie neceſſitas comparendi, ſtroná zás dla ſtráty Proceſſu ſwego ſtánąć muśi/ choć w tey pozwie táxy nie bywa/ pierwſzy Rok ieſt nie záwity in pœna Contumaciæ trzebá obudwu

 wzdawáć/

wzdawáć/ y Dilácye idą iey ad munimenta, á ieden bez drugiego nie powinien sie, [illegible] wáć/ y owszem suspenduią spráwe drugiego/ gdyby z iednym z nich z tákiey przyczyny stánelá. Jednák pospolicie Vrzędu strona vchodząc swey szkody broni/ pod do zapłáty szkod ábo poeny nie przychodzi.

Gdyby też przed skończeniem Spráwy Sędzi ábo Vrzędnik vmárł/ po iego śmierci brzemie tego spráwy nie ná tego potomki (ktorzy personalia onera Vrzędow Przodkow swych w żadney spráwie znośić nie powinni) ále ná strone przypada/ y one po śmierći tego przypozywáią.

Z tákich pozwow nie tylko ex incompetentia fori, ále też y ex malè iudicato, vel non admissione motionis, gdy sie grauamen pokaże/ Processy cássuią.

A gdyby zás pokazało sie/ że kto niesłusznie Sąd ábo Vrząd tym sposobem pozwał/ tedy káżdemu zosobná powinien będzie zápłáćić in instanti, dwoie czternaśćie grzywien/ tákże y stronie przypozwáney. *Aug. 1557. fol. 16.*

Gdyby też ná ten pozew Sąd y strona nie stánelá/ tedy Sąd w táxie/ á strona in cassatione Processus bywa wzdawána.

Przypozwy zás ad prosequendam appellationem seu motionem bez táxy bywáią/ y dla tegoż Sędzia ábo vrząd nie áttentuie/ ále strona dla cáłośći Processu swego to záwżdy bywa/ á pierwszy Termin z tákich przypozwow záwity bywa/ y Dylácye ná nie nie idą. Appellácya od Mocyey w tym iest rożna/ iż zá Appellácyą sámá strona Dekretu broni/ po ktorey wynidzie/ dla czego też ad prosequendam appellationem sáme strone przypozywáią/ iáko od Commissárzow w Máydeburskich y w Chełminskich sprawach. A zá Mocyą Sędzia ábo Vrzędnik ruszony był przed tym/ powinien przy stronie bronić sentencyey swoiey/ dawáiąc przyczyny słusznośći iey/ y gdy approbowano Dekret iego/ bierał y teraz ná Trybunale bierze iészcze Sędzia Ziemski/ choć absens, od tego ktory temerè ruszy poenam 3. grzywny: A Podkomorzy 6. grzywien/ Sędzia Grodzki ábo Podstárośći 3. wiárdunki. Dla czego do Mocyey nie sáme tylko strone ad prosequendam motionem, ále y Sędziego ad expurgandam sententiam przypozwáć trzebá. *Sig. 1538. fol. 165. Caz. Mag. fol. 341. Sig. 1543. fol. 3. Aug. 1530. fol. 3. Steph. 1678. fol. 187.*

Z tákich tedy przypozwow vznawa wyższe subsellium, iesli grauamen ostáło sie pozwánemu/ ábo w Dekrećie/ ábo w niedopuszczoney Mocyey.

Z strony Dekretu ábo in Forma, ábo in Materia.

IN forma iesli per saltum miásto procedere skazano respondere, ábo miásto respondere directè respondere, ábo ná Controwersyą in accessorio, vczyniono Dekret in principali.

In Materia iesli niesłusznie odćięto práwną áffektácyą pozwánego.

Z strony niedopuszczenia ruszenia/ iesli accessorium peremptorium názwano leue ccessorium. Abo iesli extra forum vel naturam inscriptionis, seu exequutionis Aktor [a] wyćiągał spráwe/ y iesli pozwány wnośił peremptoriam exceptionem, ktora perimebat inscriptionem, ábo malè obtentum realiter pokázował/ ktoreby perimeret exequutionem, z ináwnych rozmáitych ważnych przyczyn.

Záczym gdy vznáią Dekret nie słuszny/ kássuią go/ y z dálszym postępkiem/ ábo gdy Dekretu nie zgánią/ iedno znaydą motionem fuisse admissibilem, tedy tylko vlterior Processus cassatur, & causa in integrum restituitur.

Tákiey iednák prosequucyey pozwány czynić nie może/ gdyby w dálszym postępku ná Dekrećie przestał/ ábo pok Rok y sześć niedźiel nie minie ad prosequutionē nie przypozwał.

Do ktorych prosequucyey nie wiem by kiedy przychodźić miáło Aktorowi/ ktoremu Appellácye záwsze máią bydź dopuszczáne/ gdyż mu wolno spráwe swoie zwlec poki chce. Jednák gdyby tey wolnośći vżywał ná wexácye y turbowánie niewinnie pozwánego/ á ná Terminie przyśięgi in principali negotio przećiw niemu otrzymány chćiał wlec/ dla vpilnowánia ábo szkodzenia iego/ tedy pod czás inferiora subsellia nie czynią nowego Dekretu/ ná pierwszy Dekret przyśięgi/ y nie wdawáiąc sie w Cognicyą Controwersyey ábo áffektácyey Aktorowey/ ktoraby miásto czynienia przyśięgi wnośił/ dopuszczáią pozwánemu

przećiw

przećiw niemu vlteriorem proceſſum, od czego y Aktorowi nie pozwaláła rußenia / gdyż tákie dopußczenie Proceſſu nie ták dálece zá Dekret/ iáko ráczey zá interlokutorya y zá wſtępek Proceſſu condemnationis ma bydź poczytáne/ á rußenie od Proceſſu nie m[illegible]ć tylko od Dekretu/ y od tákowey interlokutoriey rußenia niedopußczono/ nie miałby ſie Aktor coram ſupremo iudice per proſequutionem odzywáć/ y owßem iuż w ſwoiey ſpráwie miałby vpadáć.

Ieśli też w ſpráwie zadworney dopuſczono pozwánemu rußenia ábo Appellácyey ná Trybunał/ tedy Aktor od onego nieporządnego rußenia/ może rußyć do Sądu Krolá J. M. tám gdzie włáśnie ſpráwá należy/ áby nie dopußczał záćiągáć ſpráwy w Sąd nienależny/ gdyż w tey mierze ná obliżeniu wpoł wygrány będźie/ bo ieśli pierwey byłáby cognicya w tey ſpráwie zá Dworem/ iuż nie będźie mogł Trybunał Dekretow Krolá J. Mći in dubium wokowáć/ & è converſo. *Steph.* 1582. *fol.* 185.

Acz rußenia iáko ſie námieniło nie bywáią od Proceſſow / tylko od Dekretow / ále iż vznawánie inßego Sądu o tym gdźie rußenia dopuśćić ma / w ſobie poniekąd vim decreti zámyka: Przeto ſłußnie Aktor od dopußczonego nieſłußnie rußenia gdźie indźie niż ad forū competens interponuie drugą mocyą/ gdyż ináczey niemogłby też ſpráwy ſwey do nienależnego Sądu wykierowáney ad forum competens rewokowáć y rektyfikowáć.

A gdyby też powod ſpráwy záczętey / á potym z iákiey przyczyny zániecháney nie odnowił przypozwem do Roku y ßeśći Niedźiel/ tráći ią/ oprocz rzeczy oſądzoney/ ktorey do trzech lat y trzech mieśięcy niepopieránim nie opußcza. K temu z ſtrony wykupná/ o Gránice/ o Dział/ y do zápiſu: nád to/ z ſtrony Dobr Krolá J. M. y rzeczy Skárbowych/ w ktorych ták Krol J. M. przećiw Poddánemu/ iáko y Poddáni przećiw Krolowi J. M. nie Cauze/ ále Proces tylko fatalibus tráći. Minorennis też tákim zániechániem w ſpráwie nie vpada. Iednák gdy ſie ſpráwá Limitácyámi Generálnymi pomyka/ á w tym czáśie nikt z żádney ſtrony nie vmrze/ pokimby przypozwáć potrzebá było/ tedy Fátáliámi Cauzá nie vpada. *Sigism.* III. 1588. *fol.* 28. *Kaz. fol.* 158. *Const.* 5.

A iż Cauzy fatalibus vpádáły/ zwykli niektorzy krześić fałßywemi Relácyámi Woźnow/ ktorych ſie tych ſkáżonych czáſow námnożyło/ dla tego káżda Relácya po wyßćiu fataliorum zápiſána/ ieſt podeyrzána y nie bywa ważna/ ażby ią Aktor poprzyśiągł/ iż prawdźiwie przez Woźnego ieſt Pozew w ten dźień położony/ iáko wyznał niż Aktor Cauzy fatalibus nie opuśćił. Gdyby zás Aktor nie chćiał tey poprzyśiąc/ tedy ieśli pozwany przyśięże ná vpußczenie Cauzy ábo Proceſſu Fátáliámi/ wolen bywa iáko ſie wyżey nápiſſáło.

Gdyby też Woźny dwie Relácye ſobie przećiwne vczynił/ pierwßa ważnieyßa bywa/ wyiąwßy żeby inßym doſtátecznym wywodem byłá przekonána/ á Woźny pierwßą Relácyą rewokowawßy/ ſam ſiebie w fałśie potępia/ y przez Vrząd Woiewodzy/ iáko fałßerz karan bydź ma.

E V A S I A.

TRáći też ſpráwę Powod/ dopuśćiwßy ſie pozwánemu in Evaſione wzdáć/ procz wyżßych przypadkow/ w ktorych Evaſio Proces ábo Termin tylko podnośi/ nie Cauze/ ále przećiw Ewázyey Minorennitas nie pomoże nie doroſłego. Iednák ná opiekunie tey ſtráty ſwey z niedbálſtwá iego śćigáć może. *Kaz fol.* 5. *Const.* 3.

O DAWNOSCIACH.

IZ káżda rzecz łácwiey może zá świeżą bydź oſądzona/ niż gdy ſie záſtárzeie / dla tego dawnosć w práwie ieſt poſtánowiona/ przećiw niedbáłym y leniwym/ ktorzy mogąc w czás ſwey rzeczy vrzędownie dochodźić/ oney zámilczywáią/ y dopußczawáią ſie iey záſtárzeniem zátrudniáć. *Kaz. fol.* 189.

Rożność præſcriptionum à fatalibus tákowa ieſt / iż te ſą w Proceśie / á tám te w rzeczy ſámey ábo w ſpráwie.

W Ceſárſkim Práwie malæ fidei poſſeſſor non præſcribit.

W Ziemſkim zás Koronnym/ y złe Práwo máiącemu / dawność ie nápráwuie/ y nie máiącemu dáie. Ale nie we wßytkich ſpráwách / y nie káżdego czáſu: Bo ácz w wielu / y owßem w więcey przypadkách dawność idźie/ ále w drugich zgołá nigdy nie idźie.

W ktorych

W ktorych idzie/ tedy cześćią względem osoby Aktorowey/ cześćią względem rzeczy/ ábo ſubiecta materiæ bywa ráchowano.

Względem osoby Mężczyznie/ máiący lat pietnaśćie/ do trzech lat y do trzech mieśiecy. Pánnie we dwánaśćie lat tákże/ á przećiwko opiekunowi o dobrá po ßćiu zá mąż/ tákże trzy látá y trzy mieśiace. *Wlad. fol.* 159. *Kaz. fol.* 10. *Kaz. fol.* 188. & *fol.* 189. *Wlad. fol.* 159. *Kaz. fol.* 291.

Mężátce prætendenti ſe ius habere ad aliquam hæreditatem ratione dotis, vel quolibet alio modo, lat dźieśieć. *Kazim. Vislic. fol.* 187.

Wdowie eodem modo aſſerenti aliquam hæreditatem ratione dotis & quolibet alio iure ad ſe pertinere, lat ßeść. *Ibidem.*

Mniſzcze lat dwádźieśćiá. *Sig. Pet.* 1519. *fol.* 161.

Więźniowi w rękách nieprzyiaćielſkich przez czás wßytek więźienia iego. *Kaz. Vis f.* 188

Szalonemu do wrocenia śie ku rozumowi.

Kupcowi o dług do Regeſtrow iego trzy látá. *Sig. Crac.* 1540. *Fol.* 156.

Względem rzeczy o wykupno záſtáwy lat trzydźieśći. *Wlad. Sig.* 1448. *fol.* 173.

O pożyczánie rzeczy cztery látá. *Kaz: Fol:* 101.

O wykupno bliſkośćią przedánia máietnośći bliſkiego krewnego/ ábo dłużniká ſwego/ trzy látá y trzy mieśiace. *Kaz: Fol:* 188. & *Sig:* 1588. *Fol:* 38.

O káżde dobrá względem iákiegokolwiek práwá/ zápiſu/ y przywileiu/ bądź dekretu/ & conſequenter o káżdą krzywdę tákże trzy látá y trzy mieśiace. O euikcyą do zápiſu przećiwko mężczyźnie tákże trzy látá y trzy mieśiace. A przećiw innym oſobom poty powinien venditor ábo donator bronić emptorem vel donatarium, ſeu quæſitorem ſuum, poki ſłuży preſcripcya/ ktoreykolwiek oſobie impetitoris, według wyżey opiſánego rozdźiału oſob względem czego dokłádáią w zápiśiech przy Condycyey Euictionis tueri per omnes præſcriptiones Terreſtres ptout ad quamlibet perſonam Terreſtris preſcriptio pertinet: względem mężczyzny do trzech lat/ względem mężatki do dźieśiąći/ względem wdowy do ßeśći lat/ ták o wyżey powinien Poſſeſſorá Venditor ábo Donator bronić/ poki Impetitor ná czás dochodzenia onych dobr. *Kaz. fol.* 189. & 188. *Wlad. lag. fol.* 187.

O Głowę ciuiliter pozwáná trzy látá. *Kaz. fol.* 187.

O Postánowienie płotá ná cudzym gruncie dwie lećie. *Sig.* 1588. *fol.* 31. *Kaz. fol.* 224.

O Złodźieyſtwo w dálßey Páráfiey trzy látá/ á w iedney Páráfiey rok. *Kaz. fol.* 10.

O Rękoiemſtwo ſłowne/ Rok y ßeść Niedźiel. *Sig. fol.* 40.

O Chłopá zbiegłego/ Rok kiedy o nim wiedzą. *Kaz. fol.* 142.

Zápis Grodu nie wiecznego do Ziemſtwá nie przenieśiony Rok. *Alb.* 1496. & *Sig. Crac.* 1507. *fol.* 116.

Ziemſki trzy látá y trzy mieśiace vt ſupra.

Actio recentis criminis iáko o wybyćie z poſſeſſey Rok y ßeść Niedźiel/ ktory czás gdy wynidźie choć opuśći Actor cauſam expulſionis ratione facti w Grodźie zámilczeniem: Jednák pro occupatione ratione potioritatis iurium do Ziemſtwá może pozwáć przed wyßćiem lat trzech y trzech mieśiecy. *Alex.* 1505. *fol.* 220.

Tákże Criminálney ſpráwy od vczynku nie popieráiąc/ ábo záczáwßy od zániechánego punktu nie kończąc do Roku y ßeść Niedźiel/ nie tylko ią traći do popárćia Criminálnego/ ále y pœnam Talionis odnośi. Jednák Criminał vtráćiwßy ciuiliter o Głowę do trzech lat/ ták o wyżey czynić może. Zkąd gdy mężoboycá nie záśiądzie/ ábo nie wyśiedźi w wieży/ Criminał znowu vrośćie.

Ktora dawność Criminału ná Rok y ßeść Niedźiel/ ieśli tylko Mężczyznie/ czy y Mężátce/ Wdowie &c. ſłużyć ma/ rożne o tym ſą opinie. Jedni mniemáią iż tá præſcripta criminalium reſpicit ſexum & ſtatum actorum. Drudzy ią rozumieią bydź Generálną oſoba/ káżdy płći y ſtanu/ byle tylko miáłá zupełne látá/ rozum/ á w więźieniu nie byłá/ iákoż y práwo omáwia/ iż mężátce dźieśięć lat dawność należy/ względem poſagu y dobr/ Wdowie względem opráwy dźiedźictwá (z ſtrony czego wyżey formalia verba legum dołożyły ſie) co ná inße przypádki wątpię/ áby mogło bydź poćiągano. Ale iż podług pierwßey opiniey może ſie też tráfić/ iż oná będąc in poteſtate mariti przećiwko krewnemu ábo záchowáłemu

mężowe-

mężowemu / nie mogłáby nád iego wolą czynić criminaliter: záczym niesłuszna / áby dla tego præscripcya co trácić mogłá. Przetoż rozumiałbym w tey rzeczy uważáć słuszność y werifikácyą przyczyn / ktoremiby sie przećiwko tey dawnośći bszczyczono / á generaliter Rok y sześć Niedziel dawnośći criminalium, záchowuiac przećiwko káżdey condycyey osobie. Te ktorzy nie byli sui iuris, y niemogliby aliena culpa popieráć intra tempus legale tákich spraw mieć wyięte od tey Generálney præscripcyey / iáko w tey mierze / Mężatke / Minorennes, więźnie y szalone. *Kaz. Mag. fol.* 89.

Jednák y w tych nie záwsze dawność idźie. Bo tráfiáią sie przypadki / cześć pospolite / cześć prywatne niektorych osob / ktore ią przerywáią.

Pospolite iáko Interregnum / y Rok po Koronácyey Królá J. M. *Steph.* 1586. *Fol.* 163. *Sig.* III. 1588. *fol.* 54.

K temu ruszenie na woyne pospolite / zá ktorym y Sadowi Urzędnicy ruszyć sie / y iurisdicyey swoie záwieśić powinni.

Ale wákáncya Jurisdycyey ktoreykolwiek inszey / ábo zániechánie przez iáki czás z ktorego kolwiek innego przypadku nie przerywa dawnośći. W czym sie ich wiele myli / ktorzy pod wákáncyą Urzędu / y zá niesądzeniem długim Rokow / nie kłádą pozwow áż intra tempus legale przed Terminem rozumieiac / iákoby zátrzymanie Jurisdycyey miáło dawność podnośić / á żeby miáły czekáć Sądy pozwow / á nie pozwy Sądow. Záczym w spráwach swych upadáią.

Prywatny zás przypadek przerwánia dawnośći / iest niewiádomość krzywdy actoris, nie práwá. Ale nie gruba. Jáko o Mężoboycy przed tym niewiádomym. Albo o Kmiećiu zbiegłym &c. Jednák tego potrzebá przysięgą dowieść / iż ro verâ nie wiedźiał / o krzywdźe. Gdyż dawność nie rzeczy niewiádomym ále leniwym szkodźić ma / iáko sie wyżey dołożyło. *Kaz. fol.* 107. *Kaz. fol.* 142.

Nie idźie zás Dawność w tych Spráwách.

NAprzod o dobra Króla J. M. y Skarbowe miedzy Królem J. M. á Poddánymi ná obiedwie stronie. *Sig. I.* 1533. *fol.* 28.

Item z strony śiedzenia w wieży o zábitą Głowę / o ktorą iáko obwiniony z strona iednáć sie nie może / tanquam pro pœna publica, ták też y præscrypcya wolen bydź od niey nie ma / boby z tym sposobem Mężoboycy ex condicto uchodźili wieże / obwárowawszy tylko áby ich nie pozywano intra præscriptionem.

K temu o wykupną dobr ná wyderkauff / ábo w posągu / y w opráwách zápisánych / tákże w przezyskách rozmáitych / ktore wszytkie dawnośći nie máią.

Acz dwoiákie zápisy wyderkauffowe bywáią / iedne ktorymi pewny czynsz ná dobrách / drugie ktorymi dobra sáme z posseßyą cum pacto retrouendendi przedáią. Oboich wykupno dawnośći nie ma / ále czynszu rocznego nie upominaiacy sie do trzech lat y do trzech mieśiecy / tráci go dawnośćią. Jednák onus placenia ná potym czynszu ná dobrach wyderkauffem obćiążonych w cále zostawa / poki ich absolutus hæres nie wykupi / y kwitu z summy głowney nie otrzyma.

D I L A C T E.

DWoiákie są / iedne legalium impedimentorum, drugie do obrony Spráwy.

Legalia impedimenta zás dwoiákie. Priuata cztery / simplici & vera infirmitate, pro maiori, minorennitate, Publica dwoie / seruitii Reipub. legationis vel militaris, procz vniuersales casus Woyny / Powietrza / y Interregni, zá ktorymi sámymi Sądy ustáwáią.

Simplici infirmitate dilácyey używano niekiedy / uchodząc pœnam Contumaciæ ná pierwszym Roku / ále iż potym pieniężna pœna czterech groszy iest abrogowána / teraz nie iest tey dylácyey vsus euadendo pœnam contumaciæ, tylko w Ziemstwie w Causách o nie uczynienie spráwiedliwośći / áby nie luita pœna, ále sub pœna trium marcarum, ná wtorym Roku skázowano administrationem iustitiæ. A w drugiey Cauzie ratione difamationis, o ktorą indiferenter ná Seym ábo do Ziemstwá pozywáią / w niey kto pierwszy Termin zwlecze simplici infirmitate, ná wtorym może simpliciter bez przyśięgi negowáć di-

 fama-

famationem, y bydź wolen podług Statutu. Et statim non reuocat aut negat quod dixit. Bo to statim ex praxi rozumieią in primo termino. *Sig. 1523. fol. 1991. Crac. 1531. fol. 67. Kaz fol. 5.* Aleć iuż simplicis infirmitatis dilatio in foro penitus exoleuit.

Vera infirmitate, przez osiadłego Szláchćicá ma bydź brána / y potym ná wtorym Roku sámotrzeć przez tego ktory iey vżywał poprzysiężona. *Sig. 1523. Vlad. Iag. fol. 281. Kaz. 3. 1431. & 1454.*

Pro maiori w Sadźiech Krolá J. M. ktore do pewnego dniá nie sa przywiazáne/ nie zwykli bywáć. A w inszych Sadźiech w ten czás ich Prawo pozwala/ gdy kto większa spráwe ma w innym Sadźie / czego gdy listownie nie dowiedźie / vpada w swey rzeczy. *Cons. Crac. fol. 2831 Alex. fol. ead.*

Obudwu tych Dylácyi Práwo dla vfolgowánia przypadkom ludzkim pozwoliło. Jednák abusu názwłoke vżywáią.

Minorennitate z vznánia lat dorosłego oczywiśćie postánowionego odkładáia Terminy. Mężczyznie do wyśćia piętnastu lat wieku iego/ á białeyglowie do dwunastu tam ad responsionem, táko y in personali actu prestandi iuramenti, á z strony wyznawánia zapisu białeyglowie do śćia zá raz. *Vlad. Iag. fol. 159. Kaz. Mag. fol. eod.*

A gdyby minorennem przypozwano do gotowey Cauzy z przodkiem iego záczetey/ ábo do zapisu/ ábo do bránia pieniedzy/ zastáwy/ ábo rekoymia o wyswobodzenie z rek otemstwá zá przodká minorennis vczynionego/ o ktoreby zá żywota tego przodká iego/ on rekoymia był zápozwány/ w tych rzeczach dylácya minorennitate bydź nie ma. Też zda mi sie bydź ma rozumiano in causis hisce, ktore moram non patiuntur, choć o tym expressè Práwá nie mász/ & in causis complicitatis bannitionum simplicium. *Kaz. fol. 159. Cons. Crac. Fol. 159.*

Legácya zakładáiacy sie/ powinien záráżem vkazáć list otworzysty Krolá J. M. co iednák w spráwách do zapisow nie idźie. Także żołnierska służba excypuiacy sie otrzyma/ okrom rzeczy osadzoney/ do zapisu/ do wykupná/ o zgwałcenie/ o gwałtowne wybićie / y w tych Cauzách/ ktore Constit. 1611. ostrzegły. Tákże Constit. 1618.

Te impedimenta prawdziwa choroba/ o większa spráwe / raz tylko w iedney spráwie vżywáć sie máia. A minorennitate, & impedimenta publica, legácya ábo żołnierska/ poty poki tey nie odpráwi.

Dylácye do obrony spráwy troiákie.. 1 Abo ad simplicia munimenta causæ necessaria, ktorych w spráwách o wykupno/ wybićie z possessyey / y w exequucyey rzeczy osadzoney/ ktemu do zapisu/ pozwánemu nie vżyczáia tylko specificata, á dowodza tákiey generálney dylácyey pokazániem iáda munimentu spráwe záchodzacego: Tákiey dylácyey ad munimenta simplicia, in causis simplicium iniuriarum, & cædis, atque sanguinis, nie dopuszczáia. Const. 1588. o Dilácyách.

2. Abo ad specificata munimenta & causam perimentia, ktorych we wszytkich spráwách pozwaláia. A ieśli ná Terminie przychodzacym / nie vczyni tákiey dylácyey dosyć / vpada w spráwie. A po Dekrećie directæ responsionis, tákiey dylácyey nie dopuszczáia. W tákiey też dylácyey gdy extra Regnum munimenta petuntur, duplum temporis impartitur. 3 Abo ná Euiktorá/ ktorey tylko w dźiedziczney spráwie vżyczáia/ ktemu kto zapis ná to pokaże. *Kaz. Mag. fol. 91.*

Miedzy Intercessorem á Euiktorem tá iest rożnosć/ iż Intercessorem zowia tego/ ktory pozwánego ná Roku dobrowolnie stánawszy zastepuie / y brzemie iego wszytko ná sie bierze/ táka Intercessya nie tylko in Ciuili, ale też w Criminalney spráwie y ná káżdym punkćie idźie/ y zá Princypałá zastepcá tego gárdło dáć muśi/ y pod czás obá zá odkryćiem występku obudwu ich przez spráwiedliwość Boża/ iáka Intercessya rzadka bywa/ áby kto swym zdrowiem cudze zastepowáć miał. *Kaz. Mag. fol. 90.*

Euiktorem tego w Práwie nászym zowia / kto komu rezygnuiac/ ábo innym tytułem zápisuiac máietność/ obliguie sie zá obrone/ y kogo Possessor bedac w nábytey máietnośći zabány o obrone pozywa.

A cztery rzeczy euictiònem cessare czynia. 1. Jeśli Emptor citatus nie brał sie ná Euiktora. 2 Jeśli in contumaciã absente suo venditore vpadł w spráwie. 3. Jeśli per

iniqui-

iniquitatem iudicis succumbens in causa nie appellował. 4. Jeśli rzecz kupiona dawnością zaszła/chyba żeby warunkarz non obstante praescriptione zapisałby się ewinkowáć/ a trafia się dwojako Ewikcya/abo o przedánie y kupione rzeczy &c. abo ratione mandati.

A Dylácye tákże w tych spráwách idą.

POzwánemu do zapisu dilationes veræ infirmitatis y ad quietationem bywáją pozwaláne.

Dylácye in causis campestribus o gránice/ verâ infirmitate y pro maiori tylko idą.

Aktorowi wszytkie Dylácye służą/ iáko y pozwánym/ oprocz simplicis infirmitatis.

Dylácyey ad munimenta pozwaláią ták Aktorowi iáko obwinionemu / wprzod simplicia, drugi raz ad specificata, abo causam perimentia, cæteris paribus.

Dylácya pro maiori w káżdey spráwie krom do zapisu idzie/ ále tylko raz/ iáko y wszytkie insze.

Dylácya niedorosłym do lat słusznych wolna/ wyiąwszy pewne spráwy/ktore ná innym mieyscu masz.

W spráwie o wybicie z possessyey/ dylácyey dopuszczáią/ ad munimenta specificata, iákie y z ktorych ksiąg/ y to ná bliskie Sądy ktorych ksiegi miánuie/ á to z Práwá. A według zwyczáiu do czterech Niedziel.

Aktorowi dáią Dylácyą drugą do postánowienia Woźnego ná bliskich Rokách/ ktory wyniesł pozew/ ktorym abo tego Relácyą dowodzi.

Dáią też Dylácyą ad conueniendum euictorē pozwánemu/ gdy munimenta świadczą że iest wárunkárz / á idzie mu to od Rokow do Rokow.

Dylácyey ná wizyą dopuszczáią do dwu Niedziel/ ále in causis tantum fundi, non simplicium iniuriarum.

Zwłokę Terminow w spráwách strony wzáiem sobie czynić mogą / czego Sędzia nie może iedno raz uczynić deliberuiąc.

Stronie listy abo przywileie pokázuiący / ieśliby im fałsz zádano / dáią Dylácyą ná pierwsze Roki.

Dylácyey veræ infirmitatis ná wtorym Terminie iáko záwitym pozwaláią.

Dylácye w ktorych Spráwách nie idą.

DO zapisu pozwánemu nie idą Dylacye/ ktorych się w zapisie odrzekł/ oprocz veræ infirmitatis, y quietationis.

Minorennibus Dylácye nie idą w tych spráwách: gdy ich pozywáią do podnieśienia summy z dobr zástáwnych. O rekoiemstwo iáko się wyżey powiedziáło. O dziedzictwo / o ktore czyniono z oycem ich / poki żyw był. Minorennes occisoris nie biorąc sobie do lat słusznych/ ná pierwszym Terminie máią odpowiádáć/ o zápłácenie głowy przez oycá ich zábitey/ będąc od wieże wolnymi. O wárunek też z strony dobr od oycá ich przedánych / Minorennes powinni odpowiádáć. Tákże do zapisu od oycá ich uczynionego o dług/abo o insza rzecz pozwáni / non obstante minorennitate, powinni obligácyey dosyć czynić. Wiec y o gránice cohærendum dislimitationem vrgentium minorennes zwlec do lat nie mogą: iednák záchowuie się im salua actio przez Urząd Podkomorski czynić swego czásu z Aktorem gránic.

O ZAGRVNTOWANIV SPRAWY IN PRINCIPALI, TO IEST, DE LITIS CONTESTATIONE.

ROZDZIAŁ IV.

ZAgruntowánie spráwy w Sądzie iest gdy zá odpowiádániem pozwánego In principali negocio ná skárgę Aktorowe Sędzia nákázuie. A in accessorio o czym się też powiedziáło pozwánemu odcináią impertinentes exceptiones, ktorych Konkluzya naprzod bywa procede, potym responde: náostátek gdy iuż pozwánemu excepcyy in accessoriis

 nie stawa/

nie ſtawa/ ktorymiby ſie od ſpráwoty wybić mogl/ ábo mu nákaza directè reſpondere, iuż ad principale przyſtapić/ y litèm conteſtari muśi/ to ieſt/ ábo in coniecturali, ná żáłobe powodowa prza vczynić: ábo in qualitatis ſtatu przyznawßy factum, wywodźić iure ſe id feciſſe, záczym też in principali dekret bydź muśi. A to tu nie wádźi przypomnieć/ że też podczás przećiw Aktorowi in acceſſorio decreta bywáia/ gdy mu odćináia táka dylacya/ ábo nieſłußne petitum iego: ktore nie ták konkluduia iáko przećiw pozwánemu/ ále nákázuia actori cauſam proſequi, áby zátym pozwánemu nie vmnieyßáło ſie pomienionych trzech ſtopniow dekretowych/ y vżywánia wßytkich excepciy iego. A gdyby zá táka ſentencya Aktor nie chćiał do rzeczy przyſtepowáć/ iuż zá wtorym odćiećiem iego áffektácyey/ admittetur citato vlterior proceſſus, záczym wolno bywa pozwánemu actorem tergiverſantem in Euaſione wzdáwáć. Spráwy in ſtatu definitiuo rzadko ſie w tym Práwie tráfiaia/ bo alias zwykły ſie per èxceptionem fori odpráwowáć. Ná przykład/ ieśli Duchowna ábo Swiecka: K temu ieśli Criminálna/ ábo Ciuilis, ieśli Zadworna/ ábo Seymowá/ czy Trybunálna. Item ieśli Ziemſka/ czyli Grodzka/ &c. ſpráwá. O czym niżey/ gdźie o Porzadku Sadow bedźie ſie mowiło.

Kiedy ſtroná prza przećiw ſkárdze Aktorowey wnośi/ dowodow troiákich śiegáć ſie może/ ábo liſtownych/ ábo przez przyśiege/ ábo przez ſtrony badź świádkow przyznánie.

Gdy dowody liſtowne kto w Sadźie pokaże doſkonále ſine adminiculo to Práktycyzowa/ żadnemi świádectwy przekonáne bydź nie moga/ y nie potrzebá w tey mierze przyśiegi ná żadna ſtrone przypuſzczáć. Jákowe poſpolićie in ciuilibus bywáia. *Sig.* 3. 1588. *f.* 30.

In Criminalibus záś obwiniony vżywa ich tylko ſtrony wywodu liſtowey odpowiedźi/ nieprzyiaźni. A gdy nie ſtawa liſtowych dowodow/ przy ſcrutiniam do przyśiegi ſie vćiekáia.

A w tych Spráwách Aktorom ſłuża przyśiegi.

Gdy kto kogo wyzowie przećiwko iego Przywileiowi/ przyśieże że nie wiedźiał áby był przywileiowány pozwány/ y ták vydźie winy dwoch złotych. Ná ßkody/ w rußeniu Woienny m vczynione/ Aktor ſam bliżßy ieſt do przyśieżenia ieśli chce. O nieſpráwiedliwe cłá wyćiagnienie/ ná woley to Aktorowey bedźie dowieść vczynioney ſobie ßkody/ ábo mytnikowi ieśli ieſt Plebeiuß wzdáć przyśiege. Kupiec ábo mieſzczánin rzeczy powierzonych bez zapiſu/ może przez świádki ſadownie dowieść: á ieśli Szlachćic bedźie ſie przał tego/ wolno mu ſie przyśiega odwieść.

Zgwałcona białagłowá przećiw gwałtownikowi.

Rekoymia iśca ſwego przacego ſie o dług/ ſam poprzyśiega ieśli ſummá niewychodźi 20. grzywien. A ieśli 40. ſámowtor. Jeśli wiekßa/ ſámotrzeć. O rány/ o zábićie/ o náiazd domowy Aktor poprzyśiega. O wine ſtá grzywien dla nieuprzatnienia zawad/ do Grodu pozwány záwity ma Termin/ y Aktor go poprzyśiega. W okázowániu gránic/ ktora ſtroná przynamniey trzy kopce naznácznieyße z ziemie ſie podáiace pokaże/ tá do dowodu bliſka: A ieśli obie ſtronie znákow oczywiſtych nie máia/ Aktor poprzyśiega. Kiedy kogo pozywáia o gwałtowne pobránie rzeczy/ ieśli ich tylko cześć wraca/ á oſtátek ieśli ſie przy/ przez Aktorá bywa poprzyśieżony. Kto zágáśi świece chćiaż nievráni/ tedy go o zádánie ràny Aktor pozwawßy poprzyśiega. Gdy ſie proſto obwiniony przy/ Aktor dowodźi.

Do probácyey ſtroná ktora ma liſtowne dowody/ bliżßa ieſt: á kiedy miedzy ſtronámi wiele ieſt munimentow/ poſſeſſor bliżßy do dowodu. Aktor poſt aſtitum terminum concitatum ad ſatisfaciendũ, otrzymawa ßkody złaczone z ſumma principálna bez przyśiegi. Ale kiedy obwiniony ná Roku tym przypowiedzonym ſtánie y áttentowáć chce Aktorowey przyśiegi ná ßkody: Aktor przyśieże w pozwie wyrázona/ ábo ná mnieyßa ále nie ná wiekßa. Jeśli kto człowieká dobrey ſławy/ do Sadu o gwałt wyzwie/ Aktor powinien probowáć co żadawa: alias pozwány ſam ſie przyśiega odwodźi.

Spráwy/ w ktorych pozwáni do przyśiegi bliżßy ſa.

Gdy żádáiacz zapiſowi że ieſt ná zdráde vczyniony/ zápiſuiacy ſie ſamoſiodm ieśli zapis wieczny/ á ieśli docześny/ ſámotrzeć przyśieże/ że nie ná zdráde vczyniony zapis.

Celnikowi Szláchćicowi o nieſpráwiedliwe cłá wyćiagnienie odwod ſłuży/ wedle wiel-

kośći ſummy. Ale plebeiuſzowi nie: chybá żeby Aktor ták chćiał. Nierowny w vrzędzeniu o zádánie słow nieuczćiwych przez Szláchćicá pozwány/ odwodzi ſie włáſną przyſięgą. Mąż dobrey ſławy obwiniony o táką zbrodnią/ iáko o złodźieyſtwo/ ábo o łup/ powinien ſie odwieść/ iákoby ſzláchectwo ſwe wywodził. Włodarz ábo ſługá przećiwko Pánu ſwemu ſámośiodm ſie odwodźi. Pan o wyſtępek ſługi pozwány/ ſámośiodm przyſięże/ że nie dał okázyey ſłudze do vćieczki/ y ná zbrodnią nie zezwolił: Co mu nie idźie gdy go v niego áreſztowano. Paſterz o zgubioną owcę pozwány/ przyſięże że ią z drugimi do wśi przygnał. Rękoymia o niezápłacenie długu poćiągniony/ ieśli powiáda że ten dług zápłaćił iśćiec dłużnik/ przypuſzczáią go do dowodu. Oſkárżony o złupienie ná drodze w dźień tárgowy vczynione/ że dwunaſtą świádkow odwiedźie ſie. O rány przy náſzćiu domowym pozwány/ do ſtáwienia świádkow bliżſzy ieſt. W liśćiech w ktorych falſz zádádzą/ z ſześćią świádkow przebránych z ośmnaſtu. O pieniądze pożyczáne á nie zápiſáne/ pozwány przyſięgą ſie odwodźi. Bogáty pozwány o gwałt przećiw vbogiemu/ przez świádki może ſie odwieść. Człowiek dobrey ſławy o káżdy gwałt/ może ſie włáſną przyſięgą odwieść. O vkąſzenie pſá pozwány/ iákoby zá iego poſzczwániem to ſie ſtáło/ do odwodu bliſki. Pozwány Proces przećiwko ſobie przewiedźiony/ ieśli chce/ może przyſięgą znieść/ że o nim nie wiedźiał: ále przećie támże záraz powinien ſie ſpráwowáć ná pozew Aktorow. Kto w obronie zábiie zwłaſzczá ná drodze/ z ſześćią świádkow odwiedźie ſie z winą 60 grzywien. Ieśli kogo pozwą o rzeczy ználezione á nie wrocone/ odwiedźie ſie/ że nie ńálazł/ áni ich ma przy ſobie. Y ták w káżdey krzywdźie.

A in Criminalibus ten bliżſzy ieſt do przyſięgi kto ſcrutinium lepſze wywiedźie. A gdy z obu ſtron wątpliwe ſcrutinium, á obwinionego dobrą ſławę anteacta vita wyświadcza/ y nie będźie ter notatus regeſtris maleficorum, vel proteſtationibus criminalibus: tedy in dubiis pozwánemu odwod nákázuią.

Gdyby też pozwany z proſtá przał ſie ná żałobę powodowę/ á do przyſięgi ſie nie ćiągnął/ powinien Aktor poprzyśiąc żałobę ſwoię: alias actore non probante reus abſoluetur. K temu gdy pozwány ſpuſzcza przyſięgę Aktorowi/ powinien ią powod od niego przyiąć. Actor enim quod aſſerit probet. Ale powod nie może ná negátywę pozwánego eſtáwowáć mu przyſięgi/ á tákowe puſzczánia cugu/ non reciprocatur: bo ſámemu tylko pozwánemu przećiw powodowi ſłuży. Co nie idźie przećiw Inſtygatorowi bez Delátorá/ gdyż Inſtygator będąc publica perſona o cudzą rzecz przyſięgi ſpuſzczoney czynić nie może/ y nikogo poprzyśięgáć nie powinien: ále co in paſſu obwiniony odwodźić ſie muśi. Tákże y ſługá ábo fáktor Pánu deferowáć przyſięgi nie może. *Caſ. Mag. fol. 30.* Roty przyśiąg nie máią bydź inákſze tworzone/ iedno wedle kontentá pozwu/ wyiąwſzy gdyby ſtrony mimo máteryą ſpráwy/ o czym inym prza miedzy ſobą vczyniły/ w tey mierze ią vformowáć może.

Przyznánie záś dwoiákie bywa/ ábo obwinionego/ ábo trzećiey oſoby. Obwinionego/ ábo słowy ábo rzeczą ſamą. Słowy/ ábo po vczynieniu żáłoby powodowey ſtrony wyráźnie: á to iuż nadoſkonálſze/ y dálſzego odwodu nie potrzebuie: ábo ná ſtronie przed inną oſobą/ co zowią extra iudicialiter, o czym wątpliwość z rożnych miar bydź może. Rzeczą ſámą/ to ieſt/ záſtániem licá przy obwinionym/ ábo obwinionego przy vczynku/ ábo też znákow rzeczywiſtych vczynioney zbrodnie: to ieſt/ krwáwego mieczá w ręku/ vćiekánia/ y inych tym podobnych/ wedle rozmáitośći przypádkow.

Przyznánie trzećiey oſoby/ iedno doſkonáłe/ drugie nie. Doſkonáłe tylko in ſola cauſa raptus per raptam, bo iż táka ſpráwá rzadko bywa bez vrázu/ vel raptæ, vel raptoris, ná iey wyznániu wſzytko práwie záwiſło. Przyználi/ że zá pozwoleniem wźięta/ tráći poſag y dobrá dźiedźiczne. Będźieli świádczyłá ná ráptorá z ktorym czás niemáły mieſzkáłá/ że ią gwałtem wźiął/ on cześć ábo gárdło tráći. Iednák dla więkſzey pewnośći/ y tákowe wyznánie nie bywa zá rázem po poſtánowieniu iey od pozwánego. Ale podáie ią pierwey Sąd ná pewne mieyſce w ſequeſtr/ áby zdáleká wypytano ſie o rzeczy położeniu przyczyny/ y poſtępkách/ y wźięćia iey: k temu żeby wſzytkim okolicznośćiom powieśći iey vważnie przypátrzono ſie: á potym otárſzy ſie nieco w ſequeſtrze miedzy białymigłowámi/ nie będąc iuż in poteſtate raptoris, żeby ták prawdźiwiey y ſwobodniey wyznánie w Sądźie vczyniłá/ zkądby ſie prawdy pewnieyſzey dość mogło.

Nie doſko=

Nie doſkonále w poſpolitych Cryminalech per ſcrutinium, gdźie z vważánia okolicznośći y podobieństw/ ná te y owe ſtrone prawdá wyſzperána bywa. Záczym ábo Aktorowi dowod/ ábo pozwánemu odwod ſkázuia. In ſtatu qualitatis gdy pozwány zna ſie ad factū iure tamen factum ſe feciſſe defendit, nie może bydź iedna pewna reguła dána/ o vznániu ſłuſznośći vczynku/ y eſſercyey iego/ gdyż też nie ieden táki caſus bydź muśi/ ále pœnæ infiniti, ktore też nie iednáko z ſwey nátury/ y okolicznośći záchodzacych ſadzone bydź muſza.

Po Controwerſyach z obu ſtron w Sadźie ſtoczonych/ rzecz oſadzona naſtepuie/ ktora nic inſzego nie ieſt/ tylko wyrok/ od należacego Sedźiego/ od ktorego nie áppellowano/ vczyniony y ſkazány/ ktory w poſpolite kśiegi wpiſány/ ma wieczna twierdza y moc. A nie tylko z Controwerſyey rzecz bywa oſadzona/ ále też gdy iedná ſtroná nie ſtawa do Sadu/ ábo pozwodowa/ ábo obwiniona. Pozwánego nieſtawáiacego in contumaciā wzdawáia/ Aktora in euaſione. Ale większa ieſt contumácya Aktorá/ niż pozwánego: bo Aktorowie záwſze Termin záwity máia.

Jednák ewázya tych ſpraw znieść ſie nie godźi. 1. o Gránice. 2. o Wykupno. 3. o Dochodzenie bliſkośćia/ to ieſt/ actione retractus. 4. Aſticya do zapiſu. 5. Sprawy o wydźiał. 6. W ſpráwie gwałtownego wybićia z poſſeſſyey/ ewázya factum tylko perimit, á nie Práwo/ ktore ma Aktor ná dobrách/ co y w inſzych Akcyach facti trzebá rozumieć. 7. Exequucyey rzeczy oſadzoney.

W rzeczy oſadzoney ábo abſolucya/ ábo condemnácya obwinionemu nákázuia/ gdźie karánie rożne podczás ſtrony podeymuia/ ktore ć ponieka d wylicze.

Karánie Pieniężne w Sadách / y priuationes officiorum pokazáne w Státućie Herburtowym/ y w Conſtytucyách.

Kto żada vá fałſz czyim liſtom / á nie dowiedźie tego/ winę 14. grzywien ſtronie / á Sadowi trzy przepapada. *L. deinceps.* Tit. *literæ, Herb. Lat.*

Kto nie przenieśie zapiſu ſwego z Grodu nie wiecznego/ do Kśiag Ziemſkich w Rok/ á zápiſał ſie to vczynić winę 3. grzywien ſtronie/ y tyleż Sadowi przepadnie. *L. item dum. Inſcriptio.*

Vſtáwy Woiewodze przeſtepuiacy Kupcy/ trácá towar tenże. *L. quamuis de precio.* T. *Palatini.*

Vſtáwę Woiewodza Stároſtá powinien exequowáć pod winą 100. Grzywien. *L. Dignitarii. T. eodem.*

A Woiewodá vſtáwy ma w rzeczách czynić pod winą tákąż. *L. Dignitarii. T. eod.*

Rzemieśnik vſtáwy Woiewodzey nie przeſtrzegáiac/ winę 14. grzywien Woiewodźie popada. Do ktorey zápłácenia Vrząd Mieyſki ma go przymuśić pod winą 100 grzywien/ ktorych 2 części Fiſco/ á trzećia Woiewodźie iść ma. A ktorzy ná węższa y krotſza miárę ſukno przedáia/ pœna falſi, y confiſcationi bonorum podlegáia / ktorych 2 części weźmie Fiſcus, trzećia Woiewodá. Ná grániczenie w dobrach Krolewſkich / Stároſtá przybydź winien pod winą 28. grzywien/ ktorych połowicá Krolowi/ á 2. części ſtronie obćiażoney. Stároſtá nie ſłuſznie cło wyćiagáiac 100. grzyw. z ſumma gubi / ieśli ieſt zaſtáwnik / á ieśli nie/ tedy vrzedu pozbywa/ á przećie duplum damni cauſati zápłáćić powinien. Kto nośi ruſznice nábita / 200 grzywien przepada: á impoſſeſſionatus śiedzenie w wieży Rok / iuxta Conſtit. Warſ. 1611.

Exequucya rzeczy oſadzoney Stároſtá powinien vczynić pod winą 100. grzywien. *L. propter different.* T. *perlucra.*

Tych co Sady ábo Seymiki rozbiiáia Stároſtá powinien poimáć/ y ná gárdło oſadźić/ á ieśli vćieka/ z dobr per confiſcationē wyzuć/ ſub pœna 14 marc. *L. Statuit.* T. *Comitia.*

Mieſzczány ktorzy zábraniáia przedawánia ná rynku/ Stároſta ma karáć winą 3. grzywien. Przećiw Stároſtom/ ktorzy Szláchćie zábraniáia w Jármárk koni przedawáć/ 100. grzywien winy/ Fiſco połowicá/ á ſtronie druga. *T. Equi.*

Ná kożdy vrząd Stárośći pœna priuationis officii ieſt/ á ieśli ieſt obligatorius, pœna 100. grzywien. *L. vt officiales.* Tit. *Capitanei.*

Podkomorzy ktoryby przełożył dźień gránic iuż publikowány/ 14. grzywien przepada.

Sedźia/

Sędźia/ Podſędek/ Piſarz/ ná Ziemſkich Sądach powinni ſie ſtáwić / pod winą 14. grzywien/ vera infirmitate, ábo negociis Reipub. exceptis. Ktorzyby rozbili Sądy/ w ſpráwie oney vpadáią/ ktorą w tym Sądźie mieli/ y według Státutu bywáią karáni / źe 12 Niedźiel śiedzeniem w wieży. Zaden Sędźia do ſwego Sądu inhibicyey przyimowáć nie ma/ pod winą 14. grzywien/ ktorą winę y ten popada/ ktory tákie liſty przynośi. Ani reſignácyey dobr Ziemſkich plebeiuſzowi czynioney ma przyimowáć/ pod winą 100. grzyw. A ieśliby iey dopuśćił/ nic nie waży. T. *Ciuis. L. antiquus.* Sędźia tylko raz ma deliberowáć/ pod winą 3. grzywien. T. *delil. L statuimus.* Piſarz nad náznáczone ſalarium kogo depáktuiąc to z winą 3. grzywien ſtronie/ y tylez Sądowi oddáć ma peremptoriè. *T. Salaria. L. quod si notarius.* Piſarz gdy nie wpiſze w Kśięgi Sądowne / Vrzędu pozbywa. T. *Notarius.* Woźny ieśliby też przyſięgi wydawał świádkom ináczey niźli ieſt / wiecznie pozbywa vrzędu. T. *Ministerialis.*

Szláchćic Szláchćicowi przymawiáiacy/ á záraz/ to ieſt / ná pierwſzym pozwie tego nie reuokuiacy/ 60 grzywien przepada do vkrzywdzonego: y ma ſzczekáć: com mowił/ tom łgał iáko pies. *T. Nobilis, L. cum omnis scurrilitas.*

Zbiegłe kmiećie/ ábo poddáne Szlacheckie/ wydáć powinni Mieſzczánie z miáſtá/ *alias* pozwáni z winą trzech grzywien ſtronie/ y tyle Sądowi przepadáiąc/ też wrożyć powinni potym z winą 14. grzywien. T. *Cmeto, L. prouiden.*

Mieſzczánom nie godźi ſie przechowywáć ludźi łożnych/ ktorzy ná rok nie ſłużą/ ábo tákiego Vrzędu ná ſobie nie panoſzą/ pod winą 14 grzywien T. *vagi, L. Item quoniam.*

Mieſzczánie gdy nieprzyſtoynie Szláchćicá zátrzymáią/ 60 grzywien zápłácą. A gdy bez wiedzenia Vrzędu Grodzkiego/ ná tákiego ſie Szláchćicá rzucą/ Burmiſtrz z iednym Rádzkim ma być śćięty. T. *violentia, L. quo ad violent.*

Spráwę potwarliwą prokurácyi/ potwarzonemu gdy ſie oczyśći/ Sądowi y ſtronie po trzy grzywny zápłáći. T. *Calumnia.*

Cudzą rolą gwałtownie poſieiwáiąc/ náśienie tráći / y winę 3. grzywien. T. *ager.*

Zá ránę Szláchecką krwáwą 20. grzywien/ zá śiną 6. grzywien z winą Sądową. Zá ránę krwáwą ná twárzy / ábo vćięćie pálcá 30. grzywien. Zá wybyćie zębá 20. grzywien. Okáleczenie w ręce/ nodze/ oku/ nośie/ trzebá zápłáćić połowicą zápłáty głowy zábitey/ według Conſtyt. 1 5 8 8. *Coronat.*

A ránę z poſtrzelánia z ruſznice/ we dwoynáſub trzebá zápłáćić. A o rány kto nie czyni przez trzy látá/ vpada w ſpráwie. Bronia ręczna zá głowę zábitą 240 grzywien. A z ruſznice 480. grzywien/ z śiedzeniem w Wieży o ręczne zá bićie rok y ſześć niedźiel/ á z ruſznice dwie lećie y niedźiel 12 ktora winá ieſt publiczna.

W obronie gdy kto zábije Szláchćicá/ zwłaſzczá ná záſtąpieniu drogi / zá głowę tylko 60. grzywien płáći/ wolnym będąc od wieże/ czego iednák ma dowieść z ſześćią świádkow. *T. homicidium.* W obronie dobr ſwoich gdy Szláchćicá kto zábije/ 120. grzywien ma zápłáćić/ bez śiedzenia w wieży. Zá rány iákiekolwiek kmiećſkie/ grzywnę zá ćiętą krwáwą/ á zá śiną tłuczoną pułgrzywny. Conſt. 1 5 8 1.

Zá wyręczenie bydłá z Krolewſkiey obory wiárdunk zápłáćić. Zá membrane Ziemſką Piſarz tylko pułgroſzá ma bráć/ pod winą 14. grzywien. T. *Salaria.*

Dla błędu w dáćie/ tytule/ á włáſnym imieniu/ popełnionego żaden nie tráći ſpráwy/ ále tylko 12. groſzy ſtronie/ y tyle Sądowi przepada. *T. Processus.* Pozew ná pozew kłádący/ po trzy grzywny Sądowi/ y ſtronie przepada/ y od iednego odſtąpić ma. *T. Citatio.*

A gdy ſtroná rzeczą oſądzoną/ to ieſt/ Dekretem Sędźiego/ przed ktorym zágruntowána ſpráwá byłá per litis conteſtationem, zda ſie być obćiążoną / do wyżſzego Sędźiego/ ktoremu tey ſpráwy iurisdicya ſłuży/ wolna mu áppellácya/ zwłaſzczá gdźie mu Práwo w tey mierze nie zákroćiło. A po áppellácyey záłożoney/ Controuerſye / ſwemi ábo prokuratorſkimi rękomá podpiſáne/ do trzećiego dnia/ do kśiąg obie ſtrony podáć máią/ *alias* nádruſzyłyby práwá ſwego. A ieśliby kto appellowáł od pierwſzych Dekretow/ á od oſtátniego nie/ pierwſze Appellácye wniwecz. A w Appellácyey ſtronom Termin trzebá præfigowáć. Gdy więc Sędźia nie dopuśći Appellácyey/ pozywáią go nie o ſzkody/ ále ad proſequendã appellationem, y obwiniony ab acceſſorio gdy ruſzy/ nie może mimo wolą ktorowe prze-

przyp-

przypozew od ruſzenia odſtąpić/ ale Aktor może. Na Trybunał ab acceſſorio appellują-cy/ in principali támże odpowiada.

W tych Spráwách Appellácya nie idzie.

O Nieſłuſzne wyciągnienie cła/ od acceſſorium nie záwitego/ chyba żeby tákie było/ coby zyſk/ abo ſzkodę w ſobie zámykało. Do zapiſu/ áż od złe otrzymánego Proceſſu. O wykupno dobr záſtáwnych. O záwody ná rzekách. O nieuczynienie ſpráwiedliwości. O nie zápłácenie Poboru. W Exekucyey rzeczy oſądzoney/ chybáby obciążenie táwne ſtronie práwem zwyciężoney Vrząd uczynił/ y miárę exequucyey wykroczył. Tacto Termino pozwány/ záraz odpowiáda y doſyć czyni certis in caſibus. A fundatione iuriſdictionis. Od Dekretu Commiſſárſkiego/ zwłáſzczá o gránice/ między dobrámi Krolewſkimi á Szláchećkimi/ ruſzenie ládaktorey ſtrony/ nie przeſzkodzi nic gránicżeniu.

A Práwá y Sądy zá niczby nie ważyły/ gdyby rzecz oſądzona w ſkuteczną Exequucyą oprawiona nie byłá. A tám ſię exequucya poczyna/ gdy abo ſpráwę do Vrzędu Stároſcieńſkiego odeſłá: ábo gdy przed Vrzędem Grodzkim Aſticya przypowiáſtową otrzymáłá.

Exequucyą przeſzkadzáią. Gdy kto proſi quute appellácyą. Gdy iednánie ábo pozwánie w ſpráwie zakroczy. Jeſli ſię kto ozwie trzećí z lepſzym práwem/ y chce o to czynić.

Tudzież przerzeczony Proces/ y rzecz oſądzona uſtawa/ gdy ábo ſtroná Práwem przekonana nie wie o przewodzie Práwá/ y potwierdzi tego przyſięgą: ábo nieſłuſznoſć Dekretu otrzymánego zádadzą. Bo Aktor powinien/ gdy tego tylko pozwány żąda/ wſzytek Proces wywieść/ á ieśli w czym uſzczerbek ſię znaydzie/ ábo nie według trybu ſądowego y práwnego przewod ſię pokyże/ caſſuią Dekret.

A nie powinien Aktor wywodzić Proceſſu/ tylko od zágruntowánia ſpráwy/ to ieſt/ à litis conteſtatione. ábo ab vltima controuerſia tantum. Więc gdzie perſonalna controwerſya záſtánie/ iuż ignorancya Proceſſu znieść nie może/ á każde kłádzienie pozwu trzebá Relácyą Woźnego pokázáć.

A zyſk ieśli ná złym fundámenćie záſádzony ieſt/ we wſzytkim vpada. Nawiękſzą ſkázą Proceſſu/ gdy nienależność Sędziego zádádzą/ y dowiodą w Proceſie. Więc gdy przyſięgę w rzeczy oſądzoney nákázuią/ male obtento derogute ſię. A gdy ſię kto odprzyſięże Proceſſu/ że nie wiedział o nim/ powinien záraz tamże odpowiádáć/ y ſpráwowáć ſię.

O PORZADKV SPRAW SADOM
ROZMAITTM NALEZACTCH.
ROZDZIAL V.

A Naprzod o Zadwornych/ te ſą: ábo o rzeczy właſne Krolá J. M. ábo z Delácyey priwatnych oſob.

1. Rzeczy właſne Krolá J. M. O Wykupno dobr Krolá J. M. O Prowenty Stołu Krolá J. M. z Dzierżawcámi/ Celniki/ Żupniki/ Poborcámi/ Szafárzámi/ Podſkarbiemi/ y z Potomkámi ich. O puſzczenie poſſeſſyey dzierżáwy z tymiż. O ſpuſtoſzenie Zamku/ budowánia/ láſow/ z Dzierżáwcámi ábo Potomkámi ich. O nieoddánie rzeczy podług Inwentarzá z tymiż. O wybranie z tymiż. O ſzkody przy niebytności gránicach/ ábo zániedbánie bronienia gruntow/ z temiż. Y o inne rozmáite krzywdy ábo ſzkody. Podſkárbi po śmierći Dzierżáwce poſſeſſyey wczás nieodbierájący/ ábo Jnwentarzá nieczyniący. Y z ſługámi dworu ſwego/ o kázbe przewinienie. Przećiw żołnierzowi nieſłużącemu zá wźięty żołd. Y o inne właſnie oſobie y Skárbowi K. J. M. należące/ ktorych niezliczona liczbá być może.

Z Delacyey prywatnych oſob Káduká Mieyſkie.

O káżdą inną rzecz Krolá Jego Mći/ ktorey kto dochodźi zá vproſzeniem od Jego K. M. Plebeius zákupuiący Towáry o pœnę Peculatus.

PRIVATORVM.

Spráwy Zadwornych Prywatnych Oſob ſą/ ábo Duchownych/ ábo Swieckich.

DVCHOWNTCH.

O Dżiesiećiny z dobr Królá J. M. O Kośćioły/ y o grunty/ ábo dochody im nadáne/ w Dobrách Jego K. Mći.

SWIETCKICH, ábo Ciuiles, ábo Criminales.

C I V I L E S.

O Wykupná Dobr Stołu Królá J. M. z áppellácyey / ábo Remissyey Commissárskiey. Miedzy Dzierżawcámi obiemá o rożnice gránieczne. Miedzy Vrzednikámi dworskimi o władzy y Prerogátywách Vrzednikow ich. Miedzy Zupnikámi Krákowskiemi á Bydgoskiemi/ o záſalánie iednemu przez drugiego/ mieyſc káżdemu z nich do pieniężenia soli náznáczonych. Zupnik Bydgoski ad instantiam Ruskiego/ o nie oddánie pieniedzy zá sol. Zupnik Ruski Bydgoskiemu ná Rok soli beczek 11000. nie oddáiacy.

Miedzy Poborcámi rożnych Ziem/ ábo iedney Ziemie łánowym y czopowym. Jnstygator ábo Delátor zá Dworem nad Constitucyą kogo wyzywáiacy. Dzierżawcy y Woyt z Mieszczány y Wieśniaki/ o oddánie ich powinnośći/ & è contra, oni o krzywdy.

Z Compromissu ná Królá J. M. vczynionego do zapisu. O wźiećie cłá niespráwiedliwie. Zastepcá ktoryby dobrá Krolewskie zá dźiedźiczne komu zápisał.

O dopuszczenie wywożenia kupi z Korony przećiw Stárostom ábo Celnikom.

Pánowie z sługámi. Máydeburskie y Chełminskie spráwy.

C R I M I N A L E S.

K To kogo ná Dworze K. J. M. zábiie/ rani/ gwałt ábo tumult iáki vczyni/ y ná goracym vczynku bedźie poimány. Szláchćic poimány ná gwałćie Mieyskim ex remissione. Mieszczánie nie záchowuiacy sie wedle Státutu Toruńsk. O zdrádę fałsz ná vczynku poimány.

Na koniec

M Ocye od exequucyey Dekretow Królá J. M. w tych wszytkich spráwach/ procz Cryminálnych/ ktore záraz skutek swoy biorą.

II. S E Y M O W E S P R A W Y.

Te tákże dwoiákie są / Jnstygátorskie/ y Priuatorum.

INSTYGATORSKIE.

Abo są własne Królá Jego Mći/ ábo z Delácyey stron.

Własne Królá J. M. ábo Ciuiles, ábo Criminales.

C I V I L E S.

O Dobrách Stołu Królá J. M. ábo z pozwu/ ábo z remissyey/ bądź z Trybunálney/ bądź z Zadworney/ bądź Commissárskiey. De bonis nullo iure receptis. O ważnośći Sum ná Dobrách Królá J. M. O Quárte y puszczenie stráconey dźierżáwy/ dla niezápłacenia iey. O wyćiągnienie mytá przez tego/ kto ná nie przywileiu nie ma. O Confiskowánie dobr. O káduki w dobrách Szláchecckich. O dobrá Krolowi J. M. zápisáne. Pan Podskárbi ábo Deputaći dla obieránia quárty nie ziezdżáiacy sie.

C R I M I N A L E S.

C Rimen læsæ Maiestatis. Bunt przećiw Rzeczyp. z nieprzyiaćielem iey. Wynoszenie táiemnic powierzonych nieprzyiaćielowi. Podánie Zamku ná zmowie. Wzruszánie pokoiu y fœdera z postronnymi Pány. Rebellie facto pokazáne. Stárostowie pográniczni/ y Sadowi/ tempore Interregni, Zamki y Miástá spuszczáiacy komu innemu/ oprocz Królá wolnie y zgodnie obránego. Jnny wszeláki wystepek własnie contra Remp. popełniony.

Podskárbi y Deputat w Interregnum nád wiádomość Pánow Rad / y opisánia Práwá Quártą szafuiacy. Podskárbiowie Koronni y W. X. Lith. Prowientámi Jnflantskimi tákże szafuiacy. Hámuiacy Páná Podskárbiego y Deputaty w szafunku Quárty Práwem opisánym. Starostá Ráwski/ Páná Podskárbiego y Deputaty/ od Zámku y od pieniedzy w Interregnum hámuiacy/ y nápomnieniu Rad Koronnych nie posłuszny. Złodźiey Skárbu Królá J. M. ábo Koronnego. Impossessionatus broniacy Soli grádowey in defectu Bydgoskiey/ ábo Dybowskiey. Prywatny Myńcarz. Szláchćic towáry zákupuiacy.

Z DELACYEY STRON.

Seymowe Spráwy Jnstygátorskie z Delácyey stron/ są tákże ábo Ciuiles ábo Criminales.

CIVILES.

O Myta wodne przećiw tym Szlachćicom/ ktorzy ie niesłusznie wyciągáią. O śiádły obrániaiący Sol Grádowey/ gdy niedostánie Ruskiey/ w komorze Bydgoskiey/ ábo Dybowskiey. Burgrábie Krakowscy ná Zamku nie mieszkaiący/ z Delacyey Starosty Krákowskiego. Woiewodowie Zydom cłá ábo Zupy trzymáć dopuszczáiący. Przećiw nieobecnym Dygnitarzom y Vrzednikom Koronnym. Appellácye ábo grauamina od Commissarzow w spráwie gránicznéy dobr Krolewskich y Ziemiánskich.

CRIMINALES.

Z Gwałcenie Glejtu. Zgwałcenie Seymikow y Seymow. Rozbićie Sądu. Zgwałcenie Woźnego Vrząd swoy odpráwuiącego. O Gwerry.

K O trzáni/ y ći ktorzy beneficia podawániá Krolewskiego odprászáią. Nieporządnie ná Oboźnie [illegible] uiący. Ná Seymik z kupámi/ ábo ze zbrożem ieżdżący/ y list wolności ná to otrzymáiący.

PRIVATORVM.

Spráwy Seymowe Prywatnych osob są też dwoiákie/ iedne Ciuiles, drugie Criminales.

Ciuiles. Abo Duchowne/ ábo Swieckie.

D Vchowne. Z od stánu Trybunalnego/ iáko o Dźieśięćiny w dobrách Szláchęckich. O prophanowániu Kośćiołow támże.

Swieckie. Abo officijs, ábo Ziemskie.

DE OFFICIIS.

De facultate Iurisditionis, Dignitariorum, & Officialium Terrestrium. Miedzy Iurisdictiami Powiatow roż[illegible]ch. O incompatibilia. Miedzy Dignitarze y Vrzędnicy.

Vrzędnicy Koronni/ ex officiis, o rzecz Krolá J. M. ábo o grauamen, gdyby komu wczyniłi: iáko Pieczętarze/ Marszałkowie/ Podskárbiowie/ Hetmáni.

III. ZIEMSKIE.

Jáko śię Remittuie Trybunálu/ ex nouo emergenti, ábo ex paritate votorum.

CRIMINALES.

Z Abićia/ Rány/ inter extraneos, & Sanguinicidia [illegible]. Nie Vrzędownie/ ábo [illegible] ná gárdle [illegible]. Rozbo[illegible]/ Cudzołostwá/ Rápty. [illegible] Trybunálskiem. Iniurios przećiw rodzicom. Przechowuiący bezecne y bánnitowáne ná Seymie. O nie[illegible] ábo niewysiedzenie w wieży. Odprzeźienie Dignitarstwo ábo Vrzad Koronne/ ábo Zamek [illegible]/ zá nápomnienie nieustępuiący. Ná Sędomirską źiemię [illegible] przyimuiący. Otrzymawáiący w Inflánćiech Stárostwo Polak po Polaku/ ábo Litwin po Litwinie/ ánie Polak po Litwinie/ ábo Litwin po Polaku.

Słudzy Páná swego w bezgárdle [illegible] Niedźiel przed potrzebą odbiegáiący. Słudzy złodźieie/ złoczyńce/ y nieprzyiaćielá Páńskiego/ bez Páná niegoniący. Sługom te posługę Páńską [illegible]. Krzywoprzysiężcy. Pœna Talionis. Potwarcy y fałszerze/ y ná niekiedy zwołane pozwy przestępnie wydawáiący. W cudze y [illegible] zápis fałszywie wyznawáiący. Autores Librorum famosorum. Diffamatores. Z [illegible] ślubem zieżdżáiący. Słowa poczćiwego Szláchećkiego nie trzymáiący. O dyspozycyą zápisu [illegible]. Odsądzenie Szláchectwá/ Tytułu/ Herbu/ tych ktorzy go sobie niesłusznie przywłaszczáią. Szálce Krakowian/ Poznańczykow/ Lwowian/ Warszewian/ Przemyślan/ Krośnian. Rożnych niezłe[illegible] spraw Cáuse [illegible] pro varietate accessuum.

DO ZIEMSTWA SPRAWT NALEZACE.

S Ady Ziemskie/ ktore Sędźia/ Podsędek/ y Písarz Ziemski sądzą/ á gdy ktorego z tych niestánie/ nie mogą być sądzone. A te we wszytkich spráwach prożnych krzywdy wznawiáią/ według wyrázanych w Statućie słow: Chcemy tedy/ áby śię godźiło káżdemu/ ktokolwiek [illegible] pieniężną/ ábo krzywdę dźiedźiczną/ y personalną/ ábo o dobrá [illegible] pozwáć do Sądu Ziemskiego/ gdźie pozwany stawáć y spráwowáć śię powinien &c. Są źgoła krzywdy prost[illegible]/ ktore żadna Constitucya/ ábo z Prywatnych zezwoleniem/ mimo Sąd Ziemski/ do inszego ktorego [illegible] Sadu ábo Vrzedu nie należą.

IV. SPRA:

IV. SPRAWY PRZY POLOZENIV XIAG.

DWie tylko ſłużą 1. O podnieśienie ſummy pieniężney z dobr záſtáwnych. 2. O zbiegłego poddánego. Zkąd táka formá piſzą pozew: W tych ſpráwach żebyś przed Sądem Ziemſkim/ ábo położeniem kśiąg práwnie ſtánął.

V. SADOWI GRODZKIEMV NALEZACE SPRAWY.

GWałt vczyniony białeygłowie. Złupienie ná dobrowolney drodze. Pożogá/ ábo zápalenie. Domowe naßćie. O winę 3. grzywien/ záiętego á ná rekoiemſtwo nie wypuſczonego bydłá: O winę 3. grzywien záiętego bydłá / do obory Krolewſkiey we trzy dni nieſtáwionego. O winę 28 grzywien. O świecką ſpráwę/ do Duchownego práwá/ gdy wyzwie świecki świeckiego/ ábo gdy vſtąpi ſpráwy oſobie Duchowney. O ßkodę w ćiągnieniu woiennym vczynioną/ Duchowny do Sądu Grodzkiego może poznáć/ y támże do dowodu bliżßy Aktor. O cło ná wodźie wźięte/ Termin pierwßy záwity / o co winá 100. grzywien/ y Aktorowi należy probácyá. O winę 6. grzywien / ktoby poddánego czyiego zſtrony długu w mieśćie áreſtował. Gołotę *alias* odártuſá o káżdą rzecz Stároſtá ſądźi/ ktorego osiádły v ſiebie áreſztowánego w tydźień ſtáwić/ ábo ſię o to ſam ſpráwowáć przed Stároſtą powinien. Fałßerzá y zmienniká/ y pod cudzym imieniem zeznawáiącego/ Stároſtá ſądźi/ iáko o náßćie domowe/ te Stároſtá ſądźi/ choć tego w ſobie Státut nie zámyka. O winę 3. grzywien/ dla nieprzenieśionego Zapiſu w Rok do Xiąg Ziemſkich / ábo Grodu wiecznego/ á przećie oddawßy winę tę/ powinien toż vczynić. Kiedy iákiego zbiegá ábo złodźieiá w czyich dobrách záſtáną/ tedy o to pozwány powinien go ſtáwić przed Stároſtą. Do zápiſu pozwánego Stároſtá ſądźi. Do tegoż Sądu Stároſćiego Grodzkiego pozywáią Práwem przekonánych do Bánnicyey.

VI. NA QVERELLE ABO DO VRZEDV GRODZKIEGO.

O Wybićie Pániey wienney. O świeżey vczynek zbrodnie iákiey. O Poſag y prowizyą. O Rozdźiał miedzy bráty. O wykupno dobr záſtáwnych. Szláchtę dla gwałtu vczynionego w Mieśćie poimáną/ Vrząd Stárośći ſądźi. O noßenie rußnic nábitych. Do zápiſu. O ſługę bez liſtu świádecznego przyiętego. O záięćie bydłá tákże ná rekoiemſtwo niewypuſczone/ ábo do obory Krolewſkiey nieſtáwione. O gwałtowne wygnánie z dźierżáwy. O nieſłußne cłá wyćiągnienie. O niezápłácenie Poboru ábo Podymnego. Pro pœnalibus actionibus, iáko o winę 3. grzywien / o zakład Stárośći 120. grzywien/ dla nieuczynionego wydźiału. Co ná exequucyą odſyłáią/ y inße prywatnym Práwem tu należące ſpráwy.

VII. STAROSTOW BEZ ZACIAGV PRAWNEGO VRZEDY Y IVRISDYCYA.

NA prożne zbiegi y złodźieie. Ná zbiegłe Kmiećie. Żołnierzow ktorzy żołd odebrawßy/ nie ſłużą/ Stároſtá powinien imáć/ áż co wźięli zápłácą / y czás on / ktory ná ſłużbie trawić mieli/ śiedzeniem w wieży nádgrodzą. Żołdakow w ćiągnieniu woiennym ßkodę czyniących/ Stároſtowie do nágrodzenia przymuśić máią/ y Rotmiſtrze/ iáko tákich zbrodni conſcios, do wieże wrzućić/ y do doſyć vczynienia zátrzymáć.

Gwałtowniki Sądow Stároſtá ábo Vrząd iego ma zátrzymáć y więźić. Seymowych turbatorow Stároſtá ma conquirowáć / y ná nich exequucyą według zbrodni quantitatem nákazáć/ pod winą 100. grzywien. Stároſtá w dobrá Wdowy wienney zmárłey dáie dźierżáwę iey krewnym. Drogi poſpolite Stároſtowie ze dwiemá Szláchćicámi wymierzáć powinni/ ktore od gwałcenia bronić máią. Kupcow y Furmánow ſtárymi drogámi poſpolitymi áby ieźdźili Stároſtowie przymuſzą/ á ktorzyby temu przeczyli/ dobrá ich confiſkowáć.

Kupczenia y Hándlowánia we Wśiách / oprocz bydłá y zbożá / Stároſtowie máią bronić / y wykłádane Towáry ieśli tráfią grábić. Mießczánom przedawánia rzeczy w Mieśćie zábraniáiących/ Stároſtá winą 3. grzywien karáć ma. Miáry y Wagi Stároſtowie z Woiewodámi ſtánowią/ y o niezáchowánie ſię ich według vſtáwy/ karáć máią. A co Woiewodowie zſtrony Miár/ Wag/ y ßácunkow rzeczy vſtáwią / to wßytko Stároſtowie exequowáć winni/ pod vtráceniem Vrzędu/ ábo winą 100. grzywien/ ieśli obligatorij. Stároſtowie y Celnicy máią opátrowáć / áby Koni y ſkor wypráwnych z Korony nie wy-

wożono:

wożono: á ktory tego dopuszcza/ 200. grzywien przepada. A Piſarz Celny tego przegladáiacy/ w wieży 12. Niedziel zámkniony ma śiedźieć.

Ná Zydy też ktorzyby kupczyli Końmi/ Stároſtowie máia władzą ſkazáć ie ná ſzubienice/ y konie ſobie pobráć. Stároſtá ma moc nád Celnikiem/ ktoryby Szlachćicá w rzeczách ná ſwoie włáſne vżywánie względem mytá ćiążał/ bez práwnego ſtrzeptu dwoiáką winą karáć. A ieśliby to ſam Stároſtá vczynił/ 100. grzywien przepada. Abo ieśli nie ieſt obligatorius, pozbywa Vrzędu/ y dwoiáką winę przećie obćiążonemu zápłáćić ma.

VIII. PODKOMORSKIE.

Gdźie o Gránice ſądzą/ y Dobrá Prywatnych ludźi rozgrániczáią.

IX. TRTBVNALSKIE.

KTore Spráwy od Sądow przerzeczonych niższych przez ruszenie wytoczone ſądzą/ y ſą náywyższe/ y vltimæ inſtantiæ ſubſellia, ná ktorych wszytkie Spráwy ſkutek ſwoy y koniec biorą. Więc y zbrodnie pod ſądzeniem ich świeżo popełnione. Tudźież ex officiis przerzeczone Vrzędniki ad proſequendas appellationes, ábo de grauaminibus pozwáne. O wywiedzeniu Szlachectwá. Do zapiſu. Między Pánem y ſługą/ o nievczynienie ráchunku ex officio. O zmienienie y fałszu dopuszczenie. O zaśiedzenie w wieży/ dla zábitey głowy. Y o niezáſiądzienie/ abo wyſiedzenie w wieży. Także cauſas Spirituales ſądzą/ cęteris parib⁹.

X HETMANSKIE.

HEtman z Práwá ma władzą Zołnierze ſądźić/ wedle wielkośći zbrodnie/ od ktorego Sądu appellácya nie idźie/ áby diſciplina militaris wcale zoſtáwáłá// ktora ieſt Filárem Rzeczyp. y zdáwná od przodkow onych ſtárożytnych świątobliwie záchowána byłá.

XI. COMMISSARSKIE.

COmmiſſarze z Rámienia Krolewſkiego náznáczeni/ w poſpolitych Koronnych Spráwách vznawáią/ náprzykład: iáko byłá Commiſſia z ſtrony Práwá Lennego/ y Homagium Kurfirſtá Brándeburſkiego o Pruſkie Xięſtwo. Commiſſie Prywatne/ ábo o gránice między dobry Krolewſkimi y Szlacheckimi. Abo o zpłácenie Summy Dziedzicom zmárłego Dźierżawce ná dobrách Krolewſkich.

XII. ZLOZENIE Z VRZEDV STAROSCIEGO T MIETSKIEGO

Jáko o gwałty w Miáſtach przez Szlachtę vczynione/ według Státutu Toruńſkiego.

XIII. MIXTI FORI.

O Kmiećiá zbiegłego/ do Sądu Ziemſkiego/ ábo położenie kśiąg. O nieſłuszne cłá wyćiągnienie/ do káżdego Sądu/ nawet y Zadwornym pozwem. O szkody w ćiągnieniu Woiennym do Sądu Grodzkiego/ do Krolá/ y do Práwá Duchownego. O wykupno dobr w Wielkiey Polszcze/ y Páni wienney/ do Sądu abo Vrzędu Grodzkiego/ ábo ná położenie kśiąg. Spráwy Teſtámentálne ták Duchownemu iáko Swietckiemu Sądowi reſpectiuè należą. Pan ſługę do káżdego Sądu. Do zapiſu. O winę 100. grzywien przećiw niedbáłemu Stárośćie/ do Krolá/ abo do Grodu. Także ktoryby zábraniał Szlachćie kupowáć koni w Jármárk. O wydźielenie dobr dźiedźicznych/ między bráćią/ ábo rowne práwo máiącym/ ábo przed Commiſſarzámi/ lub Sądem Ziemſkim/ ábo Grodzkim/ iáko w Wielkiey Polszcze. O Poboru niewydánie/ ábo zá Dworem/ ábo przed Sądem Grodzkim.

XIV. WOIEWODZE.

WOiewodowie ſądzą/ Zydy/ Kupce nieſpráwiedliwą miárą ſukno przedáiące. Bráctwá Rzemieślnicze ná vszczerbek poſpolity vczynione. Vrząd Mieyſki vſtáwy Woiewodzey nie zachowuiący. Woźne o fałszywe ſwego vrzędu vżywánie.

XV. MARSZALKOWSKIE.

Ex Termino tacto ná Seymie/ y przy Dworze Krolá Jego Mośći.

XVI. JEDNACKIE.

GDy w Compromis ſtrony Spráwę ſwą iednáczom podádzą/ y ná ich władzą vznánie rzeczy oney/ o czym między nimi ſporká/ zezwolą.

XVII. POD JNTERREGNVM.

WOiewodztwá ná swych Seymikách stánowią sobie sposob Sądowy: O czym ná Conwokácyey Roku 1587. Confederácya vczyniona świadczy. A tytuły ná pozwách od postánowionych Sędziow/ tákie w pozwách wprzod piszą: *My Rády Koronne.*

ROZDZIAL VI.

Czásy Rokow, ábo Sądow Ziemskich, we wszytkich Woiewodztwách Ziemiách y Powiátách. A wprzod tych z ktorych ruszenie wytacza się na Trybunał Piotrkowski.

POZNANSKIE Woiewodztwo ma Powiátow dwá/ Kośćieński y Wschowski. W Poznániu iedne pułroczki odpráwuią/ w poniedźiałek po wtorey Niedźieli po Wielkieynocy/ drugie w poniedźiałek przed Národzeniem P. Máryey. Kośćieńskie záśie we 2. Niedźieli po Poznáńskich. A Wschowskie w tydźień po Kośćieńskich.

KALISKIE. Jedne pułroczki odpráwuią się w poniedźiałek po S. Troycy. Drugie w poniedźiałek po ś. Michale. Konińskie we 2 Niedźieli od záczęćia Káliskich. Po Konińskich Pyzdrskie w tydźień. Gnieźnieńskie po nich w tydźień. Nadostátek Kcyńskie y Nakielskie/ w iednym tygodniu odpráwuią się. Kcyńskie w poniedźiałek/ Nakielskie we czwartek.

SIERADZKIE ma trzy Powiáty: Piotrkowski/ Rádomski/ Szádkowski, W Sierádzu pierwsze Roki bywáią w poniedźiałek po trzech Krolách Wtore w poniedźiałek po Przewodney Niedźieli. Trzećie w poniedźiałek po Národzeniu P. Máryey. Po ktorych idą Szádowskie/ y insze w drugich Powiátách. W ktorym Woiewodztwie iest Ziemiá Wieluńska/ ktora ma Powiát Ostrzeszowski. W Wieluniu Roki odpráwuią się we dwie Niedźieli po káżdych Sierádzkich. Ostrzeszowskie w tydźień po Wieluńskich.

LECZYCKIE ma Powiátow dwá/ Brzeziński y Orłowski. W Łęczycy Sądy odpráwuią się pierwsze/ w Poniedźiałek po ś. Jágnieszce. Wtore w poniedźiałek po Wniebowstąpieniu Páńskim. Trzećie w poniedźiałek po S. Michale, Brzezińskie Roki we dwie Niedźieli po káżdych Łęczyckich / po ktorych Orłowskie odpráwuią się.

BRZEZCIE ma Powiát Brzeski y Włocławski. Brzeskie pierwsze Roki we Wtorek bliski po ś. Janie Chrzćićielu. Wtore we Wtorek po Národzeniu Pánny Máryey. Trzećie we Wtorek po ś. Jágnieszce. We Włocławiu w tydźień po káżdych Brzeskich.

INOWLOCLAWSKIE ma Powiát Jnowłocławski y Bydgoski. Jnowłocławskie Roki odpráwuią się w poniedźiałek przed ś. Janem. Wtore w poniedźiałek przed ś. Máttheuszem: po ktorych Bydgoskie w tydźień iedne po drugich odpráwuią się.

DOBRZYNSKIE. Pierwsze Roki w Dobrzyniu we wtorek po ś. Máćieiu. Potym záśie w Lipnie w poniedźiałek bliśko przyszły. W Rypinie w poniedźiałek w tydźień po tym. Wtore Roki w Dobrzyniu we Wtorek przed ś. Janem. W Lipnie y Rypinie iáko wyżey. Trzećie Roki w Dobrzyniu we wtorek po ś. Bártłomieiu. Rypińskie y Lipińskie/ iáko wyżey.

PLOCKIE, ma Powiát Płocki/ Bielski/ Ráćiąski/ Płoński/ Sieprski. W Płocku Roki odpráwuią się pierwsze/ w poniedźiałek po Niedźieli Krzyżowey. Wtore po ś. Michale. Trzećie w poniedźiałek przed ś. Jágnieszką. Jnszych Powiátow zá nimi.

ZAWKRZYNSKIE Pierwsze Roki w Poniedźiałek po Gromniczney P. Máryey w Szreńsku. Wtore/ w Poniedźiałek po Niedźieli Krzyżowey. Trzećie po ś. Fránćiszku.

MAZOWIECKIE, ma Powiáty/ Czerski/ Wárszáwski/ Wiski/ Wysogrodzki/ Zákroczymski/ Ciechánowski/ Łomżyński/ Rożáński/ Liwski/ Nurski. Roki Ziemskie Czerskie/ Pierwsze w poniedźiałek post Dominicam misericordiæ. Wtore w poniedźiałek po ś. Janie Chrzćićielu. Trzećie po ś. Fránćiszku/ we dług Constytucyey 1590. zá ktorymi w Grodcu/ w Wárce/ y Gárwolinie idą. Ziemskie Wárszáwskie Roki/ Pierwsze w Błoniu w poniedźiałek po Gromniczney P. Máryey. Wtore támże w Poniedźiałek po ś. Troycy. Trzećie támże w poniedźiałek po ś. Bártłomieiu/ zá ktorymi Wárszáwskie y Tárczyńskie záraz nastepowáły. Ale teraz wedle Constitucyey Sig Warſ. 1588. Pierwsze w Błoniu w poniedźiałek po ś Troycy. Wtore po ś Fránćiszku. Trzećie támże w poniedźiałek po Wstepney Niedźieli. A zá nimi Wárszáwskie y Tárczyńskie záraz nastepuią.

WISKIE Ziemskie Roki wedle Constit. Sig Warſ. 1598 Pierwsze we wtorek po ś. Stánisłáwie w Máiu. Wtore we wtorek po ś. Mátthenszu. Trzećie támże we wtorek po trzech Krolách A po tych Wąchockie we dwie Niedźieli. Zá tym záś Rádźiłowskie tákże we dwie Niedźieli/ Ták iednák iż gdy pod czás trzećich Rokow/ Trybunał Woiewodztwo Mázowieckie sądźi/ te Roki trzećie opuszczáią.

WYSOGRODZKIE Ziemskie Roki we wtorek po Przewodney Niedźieli. Po Oktáwie Bożego Ciáłá / y po ś. Michale odpráwuią się.

ZAKROCZYMSKIE, Pierwsze w Piątek po Wtorey Niedźieli w Post. Wtore w Piątek po ś. Troycy. Trzećie w Piątek tákże po ś. Mátthenszu.

CIECHANOWSKIE, Pierwsze w Sochoćinie w poniedźiałek po ss. Philippie y Jákubie. Wtore w poniedźiałek po ś. Bártłomieiu. Trzećie támże w poniedźiałek po trzech Krolách Zá ktorymi záwsze Ciechánowskie w bliski czwartek. A po Ciechánowskich Przásnyskie we cztery Niedźiele.

LOMZYNSKIE, Pierwsze w Łomżie w poniedźiałek po wtorey Niedźieli w Post W Kolnie we Czwartek po Niedźieli Srzodopostney. Wtore w Łomżie názáiutrz po ś. Troycy W Kolnie záś we Czwartek po ś. Janie; Trzećie w Łomży po ś. Mátthenszu. A w Kolnie we czwartek po ś Łukaszu

ZEMBROWSKIE, Pierwsze we czwartek po trzech Krolách. Ostrołeckie we wtorek po Przewodney Niedźieli. Wtore Zembrowskie we czwartek po Swiątkách Ostrołeckie we wtorek po ś. Małgorzácie. Trzećie Zembrowskie we czwartek przed ś. Jadwigą. Ostrołeckie we wtorek przed ś. Mikołáiem.

ROZANSKIE. W Rożánie pierwsze w poniedźiałek po Wstepney Niedźieli. Wtore w poniedźiałek po ś. Troycy. Trzećie w poniedźiałek po ś Michale. Po ktorych záwsze Mákowskie we 4. Niedźiele

LIWSKIE, Pierwsze we czwartek po ś Troycy Wtore po ś. Jadwidze. Trzećie po ś. Jágnieszce.

NVRSKIE. Pierwſze w Nurze we wtorek po Nowym Lećie. Kamienieckie w Poniedźiałek po Gromniczney Panny Maryey. Oſtrowſkie we wtorek po Srzodopoſtney Niedźieli. Wtore w Nurze we wtorek po Przewodney Niedźieli. Kamienieckie w poniedźiałek po ś. Troycy. Oſtrowſkie we wtorek po ś. Janie Chrzćićielu. Trzećie w Nurze we Wtorek po ś. Matheuſzu. Kamienieckie w poniedźiałek po ś. Symonie. Oſtrowſkie po ś. Elzbiećie.

RAWSKIE. Pierwſze w poniedźiałek po wtorey Niedźieli w Poſt. Wtore po Swiatkach. Trzećie po ś. Michale: Ma dwa Powiaty/ Sochaczowſki y Goſtyńſki. W Sochaczowie Roki ſadzą: Pierwſze we wtorek po Wſtepney Niedźieli. Wtore po ś. Troycy. Trzećie po Zielney Panny Maryey A w Goſtyninie/ pierwſze w poniedźiałek po Niedźieli Gluchey. W Gabinie zaś w tydźień po nich. Wtore po Oktawie Bozego Ciała. Trzećie po ś. Bartlomieiu.

ZIEMIA PRVSKA, wedle correktury Praw tak Sądy odprawuie w Woiewodztwie Chelmińſkim. W Radzinie y w Torunu dwakroć do Roku. Pierwſze w poniedźiałek po Bozym Ciele w Radzyniu. Wtore tamze po ś. Jadwidze. W Michałowſkim w tydźień po Chelmińſkich / raz w Brodnicy / drugi raz w Nowym.

W MALBORSKIM, w Sztumie/ Pierwſze w poniedźiałek po Przewodney Niedźieli. Wtore po świetym Lampårćie.

W POMORSKIM, w każdym Powiećie dwakroć ſadzą Roki/ Czczewſkie wprawdzie w Starogardzie/ Pierwſze w poniedźiałek po Nowym Lećie. Wtore po ś. Lukaſzu. A w inſzych Powiećiech na zwyczaynych mieyſcach/ tak zgoła: że Swieckie we dwie Niedźieli po Czczewſkich. Po Swieckich zaś inſzych Powiatow Roki w tydźień po ſobie náſtepuią. A ieśliby ten dźień na Swieto przypadł / tedy w poniedźiałek bliſko przyſzły te Roki ſądźić poczynáią.

Roki Ziemskie Woiewodztw Máłey Polski, z ktorych do Lubliná Appellácya ſię wytacza.

KRAKOWSKIE Woiewodztwo ma ſześć Powiatow. Krakowſki/ Proſzowſki/ Xieſki/ Lelowſki/ Czechowſki/ Biecki/ w ktorych Roki ieden Sędźia odprawuie w te czáſy

W Krakowie/ Pierwſze Roki w poniedźiałek po Nowym Lećie. Wtore po Wſtepney Niedźieli. Trzećie po ś. Troycy Czwarte po ś. Michale. Po ktorych Krakowſkich każdych / w każdym Powiećie tak ſądzą. W Proſzowicach w tydźień po Krakowſkich/ to ieſt/ záczynaią ſie także w poniedźiałek. W Xieżu czwartego dnia po Proſzowſkich/ ktore ſie záczynáią we czwartek. Lelowſkie po Xieſkich we wtorek bliſko przyſzły. W Czechowie po Lelowſkich w tydźień / ktore ſie we Wtorek poczynáią. W Bieczu od Czechowſkich w poniedźiałek bliſko przyſzły.

W tymże Woiewodztwie ieſt Ziemia Oświećimſka / ktora ma też ſwego Sędźiego / ktory w Zatorze ſądźi Roki tych czáſow: Pierwſze we Czwartek Suchodniowy po Swiatkach. Trzećie także we Czwartek Suchodniowy po ś. Krzyżu Czwarte we Czwartek Suchodźienny po ś. Lucyey.

SENDOMIRSKIE ma Powiatow ſześć/ Sendomirſki/ Radomſki/ Opoczyńſki/ Chećińſki/ Wiślicki/ Pilzeńſki// w ktorych Powiećiech ieden Sędźia Roki ſądźi. W Sendomierzu pierwſze w poniedźiałek po ś. Kryſce. Wtore po Niedźieli Gluchey. Trzećie po Bozym Ciele. Czwarte po ś. Franćiſzku. A po każdych Sendomierſkich Roczech / w innych Powiećiech tego czáſu ſądzą. W Radomiu w tydźień po Sendomierſkich w poniedźiałek. W Opocznie w tydźień po Radomſkich/ także w poniedźiałek záczynáią ſie. Chećińſkie po Opoczyńſkich w bliſko przyſzły Piątek. W Wiślicy po Chećinſkich w poniedźiałek cały tydźień ſądzą: W Pilznie w tydźień po Wiślickich/ ktore ſie też w poniedźiałek poczynáią.

W tym także Woiewodztwie ieſt Ziemia Stezycka / ktora też ma włáſnego Sędźiego/ ktory ſądźi tych czáſow Sądy Ziemſkie: Pierwſze w poniedźiałek po Wſtepney Niedźieli. Wtore po Przewodney Niedźieli. Trzećie po ś. Mattheuſzu Ewangeliśćie y Apoſtole.

RVSKIE Woiewodztwo/ ma Ziem pieć/ Lwowſka/ Przemyſlſka/ Sánocka/ Chelmenſka/ Halicka/ á w każdey Ziemi ieſt inſzy Sędźia. W ktorych Ziemiach y ich Powiatach w ten czas ſądzą we Lwowſkiey Ziemi/ ktora ma dwa Powiaty/ Lwowſki y Zydaczowſki/. We Lwowie pierwſze Roki we Czwartek po trzech Krolach. Wtore po Niedźieli Srzodopoſtney. Trzećie po ś. Janie Chrzćićielu. Czwarte po ś. Michale. W Zydaczowie/ pierwſze po Lwowſkich w pulczwartu Niedźiel/ ktore ſie w poniedźiałek poczynáią. Wtore w poniedźiałek po Przewodney Niedźieli. Trzećie także od Lwowſkich w pulczwarty Niedźiele/ w poniedźiałek ſie záczynáiące. Czwarte w poniedźiałek po ś. Jadwidze.

W PRZEMYSLSKIEY Ziemi / ktora ma dwa Powiaty/ Przemyſlſki y Przeworſki. W Przemyślu pierwſze Roki we wtorek po ś. Agnieſzcze. Wtore po Przewodney Niedźieli. Trzećie po ś. Małgorzáćie. Czwarte po ś. Lukaſzu. W Przeworſku pierwſze od Przemyślſkich we trzy Niedźiele we Wtorek ſie poczynáią. Wtore po czwartey Niedźieli po Wielkieynocy. Trzećie po ś. Pietrze w okowach. Czwarte po ś. Marćinie.

W SANOKV pierwſze Roki po ś. Doroćie. Wtore po ś. Wawrzyńcu. Trzećie po ś. Michale.

W CHELMENSKIEY Ziemi ſą dwa Powiaty/ Chelmenſki y Kraſnoſtawſki. W Chelmie pierwſze Roki w poniedźiałek po ś. Agnieſzce: Wtore po ś. ś. Philipie y Jakubie. Trzećie po Bozym Ciele. Czwarte przed Narodzeniem Panny Maryey. W Kraſnymſtawie po każdych Chelmeńſkich we dwie Niedźieli także w poniedźiałek poczynáią ſie.

HALICKA Ziemia ma dwa powiaty/ Halicki y Trebowlecki. W Haliczu pierwſze Roki w poniedźiałek po Gromnicach. Wtore po Przewodney Niedźieli. Trzećie po Narodzeniu P. Maryey. Czwarte po ś. Marćinie. W Trebowli po każdych Halickich we dwie Niedźieli w poniedźiałek.

PODOLSKIE Woiewodztwo/ w ktorym tylko na iednym mieyſcu ſądzą Roki Ziemſkie. W Kamieńcu Podolſkim/ pierwſze we czwartek po ś. Jagnieſzce. Wtore po ś. Stániſławie w Máiu. Trzećie po wſzytkich Swietych.

LVBELSKIE Woiewodztwo ma dwa Powiaty / Lubelſki y Urzedowſki / w ktorych ieden Sędźia ſądźi Roki te Ziemſkie. W Lublinie pierwſze w poniedźiałek po Gromnicach Wtore po ś. Krzyża

podwyż-

Podwyższeniu w Jeśieni. Trzećie po ś. Jedrzeiu. W Przedowie od káżdych Lubelskich we dwie Niedźieli/ w poniedźiałek tákże záczynáią sie.

W tymże Woiewodztwie iest Ziemiá Lukowská/ ktora ma swoiego Sedźiego/ ktory w Lukowie Roki sadźi tych czásow. W Lukowie pierwsze w poniedźiałek po trzech Krolách. Wtore po S. Troycy. Trzećie po ś. Lukaszu Ewángeliśćie.

BELSKIE Woiewodztwo ma trzy Powiáty. Belski/ Grábowiecki/ y Horodelski/ w ktorych ieden Sedźiá Ziemski. W Belzie pierwsze Roki w poniedźiałek po trzech Krolách. Wtore po ś. Woyćiechu. Trzećie po ś. Janie Chrzćićielu. Czwarte po ś. Jadwidze. W Grábowcu od káżdych Belskich we dwie Niedźieli/ w poniedźiałek też poczynáią sie. W Horodlu po káżdych Grábowieckich we dwie Niedźieli we czwartek poczynáią sie. W tym Woiewodztwie iest Ziemiá Buská/ ktora ma swego Sedźiego/ ktory w Busku sadźi Roki po káżdych Belskich w tydźień/ w poniedźiałek poczyna.

PODLASKIE Woiewodztwo/ ma trzy Ziemie. Drohicka/ Mielnicka/ Bielská. Bielská ma osobno swego Sedźiego/ gdźie są trzy Powiáty. Branski/ Surázki/ Tykocinski. W Bransku pierwsze Roki w poniedźiałek po Nowym Lećie. Wtore po Przewodney Niedźieli. Trzećie po ś. Michale. W Surazu zaraz gdy osiądą Branskie. W Tykocinie pierwsze Roki w poniedźiałek po Niedźieli Suchey postney. Wtore po Oktawie Bożego Ciała. Trzećie po ś. Marćinie. W Drohyczynie Sedźia Ziemski Drohicki/ Roki sadźi/ pierwsze w poniedźiałek po Nowym Lećie. Wtore po Niedźieli trzećiey po Wielkieynocy. Trzećie po ś. Michale. A po káżdych Rokach lezánie Księgi trwa cztery Niedźiele. W Mielniku Sedźia Mielnicki sadźi Roki/ pierwsze náząutrz po ś. Jagnieszce. Wtore po ś. Stánisławie w Maiu. Trzećie po ś. Michale.

Kiiowskie/ Wołhynskie/ Bracłáwskie/ Woiewodztwá/ nie Polskim práwem/ áni postępkiem sadownym Polskim/ ále Litewskim sadzą sie/ w ktorych tych czásow Roki bywáią.

KIIOWSKIE Woiewodztwo ma trzy Powiáty. Kiiowski/ Zytomirski/ Howrucki/ w ktorych ieden Sedźia sadźi Roki. Naprzod w Zytomirzu w poniedźiałek po Nowym Lećie. Potym w Kiiowie w poniedźiałek po ś. Jerzym. Zaś w Howruczu w poniedźiałek po ś. Bártłomieiu.

WOLHYNSKIE Woiewodztwo ma trzy Powiáty/ Lucki/ Włodźimirski/ Krzemieniecki/ á káżdy z nich Powiát ma swego własnego Sedźiego: w ktorych sadzą. W Lucku pierwsze po Trzech Krolach. Wtore po ś. Troycy. Trzećie po ś. Michale. w Włodźimirzu po káżdych Luckich we trzy Niedźiele. w Krzemiencu tákże po káżdych Włodźimirskich we trzy Niedźiele.

BRACLAWSKIE Woiewodztwo/ ná iednym tylko mieyscu miewa Roki/ to iest w Winnicy. Pierwsze náząutrz po trzech Krolach. Wtore náząutrz po ś. Troycy. Trzećie náząutrz po ś. Michale.

Sądzenie Rokow ná niezwyczayny czás á ná mieysce/ przećiw stáremu zwyczáiowi ziemie, Sedźie y Szláchtę/ przełożone być nie może/ bez osobliwego pozwolenia Seymowego: Bo y Dekretá tákich Sedow nie ná swym mieyscu/ y czáśie sadzonych/ nic nie ważyły.

O ROZMAITYCH OBOWIA-SKACH PRAWNYCH.

ROZDZIAL VII.

Iáko z obowiązkow rożnych rozpráwienia sadowne wszczynáią sie/ ták też y z Controwersiey y strepitus forensis, wiele obligácyey sie rodźi/ wiele zapisow/ Contráktow/ Kwitow/ &c. ktore mieśćie iáko práwem zwyćiężona partem irreuictricem nomine satisfactionis zwykłá vspokáiáć/ ábo strona tuż następuiąca/ obligatorio quopiam nexu ná dálszy czás odwłoczyć. A w obligácya zwłaszcza/ Contrákt/ y zapis wchodzą wte wszytkie rzeczy/ ktore sie godźi z práwá pospolitego dozwolenia przedawáć/ to iest iáko Praktycy mowią: Res omnes quæ cadunt in commercium humanũ obligari possunt: A rzeczy tákie máią być vczćiwe/ pożyteczne/ podobne/ y ktore są w ich mocy/ ktorzy ie obliguią. O ktorych obligácyey/ y innych ligá práwnych potrzebie y formowánia pospolitym Státut táki iest Zygmunta.

Dla vprzątnienia sie trudnośći w zapisách y w pozwách (ktore chytrzy ludźie y ich rzecznicy w długą niepotrzebnie zwłaczáć/ á prostote práwną/ y spráwiedliwość szkodźić zwykli) postánawiamy: áby zapisy wyderkáffowe/ frymárkowe/ dárowizny/ zastáwne do pewnego czásu/ y długow ná dźień pewny być zwykłe/ dobr zażywánia miedzy małżonkámi/ dożywoćia y Arendy/ y insze tym podobne obligácye/ były nákształt zapisow w Státućie opisánych/ ták iż chćiáby krotko były nápisáne/ máią iednák ważyć. A to ták: Iż káżdy przedawáiąc swe dobrá ábo iákimkolwiek sposobem zapisuiąc/ ábo zastáwuiąc/ stánąwszy przed Sądem zeznał: iż dobrá swoie/ to iest te á te wieś/ przedáie temu á temu Szláchćicowi/ y potomkom iego/ zá ták wielką summę pieniężną/ ze wszytkim práwem/ własnośćią/ y pánstwem/ iáko one sam trzymał. Y wnieśie dálej rzecz wieczysta wwiązánie wieczne/ przez Woznego tego á tego to przedał (iáko szerzey w formie Státutowey nápisano.) A ieśliby ten co przedáie/ zápisuie/ ábo oddała dobrá/ miał żonę/ tedy iá będźie powinien z przyiaćioł ich przywieść/ áby záraz z opráwy posagu y wiáná swego/ ktory odstąpi sie w nym/ y zezná wiele

formy przedánia w Státućie zámkniony / z dozwoleniem przyiaćioł swych. Ktorych to zapisow obrone y záſzczycenie / káżdemu będźie wolno vczynić pod ſzkodámi ziemſkimi / ábo pod zakłádem / to ieſt / iáko miedzy ſtronámi contráktuiącymi będźie námowiono. A przećiw tákim zápiſom zaſtaw y záfántowánia iákiegokolwiek / iuż żadne mieyſce wſzelkiemu człowiekowi / y Prokuratorom do przeczenia nie zoſtánie / áni żaden controwerſiey przećiwko nim nie będźie czynić / ále tylko onymże zapiſom doſyć vdźiáłáć / y wypełnić ie / według obowiązku będźie winien / żadnego ruſzenia od Sędźiego nie czyniąc. O tákiekolwiek długi zápiſáne / y iákakolwiek obrona záſzczycone by były. Ale áni żadney Dylácyey y zwłoki dłużnik nie będźie miał: chybá żeby pokazał / iż przed pewnym Sądem kwit o doſyć vczynienie / záten dług zapiſány otrzymał. Bo w tákim przypadku / raz do bliżſzych Rokow Dylácyą otrzymáć może. Ktore doſyć vczynienie / y kwit ma pokazáć / y dowieść ná bliżſzych Rokach / z tychże kśiąg / do ktorych ſię brał / pod vtrácenim ſwey ſpráwy.

Zapiſy wſzelákie bywáią zeznawáne przed Sądem Ziemſkim / y przed Vrzędem Grodzkim / przy położeniu Kśiąg Ziemſkich / y przed Kśięgámi Cancellárіey Krolá J. M. á gdy nie w ſwego Powiátu Ziemſtwie / ábo przed Kśięgámi niewiecznego Grodu zezna kto zapis / trzebá go / ábo do wiecznego Grodu / ábo do ſwego Ziemſtwá przenieść do Roku. A zapiſy zeznawáć trzebá przed Kśięgámi / gdźie Sądy odpráwuią / ábo gdźie leżenie Kśiąg. Może iednák Krol Je° Mć do chorych poſłáć Sekretarzá ſwego / ábo Piſárzá / lub Metrykántá przyśięgłego / ktory znowu wrácáiąc ſię do Kśiąg zezna / iż względem delegácyey ſwoiey od Krolá J. M. był v tego á v tego / ktory zeznał &c. y ták zeznánie onego chorego / z odnieśienia tegoż Delegatá do Kśiąg wpiſze. A Vrząd ábo Sąd ma pilno vpátrowáć oſobe zeznawáiącą / táki zapis / ieśli ma ſłuſzne látá / ábo rozum dobry / ieśliby inácżey było / nie ma przyimowáć zapiſu. *Item* máią vpátrowáć zdrowie zapiſuiącego doleżne / tedy ták nápiſáć: zdrowy ná vmyśle y ná ćiele. A ieśli chory ná ćiele / ále przecie rozumu cálego / ták nápiſáć iáko ſię rzecz ma. A zeznánie ma bydź słowy wyráżnymi / iáſnymi / dobrowolnymi / z zapytánia vrzędowego / á ślubuieſz? ślubuię / obiecuieſz? obiecuię / zeznawaſz? zeznawam / zezwalaſz? zezwalam. Więc káżdy zapis ábo purè bywa zeznawány / á w tey mierze záraz może tego żądáć / co zeznawáią / ábo ná dźień y mieyſce pewne / tedy on dźień náznáczony do zapłácenia pro arbitrio ſoluentis cáły áż do wieczorá iść ma / á mieyſce nie może bydź inſze do płácenia / tylko ná ktorym obiecano płáćić. Abo pod Condycyą / w ten czás ná iáki przypadek obligácya podnoſzą / y dla tego też nádźieiá nie pewna y przypádkiem kármi ſię: bo condycya zániedbána / ábo opuſzczona / ſkutku w rzeczách broni / y wniwecz go obráca. Dla tegoć condycyálny contrákt ieſt niedoſkonáły / y poki wiśi condycya / w rzeczy znikomy ſkutek / y condycyey nie doſyć czyniąc / práwo ktore miáło ſłużyć z zapiſu / nie może bydź ná gali. Jáko ná ná Seymie Jędrzeiowſkim w Piątek przed S. Mátthæuſzem 1539. ſkazano. Zapiſy ktorych ſkutek ſłuży áż po śmierći / nie idą w dobrách nieruchomych / ná dobrách ruchomych idą. *Herb. fol.* 282. Szkody gdy w zapiśie kłádą / nie máią rzecz ſáme przewyżſzáć / *alias* ſzácuią ie. Zapiſy mogą bydź piſáne iáko y pozwy / controwerſye / decretá / Polſkim iezykiem. *Sig. Crac.* 1543 *Herb. fol.* 209. Zapiſy mimo formy w Státućie opiſáne mogą bydź / bo contráktom ieſt rzecz niezliczona. Dekret miedzy Andrzeiem Piſtáńſkim / á Jánem z Żarná / w Piątek przed S. Mátthæuſzem 1539. Więc zapis przećiwko Státutowi vczyniony / nie ſzkodźi nic práwu poſpolitemu: bo tákie práwo kto ná ſię wniosł / tákie powinien ćierpieć. Zapiſem oſobá zeznawáiąca / dobrá / y potomkowie bywáią obćiążeni / á ten zapis ktory nie ieſt ná dobrách áſſekurowány / zowią perſonálnym: do czego álleguią dekret ná Seymie Krakowſkim miedzy Czeſkim á potomkámi Jerzego Stráſzá we śrzodę po trzech Krolach / Roku 1539. Co nie ták trzebá rozumieć / żeby to w przezyſkách otrzymánych z tákiego zapiſu / nie miał kto dobr zeznawáiącego dochodźić / (ponieważ y z cyrográphu / y z ſłownego contráktu przezyſki otrzymáne dobrá obćiążáią obliguiącego ſię) ále ták: w ſummie przezyſkom rowney / ábowiem táki zapis według Státutow / obćiąża dobrá. Zapis zás ná wſzytkich dobrách / ábo ná pewnych vczyniony / wſzyſtkie wyráżne dobrá záćiąga / ták że kiedy dłużnik w ſummie chce podáć dobrá ſwoie / wſzytkie one (wedle zapiſu) ma wierzyćielowi podáć / zwłáſzcza temu ktory w lepſzośći Práwá ma pierwſze mieyſce / ná tych dobrách ktore ſą obćiążone / choćiażby był poślednieyſzy. Bo tákie zapiſy cyrographowi rownáią ſię.

A w kto=

A w ktorym zapisie áni dobr/ áni potomkow/ nie onerowano/ do tego że nie należa potomkowie/ ták vdáia praktycy/ y iáko personalny z osoba ginie/ y podáia ná to dekret ná Seymie Wárszáwskim / miedzy Mistewskimi / we Czwartek przed S. Lucya 1516. Ktory ták trzeba rozumieć/ iż nie do zapisu trzebá potomkow pátrzyć/ ale wedle Prawa czynić/ iáko do Cyrográphu oycowskiego/ ábo iáko o krzywde iáka prosta. Bo z práwnego Contráktu/ ábo iákoby z contráktu oycowskiego powinni odpowiádáć. Zapisowi Oycowskiemu potomkowie dosyć vczynić winni/ ponieważ na dobra nástepuia/ tedy też ćieżary odnośić máia. *Alias* ieśli sie wyrzeka dziedzictwa/ y przysiega tego potwierdza/ że nic nie wzieli/ áni chca wziaćż nie powinni zapisow y dlugow Oycowskich ponośić. Nie máia bydź iednák zapisem Oycowskim onerowáni/ tylko iáko Prawo pospolite dopuszcza/ y ważność zapisow obmawia. Zkad żaden potomkow swoich do záwitego terminu zapisem swym obwiazáć nie może. Dekret ná Seymie Wárszáwskim we Czwartek przed ś. Lucya 1556. Zwyczay iednák iest/ że potomkowie do zapisu Oycowskiego sprawowáć sie máia / ná Roku wtorym záwitym. Ale w swym przećie Powiećie. Zapis vczyniony y potomkom ieszcze nie vrodzonym nie waży/ bo zapisy máia bydź pewne/ y kiedy sie stáia/ temu co go ieszcze nie máß ná świećie/ iákoby też nikomu były vczynione/ bywáia poczytáne. Zapisy dobrá oddáiace nie moga bydź pod condycyami ná przyszły czás/ bo máia bydź słuszne. A cokolwiek sie pod condycya dźieie/ nie iest według Prawa. Y właśnie zda sie nie dźiać sie/ co nie swoim sposobem sie dźieie. Dla tego y mátka gdy zápisze synom dobrá swoie/ oddaliwszy ie od corek/ á záchowáláby sobie dożywoćie/ táki zapis ma bydź nie ważny/ y corki dowodza wydźiału. Tákże gdyby mátka dobrá swoie synowi spuśćiła/ á on vmrze peki żywe ćieszcy/ y po śmierći iego drugi brát sie vwodzi/ nie iáko w bráterskich/ ále w máćierzyńskich dobrach nástepuie rowno z śiestrami.

Meżatká z pozwoleniem meżá z dobr dziedzicznych (bo on iey iest własny naprzedniejszy opiekun) może zeznawáć wszelákie zapisy/ á Oprawe Posagu oddalić od potomkow / z ássystencya przyiaćiel dwu z liniey oycowskiey bliższych/ może. Y mąż nie może onerowáć iákimi Condycyámi oprawe żony swey/ bez pozwolenia przyiaćiol iey. Dekret ná Seymie Piotrkowski w Piatek/ w dźień Náwrocenia ś. Pawłá 1549. Zoná bez meża y o dobrá swoie nie może czynić/ chybáby przez bánnicya od niey był oddzielony/ y iákoby ciuiliter vmárły/ ztad żona iest sui iuris, tákby wdowá/ y wolno iey zapisy/ przedawánia/ y darowizny &c. czynić. Meżatka nie rownego vrodzenia z pozwoleniem meża swego może dobrá rezygnowáć/ tákże oprawie podległe/ ktora tey rezygnácya ważna/ iákoby z ássystencya powinnych to czyniła. Dekret Krakow: 1532. w Sobote po Gromnicach. A dla tego żonáte bez pozwolenia meżowego nic álienowáć nie moga. Ze mąż iest głowa żony/ y oná powinná żyć wedle woli meżowey. Do tego że dobrá wspólnie nierozdźielnie pokiż żyia trzymáia pospolite/ ktorych ieden bez drugiego nie może álienowáć. Nad to że żona iest pod opieka meżowa. A śierota bez woli opiekunowey nic vczynić nie może. Niepłodnym Małżonkom wolno dobrá swoie komu chca zápisáć. Ale tym co dźieći máia/ nie wolno ich bez słuszney przyczyny wydziedźiczáć/ y moga dźieći czynić przećiw possessorom dobr tákich/ wedle Statutu/ o zapis ná zdrádzie vczyniony. Brát stárszy/ nie może dobr młodszego brátá przedáć/ chybáby dla zápłácenia długu oycowskiego: á przedániná nie ma przechodźić długow. Gdy dwá o iedne rzecz obliguia sie / ieśli sie zápisali ieden zá drugiego płáćić / oba ták o cześć / iáko o wszytko winni sie sprawowáć. Ale gdy ieden wszytko zápłáći / y siebie y towárzyszá wyswabádza. A gdy ták zapis opiewa/ reká złaczona y nierozdźielna/ choćiażby przyiáno in solidum, przećie nie winien żaden tylko swa cześć zápłáćić. Tákże gdy żoná z meżem zeznawa/ ábo gdy z oprawy swey ná dług zezwala/ nie powinná tylko połowice długu. A gdy komu vczynia zapis z ta Condycya/ ieśli dźieći nie bedźie miał/ tedy po śmierći iego też dobra ná zeznawáiacego przypáść máia / może wprawdźie tákie dobrá oddalić. Ale ieśli potomká nie zostawi/ pierwszy zeznawcá y rezygnátor onych dobr repetowáć może. Dekret Krolew: Wársz: we Czwartek przed ś. Lucya 1556. A gdyby też mąż żenie co zápisał v ksiag nie wiecznych/ praescripcya iey szkodźić w tey mierze nie ma/ bo żoná przećiw meżowi czynić nie może/ dla tego táki zapis wiecznie trwa/ bez przenieśienia. Ták Trybunał. A choćiaż domu przed wiecznymi księgámi tákie dobrá zápisza/ ieśli wwiązánia w nie nie weźmie we trzy

láta y trzy mieśiące/ táka possessya tanquam mentalis præscriptione euanescit. Dekret Seymu Piotrkowskiego/ w Poniedziałek po Srzodopostney Niedźieli 1538. W zámknieniu káżdego zapisu nabárziey trzebá wſzytkie condycye z káżdey instancyey vtwierdźić zakłády wyráżnymi: Bo alias wątpliwość by w tey mierze byłá; y ták to pospolićie mowią/ że zapiſy wſzelkie zakłady zwiazáne ważne. A ktore nie ſą zwiazáne zakłády/ ſą proſte. A zapiſy w ktorych ſą condycye/ zakłádow nie wygrawáią. Przez ceſſyą/ tránsfuzyą/ quit/ caſſácyą y rezygnácyą perſonálną/ zápiſy ſtawáią/ y wniwecz ſie obracáią.

A intercyze ták trzebá vtwierdźić: te intercyze we wſzytkich w obec y káżdych z oſobná condycyách/ contentách/ ſpoſobách/ clauzulách/ y ártykulách/ ligámentách/ zwiąſkách/ ták zupełná/ iáko y z káżdey namnieyſzey cżeśći/ mocno trzymáć/ wypełniáć/ y nienáruſzenie záchowáć/ y cokolwiek ſie tám opiſáło vczynić y exequowáć/ tyle ilekroć potrzebáby było/ intercyze y contrakt przerzeczony do zápiſu teráźnieyſzego/ y zápis teráźnieyſzy do contraktu przerzeczonego ábo intercyzy/ ſtoſuiąc y referuiąc/ y to pod zakłádem/ &c. Gdy záś iáką summe przyłączáią do pierwſzego zápiſu ábo contráktu/ tedy ták nápiſáć: że wſzytkimi condycyámi w pierwſzym zápiśie włożonymi/ pod zakłádem ták pierwſzey ſummy (y wyráźnie ſummę nápiſáć) iáko y teráźnieyſzy poślední. Kiedy zápis ábo contrákt nie zamyka w ſobie tuicyey/ ábo præſcripcyey/ nie dobry ieſt/ y ták wiele waży/ iáko ow pozew w ktory nie włożono táxy krzywdy. Bo gdźie nie włożą táxy w pozwie/ nie máſz w czym by Aktor miał wydáć ſtronę obwinioną. Contrákt tákże ábo zápis perſonálny nie referuiący ſie w ſwoich punktach y clauzulách ná potomki/ gáśnie śmierćią oſoby zeznawáiącey/ ále tákim ſpoſobem iáko ſie wyżey pomieniło. Bo to trzebá rozumieć nie z ſtrony długow/ ábo contráktow/ ále z ſtrony/ iż wolność iákiey oſobie nádána. W ſummách długowych/ gdźie nie máſz ná nie zápiſu/ ſtronie obwinioney przyśięgá ſie odwodźi. Do tego dług pożyczány bez zápiſu/ 4 lat przeſz ieſt. Zápiſu długim czáſem vltra preſcriptiones roberowánego/ zakład oddaca ſie ... do niego nie o zakład/ ále pro taxa damni czynić trzebá. Zápis Grodzki dárowizny/ frymárku/ przedániny/ y záſtáwy/ choć do kśiąg wiecznych przenieśiony/ bo tylko zwiazániem/ á po zwiazániu poſſeſſyą preſcripcyey vtwierdźi ſie/ ważny ieſt. B. Małągłowá z pozwoleniem mężowym dobrá ſwe dźiedźiczne oddaiąc od corek/ zápiſuiąc ſynom/ ma być zápis dárowizny záraz z zwiazániem de facto, alias nie ważna álienácya. Tuicya z zápiſu nie idźie o krzywdę proſtą przećiw komukolwiek/ ále tylko o prawne nágabánie. Zápiſy dárowizny żenie ábo komu innemu vczynione/ nie referuią ſie do przyſzłych/ tylko do obecnych rzeczy. Dekret miedzy Dąbrowſką/ ktorey mąż dárował wſzytkie dobrá zeſzłe/ ktore miał/ y ktore miał mieć potym zápiśie vczynionym/ pozyſkał ná zápis kilká ... ktore po śmierći onego Dąbrowſkiego/ żoná pozoſtáła/ práwem dárowizny oney chćiáłá ... A gdy ſie wytoczyłá ná Trybunał/ ... Dekret/ y nákazáno: Że zápis káżdy ma ſie śćiągáć ſuper bona habita non habenda, y Succeſſorom kazano czynić o te ſummę/ iáko práwem dźiedźicznym ſobie należącą. W przedániey káżdym zápiśie trzebá włożyć pewną liczbę/ wagę/ y miárę/ y ſummę/ do kupioney y przedáney rzeczy fides ſine quantitate pecuniæ expreſſa, nie ważna ieſt. Po przedániu pożytek y ſzkodá rzeczy do kupuiącego należy. A kupuiący ieśli od contráktu odſtępuie/ nie máiąc ſłuſzney przyczyny/ w ſprawie vpada. A ieśli przedawcá rzecz przedáną wydáć by ſie zbraniał/ ſłuſznie ... in duplo & in pœnis vallatis był condemnatus. A tymi ſpoſobámi kupno roſtrzyga ſie/ ieśli ſie zezwolą ná to obie ſtronie: Gdy też w pułroczu kupiec w rzeczey kupioney táką wádę znáydźie/ y żadnymi áráz nie kupiłby tego był/ gdyby był o tym wiedźiał. Jeśli w kupnie condycyey nie wypełniono. Tákże dla pactum condycyey ... pewny zawártego/ iż ieśliby ták przedał kto grunt/ ieśli kto wieczny nie da w tym á w tym czáśie. Y wprawdźie ſie gdyby ieden drugiego oſzukáć w kupnie/ ále ták żeby nie wychodźiłá cená połowicę ſłuſzney zápłáty. Mąż máiąc z obopolne dożywoćie z żoną/ y pozwolił by iey ná zápiſánie reſtitucyey poſagu/ ieśli po niey nań przypádnie/ gubi práwo dożywotne. Dekret ná Seymie Krak: *Feria quinta ante Oculi* 1535. A ieśli Pani dożywotnia chce mieſzkáć w dobrách dożywotnich/ ma ie wyzwolić od długow mężá ſwego/ y od Creditorow tránsfuſią Práwa otrzymáć może. Záczym ná Succeſſorách v go re tranſfuſionis ſuæ Práwo wierzyćielow pozyſkawa/ nie áby mieli iey płáćić Succeſ-

ſorowie/

sorowie/ ále przećie wwiązánia w dobra Antecessorowe puśćić winni/ w czym y w dożywoćiu dobrá one bedzie trzymáłá/ y po śmierći iey one dobrá v Potomkow Pani dożywotniey bedą ná wykupnie. Dekret Trybunalski Lubel: 1593. miedzy Xiężną Siucką á Ryginskim. Bo do dożywoćia zćiągáią sie wszytkie dobrá ták ruchome iáko nieruchome/ dziedziczne y zastáwne/ y summy pieniężne habitæ & habendæ, á iesli z rąk Pániey dożywotniey wykupuią dobrá zastáwne/ má oney summy vżywánie/ stáwiwszy rekoymie/ że potomkowie mężowi nie bedą niwczym szkodni zstrony tey summy. Jesli mąż v wierzyćielá miał summy/ á w zápiśie dożywotnym nie są wyráźnie położone summy pieniężne/ choćiaż miánowano dobrá ruchome y nieruchome/ nie wiem aby dożywoćie do tákich sum zćiągáło sie: bo długi áni są dobrá ruchome áni nieruchome / ále trzeći sposob dobr zowią Jurystowie. Ináczey summy wzgledem ktorych dobra są do possessiey podáne / bo tákie poczytáią miedzy dobrá nieruchome. A ná dobrách ieszcze niewydzielonych może bydź dożywoćie/ bo w ktorych dobrách wydział służy/ ich częśc przypadáiąca z rozdziału przynależy do Pániey dożywotniey. Dekret Seymu Piotrk: w Poniedziałek po S. Agnieszce 1549. Dożywoćie nie zobopolne/ ále tylko przez mężá żenie & contra vczynione nie ważne / bo przećiw práwu. Páni dożywotnia z dobr dożywotnich ná swoy pożytek może ich vżywáć/ ále bez szkody ich. Bo iesliby szkode znáczną w nich vczyniłá/ ábo práwo swoie ná kogo wlałá/ ábo one dobrá zastáwiłá/ ábo drwá do swego dziedzictwá przewoziłá/ dożywoćia narusza y tráći ie/ y Successorom do odzyskánia tych dobr drogę sie otwiera. Táka Práxis. Ale cedowáć tákie dobra może. Páni dożywotnia nie może wyćiągáć dożywoćia swego/ tylko ná te dobra/ ktore po śmierći mężá iey wolne zostáły/ y nikomu nieobligowáne. Gdyż ná woli ta mężowey/ vczyniwszy dożywoćie/ oneż dobra zastáwiáć/ przedáć/ &c. ále opráwá wcále. A opráwa nie inszego nie iest/ tylko zápis/ ktorym mąż żenie ták wielką summe zápisuie/ ták wielki po niey posag wziął/ ná połowicy dobr swoich/ y tylką drugą summe wzgledem wiáná. Jáko o tym práwo Kazim: v Herb: fol. 254. A iesli ná tákiey mierze cáłey mąż żenie vczynił opráwe/ ma táką drugą potomkom zostáwić: choćiaż przydáłá/ zwłaszczá w Wielkiey Polszcze/ ná cáłym Dworze/ Folwárkách/ bydle/ stádach/ summach pieniężnych/ y ná sprzećie domowym/ ále nie we wszytkich gruntach/ według práwá Jágieł: v Herb: fol: 287. A wiáná zbrodnia ábo vćieczka mężowa nie náruszáią sie/ y nie może Pániey wienney skupić dobr opráwnych/ ażby zá drugi mąż pokwápiłá sie. Sigm: v Herb: fol: 82. Jednák vżywánie wiáná áż do śmierći ma/ choćiaż idzie zá mąż. Herb: támże. A posag nie miánowány wniwecz/ chybaby był kwit z niego. A opráwe gdy żoná ná kogo innego wleie/ precz wiáno idzie/ y dobrá one są ná wykupnie/ zápłáćiwszy posag/ bo sie opráwá przemienia w prostą obligácyą. A gdy wdowe zá wtory mąż sie kwápiącą Successorowie wykupuią z opráwy/ nie powinni iey dáć tey summy/ áż rekoymią stáwi/ że nie zginie Successorom. Toż rozumieć/ gdy żoná ma opráwe ná summie / ktory summe one od Creditorá chce odbieráć/ á nie stáwi rekoiemstwá/ nie powinni sie tey Successorowie o wiáno spráwowáć / á vżywánie posagu y wiáná áż po śmierći mężowey żenie służy. Stát: Alex: v Herb: fol: 82. Y posag/ gdy pierwey vmrze żoná niż mąż/ ná Successory iey bez wiáná wraca sie: A iesli pierwey mąż vmrze/ y żoná dobrá opráwne áż do śmierći bedzie trzymáłá / possessya onychże dobr opráwnych po śmierći Pániey wienney ná powinne iey spada/ ktorą Stárostá bez záćiągu práwnego onym winien podáć/ áż do wykupná. Herb: fol: 82. A iesliby Successorowie mężowi one dobrá opráwne pośiedli/ pierwey niżliby potomkom żony intromissya dano/ máią czynić o przywrocenie nie o wybićie/ gdyż ieszcze nie byli w possessyey; áni o wydział/ gdyż nie máią rownego práwá z potomkámi mężowymi. A ten ktoby miał wiáną opráwe od biáłeygłowy / o summe ma czynić. Y choćiażby w opráwie przydano ewikcyą/ przećie nie w Grodzie ále w Ziemstwie iáko o posag trzebá czynić/ á do posagu należy złoto/ srebro/ ále insze paraphalnalia nie mogą bydź repetowáne/ iesli w Práwie tylko o posag ostrzeżono. A iesliby posag ábo dobrá ná ktorych był zápisány zginęło/ niebespieczeństwo y szkodá iest mężá. Bo Posag wpada iákoby w contrákt przedány/ y mąż zstawa sie dłużnikiem summy/ ábo zápłáty szácowánego posagu. A iż poki trwa małżeństwo/ posag ná pożytek mężow sie obraca / komu tedy służy pożytek/ temu y szkodá. A żoná choćiażby miáłá od mężá wiele opraw / ná iedney ma przestáć. Dekret Krolewski miedzy potomkámi Rylskiego/ y Máczechą ich/ we Wtorek po

trzech Krolach 1557. Posagu oprawionego Testamentem nie godźi sie legowáć / bo miedzy dobrá nieruchome poczytáią go/dla tegoż opráwá y possessya czyni. Oćiec gdy sie drugi raz ożeni/ w dobrách swych oprawdźie osławá/ále powinien dźieciom pierwszey żony połowice dobr opráwą y wiánem obćiążona pusćić. Herb: f: 254. A iesliby máćosze ich zápisał opráwe na tychże dobrách/ á potymby vmárł/ dźieći pierwszey żony nie o wydźiał połowice dobr máią czynić / ále o naznaczenie częśći dobr mátki swoiey opráwą encrowanych. Kiedy żoná nie ma żadney oprawy / iesli Pánna á nie Wdowa szła zá mąż/ zá wieniec 30. grzywien otrzymawa/ y nie powinna vstąpić z dobr mężowych/ áż iey te 30. grzywien zápłáca/ ábo possessya náznácza / z ktoreyby 3. grzywny czynszu bráłá. Páni wienna po śmierći mężowey powinna czynić Inwentarz wszytkich ruchomych rzeczy/ oprocz tych ktore vżywániem strawione bydź mogą. A dobr wszytkich Pániey wienney wolno vżywáć y nimi rządźić iáko chce/ zapisáć/ dáć/ przedáć/ zástáwić swą opráwe komu inszemu/ iáko sie summa opráwy rozćiąga/ á nie wiecey. O gránice iednák tych dobr y o krzywdy grántowne nie może czynić/ ani sie o nie sprawowáć/ tylko áżby z dźiedźicámi pozwáłá/ ábo pozwána byłá. A posag z wiánem máią sie zgadzáć w wielkośći summy. Kiedyby też żoná ze dwiemá przyiaćiołmi na zápis długu mężowego zezwoliłá/ do połowice onego płacenia z opráwy swey winná iest. Páni wienna o dług mężá swego nie może pozwáć do Grodu tylko do Ziemstwá. Siostrá przyrodna nie może pozyskawáć v brátá wydźiału opráwy máćierzyńskiey/ tylko posag. Gdy białagłowá czyni o wybićie z wiána/ nie trzebá iey Inquisicyey. Posag gdy przy obecnośći przyiaćielskiey náznáczony/ ábo Intercyzą wárowány iest/ powinni go brácia śiestrze zápłáćić/ábo część w posagu wydźielić. Páni wienna nie powinna płáćić długu mężowego/ ále potomkowie iego / ináczey dożywotnia. Dobrá ktore w wienie ábo posagu zápisáne kto trzyma/ dawnośćią żadną onych dobr in proprietatem przywłaszczyć nie może. Po gotowiu v Páni wienna względem posagu y wiáná swego/ choćby też v na kogo to swoie Práwo wlała/ ábo go vstąpiłá. A vstąpienia Práwa ta iest nátura/ że przez nie dźiedźicznego Práwá w dobrách nieruchomych nie oddalamy/ ale tylko possessya dobr / y Práwá / zápisy iákiekolwiek nam służące / ná inszą osobe przenośimy. Gdy tedy táki zápis ná kogo wlewáią/ ma to bydź z Tuicyą/ possessyą/ intromissyą/ zákłádem / y wszytkimi zapisu ligamentami. Tuicyey iednák transfundens nie obowiązuie/ ábowiem z gotową Tuicyą zápisy wlewáią/ przeto ten ktory oryginalny zapis vczynił/ winien wárunek. Zwykło sie iednák wárowáć czásem / że transfusor ma ewinkowáć/ gdyby dał okázyą szczególną do przeszkody. A wlewek Práwá o krzywde ábo przezyski niepewne/ nie práwny sie zda/ bo w tey mierze áni práwo áni rzecz wlewáłaby sie. Ale Proces in contumaciam otrzymány może słusznie wlać/ y ták długo służy iuris quæsitori, pok, przez Práwem zwyćiężonego / nie będźie prza znieśiony / ábo zkassowány. Depozytu też tránfundowáć nie godźi sie/ bo to spráwá personalna. Tákże y dożywoćia/ alias nie ważne. A rozmáitych zwiąskow tákże przezyskow práwnych kwit iest koniecznym skutkiem. Gdy stroná zezna przed kśięgámi/ że sie iey dosyć stáło z iákiego Contráktu/ ábo rzeczy: Ktore kwity choćiaż nie przed wiecznymi kśięgámi zeznáne/ moc wiecznośći otrzymawáią/ y nie trzebá ich przenośić do wiecznych kśiąg. Zápisy lepak Vrzedowne/ kwitem vrzedownie máią bydź znieśione: Bo przećiw autentycznemu zápisowi reczny kwit nie waży nic. Iednák vprzątnienie káżdego ćiężaru Contráktowego / nie ták bárzo kwitem / iáko dosyć vczynieniem przez zápłácenie ma bydź odwiedźione.

BOGV sámemu niechay będźie cześć y chwałá, y Bożey Rodźićielce Pánnie wieczna sławá.

SVMMA PRZYWILEIV.

PRzywileiem Iego Krolewskiey Mośći ostrzeżono/ áby Kśiąg wszelákich/ Edycyey tegoż Authorá/ drukowáć y przedawáć żaden nie śmiał/ oprocz komuby on to osobliwie zlećił. A ktoby sie tego ważył/ vtrácenie kśiąg / y winę w tymże przywileiu opisáne przepádnie.

PROCESSVS IVDICIARIVS REGNI POLONIÆ.

THOMÆ DRESNERI.

DE JVDICIIS.

QVI student Iure experientibus debitum prestare patrocinium, ac in negocijs forensibus cum laude versari, imprimis in id incumbere debent; ne sint Iudiciorum ignari, nempe quæ definitiones, quæ diuisiones, quæ genera sint eorum, quæ causæ vniuscuiuscunque Iudicij propriæ: ne si ad incompetens Iudicium aduersarius euocetur, & desiderio frustretur actor, & pœnam luat.

Quid est Iudicium?

Est actus Iurisdictionis legitimæ, ex Iudice, Actore, & Reo constans.

Quotuplex est Iudicium? Duplex.

Criminale, cuius pœna mors, aut iactura famæ, aut fortunarum, & huius est finis, vtilitas publica nō solum priuatorum. Expedit enim Reip: crimina non esse impunita.

Ciuile, quod circa facultates versatur, & ad vtilitatem iure experientiū spectat.

Criminale Iudicium rursus Duplex.

Publicum, cuius persecutio cuilibet competit, & populare dicitur, quo cuiuis ex populo agere licet, vt de criminibus læsæ maiestatis, & perduellionis, & alijs in Statuto descriptis.

Priuatum; quod ei cuiuis interest competit, & ex priuatorum iniurijs proficiscitur.

Quot sunt genera Iudiciorum?

Sedecim præcipua.

1. Comitiorum Generalium. 2. Regiæ Maiestatis dicta post Curiam. 3. Terrestria. 4. Positionis actorum Terrestrium. 5. Capitanealia. 6. Querelarum. 7. Succameralia. 8. Arbitraria, ex compromisso. 9. Tribunalicia. 10. Exercituum Ducis Generalis. 11. Commissarialia. 12. Composita; ex Capitaneali & Ciuili. 13. Mixti fori. 14. Palatinorum. 15. Marschalci Regni. 16. Sub Interregnis. Quorum præmissorum habes explanationem sufficientem in processu meo supra fol: sub lit: D. & E.

DE CITATIONIBVS.

CItatio est vocatio rei ad Iudicium, seu officium, ad experiendum in iure, cum assignatione termini, & est ingressus ad causam. Ea est duplex. Criminalis, ad extendas pœnas legum super reo, neq; taxa in ea ponitur. Citationis sunt contenta.

1. Nomen Iudicis. 2. Nomen actoris & rei. 3. Tempus. 4. Locus comparendi. 5. Occasio pro quo. 6. Taxa siue valor rei, & damna similia taxæ. In criminalibus autem, loco taxæ & damnorum, ponitur sic: *ad extendendas super te pœnas legum.* 7. Vocatio rei ad iudicium hac formulâ: *Iudicialiter sis ad præmissa responsurus.* 8. Data de loco & tempore.

Qui Tituli seu nomina Iudicium cuilibet Citationi seruiunt?

Ad Comitia, & post Curiam Regni, integer titulus Regis præponitur: similiter & ad Tribunal. Ad iudicium Terrestre non integer titulus Regis, sed tantum: Vladislaus Quartus Dei Gratia Rex Poloniæ &c. Ad iudicium seu officium Castrense, titulus Capitanei, cum eo adminiculo: *vigore Regio, & nostra qua in hacparte fungimur authoritate.* Ad officium Succamerarii, ad campum, Titulus ipsius Succamerarij. Ad Commissarios, titulus Commissariorum: sed tamen hæ Citationes ad Succamerariũ & Commissarios, per verbum *Innotescimus* scribuntur. Ad Palatinum, titulus Palatini & Capitanei: isti enim duo de non obseruatis Constitutionibus iudicant Ciues.

Quæ sunt tempora ponendarum Citacionum?

Ad Comitia, ob crimen læsæ Maiestatis, vel perduellionis, vel pro exemptione bonorum Regalium, sex septimanis ante terminum.

Obseruatio.

In his autem criminibus Regiæ Maiestatis, & perduellionis, isto tempore: relatio positarum citacionum est facienda, quò sint citationes positæ: in particularibusq; comitiis generales proximè præcedentibus, tales citationes publicandæ.

Pro cussione falsæ monetæ, quatuor septimanis ante terminum.

In priuatorum causis, quatuor septimanis ante terminum.

Commissariorum innotescentiæ, ex parte dislimitandorum bonorum Regalium & Priuatorum, duabus septimanis ante terminum.

Ad Capitanealia iudicia: in criminalibus, duabus septimanis: in ciuilibus, vna septimana ante terminum.

Ad iudicia Terrestria, vna septimana ante terminum.

Ad iudicium Castrense, siue Querelarum, vna septimana ante terminum.

Ad Tribunal, duabus septimanis ante terminum.

In citatione reali, vulgò facionata; terminus vnius septimanæ præfigitur coram Capitaneo in Castro.

Obseruatio.

Scribendum in vnaquaque Citatione, cùm de tempore agitur, *proxima die*, aliâs inordinata erit citatio. Tempus intelligitur hoc loco positæ citationis, non datæ in citatione scriptæ.

Loci ponendarum Citationum.

1. Contra possessionatum in fundo ei iurisdictioni, ad quam vocatur, subiecto.

Obseruatio.

Si plures sint Compossessores fundi in quo ponitur citatio, vel ad eundem fundum quocunque modo plures pertineant; scribendum est in citatione: *Iuribus & inscriptionibus aliarum personarum ibidem nihil nocendo.* In hęreditate verò deserta, inserenda citatio in lignum, & terræ affigenda est, in villaque vel in Parochia viciniori, ad noticiam deducenda.

2. Contra impossessionatum, vel ibi vbi commoratur, ponenda; vel in manus illi tradenda. Si verò ignoretur de possessione, talis clausula scribenda: *Si es possessionatus, tanquam possessionato: si verò non possessionatus, tanquam impossessionato, de cuius possessione non constat.*

In quibus Citationibus taxa non ponitur?

1. Jn criminalibus. 2. Pro exemptione bonorum. 3. Pro finibus seu limitibus faciendis. 4. Pro expulsione. 5. Pro diuisione. 6. Ad prosequendam appellationem. 7. Ex officio pro grauamine. Jnterdum tamen hic ponitur, sed tunc non erit terminus primus peremptorius.

Quot sunt species Citationis?

Tres. Adcitatio. Concitatio. Innotescentia.

Quid est Adcitatio?

Est qua post mortem antecessoris ab eo qui successit in ius eius, adcitatur reus ad paratam citationem, cui nondum venerat terminus, hac forma: *Qui te concitat, alias przypozywa, ad paratam citationem Nobilis olim N. antecessoris sui qua te præfatus N. antecessor suus citauerat, videlicet pro eo* (essentia citationis inserenda.) Hæc autem ita dilucidè ponenda, vt intelligi possit, in quo puncto causa stetit, & pro quo vertitur. Ad hæc, si quis terminus ex eiusmodi vltima citatione, siue concitatione, siue adcitatione, siue innotescentia est obtentus, exprimendus est, nempè: *Tum ad paratam citationem termini, ex eadem citatione obtenti, seu ad paratum decretum, &c.* vt Processus stetit. Et concludatur. *Et quoniam præfata actio, eidem N. actori competit, tanquam successori legitimo memorati N. ideo ad præmissa prædicti N. tanquam successoris legitimi, iudicialiter sis responsurus.* Si verò in contumaciam aliquid est obtentum, scribendum: *Ad paratum decretum vadiorum triplicatorum, &c.* Et concludent *Citat te ad videndum ipsum procedere ad vlteriores gradus iudiciarios.*

Obseruatio,

Quando verò moritur antecessor, causa instituta, & non finita, adcitatio scribitur: *Ad paratam causam & actionem, ratione infrascriptorum, in iudicio N. institutam, ad omnesq; actus iudiciarios olim antecessoris sui, ad eumq; punctum, in quo causa morte eiusdem N. stetit indecisa.*

Ad quas alias causas fit Adcitatio.

1. Ad terminum translapsum, siue translapsam citationem.

Quid est Citatio translapsa?

Est quæ non attentatur, & omittitur ab actore in termino.

Quid est Terminus Translapsus?

Est qui non attentatur, & desertatur.

2. Ex transfusione iuris in aliquem. 3. Ad prosequendas appellationes tam contra iudicem, quàm contra partem adhærentem.

4. Pro grauamine & malè iudicato, ad cassandum decretum.

Quid est Concitatio?

Est quæ fit post lucrum obtentum.

Obseruationes.

1. Vt damna lucretur actor, necesse est in concitatione exprimatur, ad videndum & audiendum iurari super damna, in citatione & concitatione expressa. Etenim hoc est emolumentum concitationis; vt si in termino illius, citatus in contumaciam condemnatus sit; non opus sit actori iurare de damnis; si verò comparuerit citatus, actor ad instantiam eius, damna iuramento probare tenebitur, quòd extra citationem non possit obtinere.

2. Cùm de damnis agitur, vadia & damnorum taxæ triplicantur.

Quid est Innotescentia?

Duæ. Vna, pro interponendis. Secunda, pro decernendis vadijs triplicatis.

Obseruationes,

1. Vt ordinata sit innotescentia, opus est de nomine Ministerialem nominare qui fecit relationem non admissæ intromissionis.

2. Jnnotescentia decernendorum vadiorum, necesse est, sit ex delatione actoris iure vincentis, ab Instigatore officij; alias inordinata erit citatio.

3. Citationes Castrenses ad querelam, ab eodem verbo *Innotescimus* incipiunt. Similiter Jnnotescentiæ Commissariales.

Quid ex Citationibus prouenit?

Termini.

DE TERMINIS.

Quid est Terminus?

Est locus & tempus præfixum comparendi in iudicio.

Gradus Terminorum, & quid in quolibet obtinendum?

Primus Terminus est, qui ex prima citatione prouenit, hic non est peremptorius, sed contumacia duntaxat in eo, contra non comparentem reum obtinetur.

Formæ Contumaciæ contenta.

1. Nomen actoris & rei. 2. Occasio. 3. Ministerialis acclamatio. 4. Terminus positus peremptorius. 5. Admissio iudicii. 6. Condemnatio in pœna contumaciæ.

Exceptio.

Sciendum est exceptas esse nonnullas causas, in quibus Termini ponuntur peremptorij.

1. In Criminibus læsæ Maiestatis, & perduellionis. 2. Ad inscriptionem. Obseruandum tamen, contra successores, non esse terminos peremptorios. 3. Pro iniquè extorto teloneo. 4. Pro subdito profugo. 5. Pro exceptione. 6. Pro non administrata iustitia. 7. Actoribus in omnibus causis. 8. Euictoribus & intercessoribus. 9. Verbali citatione, seu tacto termino citatis; vt potè ad curiam Regis, & sub celebratione iudiciorum Tribunalium: similiter aliorum quorumlibet ob recẽtem excessum. 10. Ob non amota obstacula in fluuijs. 11. Pro pœna contra ciues, de non conseruatione iuris Poloni, propter vulnera nobili illata, vel homicidia in ciuitatibus perpetrata. 12. Possessoribus bonorum Regalium, cum ei subiectis. 13. Curiæ Officiis præsidentibus, siue famulis inter se R. M. præsen. 14. Ad prosequendas appellationes Magistratibus citatis cum parte adgærente; & si quas alias causas constitutiones ex vtilitate publica assignauerint.

Obseruatio.

Vniuscuiusq; citationis positio, vel Ministerialis relatione coram actis facta, & authenticè sub sigillo extracta, in termino est deducenda: vel habendus Ministerialis qui recognoscat citationem se posuisse hac die, & hoc loco.

§ Secundus Terminus est, qui ex secunda citatione prouenit, & est peremptorius, in quo lucrum obtinetur.

Quid est lucrum?

Est obtentio desiderij actoris, secundum contenta citationis.

Formæ Lucri in contumaciam obtenti contenta.

1. Eadem quæ in Contumacia, nisi quòd hic Terminus peremptorius nominatur. 2. Citatio tota loco occasionis inseritur. 3. Pœna quindecim marcarum.

Quatuplex est Lucrum?

1. Solius taxæ, & fundi; vtpote in causis simplicium iniuriarum, & aliis fundum non tangentibus.

2. Taxæ, & fundi; vt in causa violentæ occupationis.

3. Vadii & fundi; vt in causis diuisionis, & violentæ expulsionis. Obserua tamen, quòd in causa violentæ expulsionis, coram iudicio Terrestri damnorum taxa obtinetur.

4. Pœna

Pœna infamiæ, vel captis & fortunarum, vel alterius eorum.

§ Tertius terminus astitus concitatorius, qui ex tertia citatione vel ex cōcitatione, ad satisfaciendum pro condemnatis in lucro prouenit, in eoq; astitio obtinetur.

Formæ Astitionis Contenta.

Ea quæ in contumacia; additur tamen ex rei occasione.

1. In termino astito condemnatio. 2. Concitationis integræ positio. 3. Petitio & obtentio intromissionis. 4. Additio Ministerialis, & Nobilium ad intromittendum. 5. Remissio pro executione ad loci Capitaneum.

Obseruationes.

1. In Iudicio Terrestri hic stat processus, postea pro executione remissio fit ad Officium Capitaneale, vlteriorque processus est executionis.

2. Quando ex controuersia lucrum obtinetur, non est opus concitare ad satisfaciendum pro lucro, sed statim satisfactio in vim lucri decernitur.

3. In termino astito non priùs tenebitur actor causam prosequi contra comparentem reum, nisi priùs lucrum tollat reus.

4. Is qui prætendit se ius ad ea bona habere, in quibus ponuntur citationes, debet pro deportatione citationum agere, antequam ex processu res ad executionem deuenerit: nam si tamdiu siluerit, non poterit executionem præpedire. Excipitur tamen fœmina gaudens reformatione.

5. Quando in Tribunali taxa decernitur, non est opus concitare ad satisfaciendum, sed statim pro interponendis vadijs triplicatis, reus vocatur.

Exceptio.

In causis diuisionis, & expulsionis, non fit astitio; sed cùm ita lucrum decernetur & in vim lucri decernitur diuisio, tùm citatio datur ad interponenda vadia triplicata vadio Capitali primario correspondentia.

§ Quartus terminus astitus ex citatione quarta Innotescentiali, contra iure victū edita, in qua ob non admissam intromissionem, comminatio potentis intromissionis, & vadiorum triplicatorum lucro correspondentium interpositionis inseritur: in eoq; termino astito secunda interpositionis vadiorum obtinetur, & literæ significatoriæ sub sigillo Capitanei, de interpositione vadiorum, quę in bonis iure victi relinquūtur.

Formæ Astitionis huius contenta.

Ea omnia, quæ in priori astitione. Additur tamen ex materia in citatione posita. 1. Interpositio vadiorum triplicatorum. 2. Literæ significatoriæ à Capitaneo de vadijs interpositis, in bona iure victi deferendæ, ibidemq; relinquendæ connumerantur. 3. Salua actio & prosecutio causæ vlterior contra contumacem reseruatur.

Obseruationes.

1. Ex submissione citati vbiuis processu obtento vsq; ad stationem hanc, postea in eo districtu, vbi bona citati consistunt, vlterior processus obtinetur, sumptis literis Capitanei significatotijs, hoc tenore: *Significamus certa perlucra hunc vel hunc, super hunc vel hunc obtinuisse.*

2. Post vnamquamque contumaciam citati, non admissamque intromissionem, relatio Ministerialis & nobilium est facienda, & actis inserenda.

§ Quintus terminus astitus ex citatione quinta Innotescentiali, pro decernendis viadijs triplicatis, tàm ab Instigatore officij Castrensis, quám à iure vincente edita, in eoque astitio tertia decretorum vadiorum acrumatio obtinetur.

Formæ astitionis huius contenta.

Eadem quæ in anterioribus astitionibus. Adduntur tamen ex occasione citationis materiæ.

1. Decre-

1. Decretum vadiorum triplicatorum, quorum medietas Instigatori Offici medietas iure vincenti adiudicatur. 2. Additur Vicesgerens, & Ministerialis cum duobus Nobilibus, ad rumandum & eijciendum iure victum, de bonis Processu oneratis, tùm ad intromittendum. 3. Interponitur pœna bannitionis, ob denegatam rumationem ac intromissionem.

§ Sextus terminus astitus citationis vltimę executorialis ad banniendum ab Instigatore officij, & delatore iure vincente, in quo bannitio, eiusq; publicatio obtinetur.

Formæ astitionis huius contenta.

Eadem quæ in anterioribus astitionibus. Additur tamen ex occasione & re.
1. Ministerialis ad banniendum deputatio.
2. Relatio Ministerialis de publicata bannitione.

Breuis series Processus in contumaciam.

1. Contumacia. 2. Lucrum. 3. Astitio termini in concitatione ad satisfaciendum pro condemnatis in lucro. In hac obtinetur. 1. Additio Ministerialis ad intromittendum. 2. Remissio ad loci Capitaneum, sub cuius iurisdictione bona iure victi consistunt, pro executione.

4. Astitio ex citatione, concitatione seu Innotescentia pro interponendis vadijs triplicatis. In hac obtinetur. 1. Interpositio vadiorum. 2. Intromissio in eisdem lucris & perlucris in anteriori processu obtentus. 3. Literæ significatoriæ à Capitaneo ad iure victum, de lucris & perlucris super illum, bonisq; illius, obtentis, quæ in bonis iure victi relinquendæ, ne de hac productione iuris, citatus aliquam ignorantiam habere se prætendat.

5. Astitio ex citatioue pro decernendis vadijs triplicatis. In hac obtinetur. 1. Decretum vadiorum. 2. Vicesgerentis ac Ministerialis cum Nobilibus ad rumationem, intromissionem, additio.

6. Ex citatione vltima ad banniendū. In hac obtinetur bannitio, eiusq; publicatio.

Quot sunt termini astiti? Quatuor.

1. Cùm satisfactio pro lucro decernitur, & in vim eius intromissio. 2. Cùm triplicata interponuntur. 3. Cùm decernitur. 4. Cùm bannitio obtinetur.

Exempla superiorum præceptorum, ad vsum redactorum, ad quorum normam alia possunt formari, habes in meo Processu, Litera A.

Citationum oppugnationes.

Cùm citationes non secundùm præscriptos modos & rationes scribantur & ponantur, facilè ab aduersario eluduntur. Existimaui ex præmissis præceptis oppugnationes earum ponere.

1. Ratione Iudicis incompetentis. 2. Ratione positionis non in fundo iurisdictioni subiecto. 3. Ratione incompetentis actoris. 4. Ratione temporis, vt si in interuallo temporis supra descripto non antecedat. 5. Ratione rei controuersæ. 6. Ratione inordinatæ citationis, vt si minorennis sine assistentia tutoris, vxor, sine assistentia mariti, subditus sine assistentia domini, citet. 7. Ratione non positæ taxæ seu damnorum. 8. Ratione non positionis pœnæ debitæ in certis causis. 9. Si citatio de subdito profugo, & pro administratione iustitiæ ex subdito ponatur, in ea villa in qua præfati subditi non resident. 10. Si plures propositiones diuersæ, ad diuersas iurisdictiones pertinentes, vel quæ vno decreto comprehendi non possunt, in citatione ponuntur. 11. Si citatio ad inscriptionem non concordat cum inscriptione. 12. Si citatio, pro diuisione, in bonis diuidendis non ponatur. 13. Ratione falsi Ministerialis qui posuit. 14. Si citatio actoris cum citatione rei non concordat. 15. Negando omnino positionem, & aliæ id genus, vel iure descripta, vel consuetudine recepta.

Ex se-

Ex solùm Citationibus proueniunt Termini? Nequaquam.

Vnde igitur?

1. Ex sponsione fidei. 2. Ex verbali præfixione termini Ministerialis in curia Regis, similiter in Tribunalibus Iudicijs, ad simplicem delationem actoris, similiter in comitijs: vsu autem receptum est vt tactus termino ob recens commissum crimen in supra nominatis Iudicijs non possit se excipere ad processum iuris publici similiter etiam ob excessum sub celebratione Iudiciorum Terrestrium vel Capitanealium, vt si quis Iudicium inhonorauerit, tùm si bombardas pertauerit. 3. Ex conseruatione. 4. Ex scriptione. 5. Ex captiuatione in recenti crimine. 6. Ex processu, vt potè concessa dilatione. 7. Ex appellatione. 8. Ex limitatione. 9. Ex arresto, & alijs similibus causis incidentibus.

DE VACATIONIBVS IVDICIORVM.

Vacationes seu cessationes iudiciorum dicuntur feriæ: nempè dies, quibus vacat forma à Iudicijs.

Feriæ triplices.

1. Legitimæ: quæ Statuto & Constitutionibus descriptæ, consuetudineq; receptæ sunt: nempè ea tempora, quæ à Iudicijs excepta ac libera sunt; vt sub Comitijs, sub Interregno, donec à Palatinatibus constituantur.

2. Repentinæ; quæ ob publicam perturbationem fiunt; vel incursionem hostium, vel expeditionem bellicam, vel ob mortem personarum ad Iudicium pertinentium; vtpotè Iudicis, vel Subiudicis, vel notarij Terrestris, vel ob aliam grauem necessitatem, cui humano consilio obsisti non possit, vt pestem vel ob publicam gratulationem, videlicet victoriâ partâ triumphoque celebrato & ob alias id genus causas.

3. Solennes: vtpote dies festi, Deo & Sanctis eius dicati: qui si inciderint, impediunt plerumque officiorum & iudiciorum Capitanealium exercitium.

DE ACCESSORIIS.

Quandoquidem duplices sint cognitiones ac decisiones iudiciorum, alia in necessario, alia in Principali: necesse est de accessorijs, quæ præcurrũt litis contestationem pauca præfari, ne ab ijs sit imparatus patronus causarum, quem informamus.

Quæ sunt formulæ, quibus Iudex accessoria & principalia partibus decernit expedire.

Tres.

1. Procede, vbi accessoria inferuntur.
2. Responde, vbi maioris momenti accessoria expediuntur.
3. Directè responde, postquam litis contestatio & definitiua sit sententia.

Et quoniam accessoria præcipuè consistunt in dilationibus & exceptionibus: quibus vel protestantur, vel excluduntur, vel perimuntur actiones, operæ precium est de ijs docere.

DE DILATIONIBVS.

Iure cautum, vsuq; comprobatum est, vt dilationes legitimæ, tàm actori, quàm reo concedantur in Iudicijs: quamobrem de ijs est dicendum.

Quid est dilatio?

Est certum temporis spacium concessum à Iudice petenti, actori vel reo, ad id expediendum, quod sibi ad causam necessarium esse videatur.

Dilationes duplices.

1. Publicæ necessitatis: vt occupatorum Reipub. negotijs, nempè legationis gratia, peregrè discedentium: sacramento militiæ obstrictorum: infectionis aëris, belli, inundationis, & aliorum id genus.

2. Priuatæ necessitatis: vt simplicis infirmitatis, pro maiori, minorennitatis.

Vsus dilationis simplicis imfirmitatis.

Coram iudicio duntaxat Terrestri, in primo termino, in duabus tantùm causis.

1. Administrationis iustitiæ. 2. Diffamationis.

Obserua tamen hanc dilationem actori non dari.

Vsus dilationis veræ infirmitatis.

In omnibus causis, exceptis ad inscriptionem, & in executione rei iudicatæ: sed tantum in personali actu, videlicet præstandi iuramenti. In ijs verò causis, quæ per procuratorem agi possunt, talis dilatio non datur.

Obserua semel tantum istam dilationem concedi.

Quæ est ratio huius dilationis petendæ:

Per Nobilem Possessionatum eiusdem districtus, ad terminos futuros, in quibus mettertius super eam iurare debet, vel abiurare, quòd ea vti nomine suo nemini concessit. In Tribunalibus tamen Iudicijs, & in alijs in quibus longiùs quã ad duas septimanas protenditur Iurisdictio ac Iudiciũ, ad duas septimanas talis dilatio conceditur.

Quid est dilatio pro maiori?

Est cùm quis eadem die, quâ iudicialiter respondere tenetur, allegat se habere causam maioris momenti coram alio quolibet Iudicio: quod probare tenetur in futuris terminis actu iudiciario.

Delatio minorennitatis.

Est quæ in gratiam minorennium, Iuris imperitorum conceditur. Datur autem masculis ad quindecimum annum, fœmellis ad duodecimum.

In quibus causis hæc dilatio non conceditur?

1. In causis exemptionis bonorum. 2. Ad inscriptionem. 3. Pro eliberatione ex fideiussoria cautione, pro antecessore facta. 4. Pro hæreditate, pro qua antecessori actio intentata. 5. In causis fisci moram non facien. vsus recepit. 6. Pro capite per partem occiso.

Obseruationes.

Hæ dilationes commemoratæ locum habent in initijs causarum; quæ si omittantur, iam in vlteriori processu vti illis non licet, nisi in personali actu; vt iuramenti, & alio, qui per procuratorem non possit expediri.

Rursus dilationes diuiduntur.

In peremptorias, quibus probatis, causa obtinetur; non probatis, amittitur; vt est ad munimenta specificata causam perimentia, & ad quietationem, & veræ infiirmitatis, & pro maiori.

In dilatorias, quibus probatis, vlterior restat controuersia; vt sunt illæ necessitates supra nominatæ: & ad munimenta specificata causæ necessaria: & ad statuendum Ministerialem, ad euictorem visionis: ad scrutinium deducendum in criminalibus: ad inquisitionem in causis expulsionis. Possunt etiam sub hoc genus poni suspensiones causas differentes.

Obseruationes.

1. In cau-

1. In causis exemptionis, expulsionis, executionis rei iudicatæ, ad inscriptionem non datur dilatio, ad munimenta simplicia non specifica.

2. In Tribunalibus Iudicijs, cùm causa ex appellatione deuenit, non conceduntur dilationes, præter duas; veræ infirmitatis, & ad quietationem in duabus septimanis conseruato termino. Quando verò ex citatione prouenit terminus, liberius citatus vtitur dilationibus peremptorijs.

3. Dilationes ad inscriptionem duæ dantur.

1. Ad quietationem ad proximos. 2. Veræ infirmitatis in actu personali; vt in abnegatione processus, ex qua iuramentum sequitur.

4. Succamerarius has duas dilationes concedit.

1. Pro maiori. 2. Veræ infirmitatis.

5 Commissarii nullas dilationes permittunt, quia breuis est eorum iuris exercendi potestas.

6. Ex pluribus comparticipibus litis vni concessa dilatione, alteri non conceditur. Omnes enim pro vna persona reputantur.

7. In executione rei iudicatæ, neque dilationes, neque exceptiones etiam in simplicibus causit procedunt: quia iam transeunt in priuilegiatas, cùm ad executionem deueniunt, in eaque dependent.

DE EXCEPTIONIBVS.

Quid est Exceptio?

Est quæ intentionem actoris excludit, comparatæ autem sunt exceptiones defendendorum eorum gratia, cum quibus agitur.

Exceptiones sunt duplices.

Peremptoriæ, quæ causas perimunt; vt quietationes, decreta anteriora in eadem causa, præscriptionum fatalia, transactiones, & illæ dilationes causas perimentes, de quibus supra.

Dilatoriæ, quæ causas differunt; vt si ante tempus præfixum quis petat, &c.

Omnes autem exceptiones dilatoriæ, inducuntur ante litis contestationem: peremptoriæ verò etiam post litis contestationem. Aduertendum tamen hoc loco præcepta illa, quæ de oppugnationibus citationum superius sunt connotata, exceptionũ vim sapiunt, quod excludunt actorum intentionem.

Ordo inferendarum Exceptionum.

Ante decretum procedendi, inferuntur exceptiones contra Iurisdictionem, Iudicem, & forum.

Ante decretum respondendi, exceptiones dilatoriæ.

Ante decretum directè respondendi, peremptoriæ.

DE PRÆSCRIPTIONIBVS.

Quoniam præscriptionibus eliduntur actiones, magnusque earum est vsus, multum interest earum cognitionem habere.

Quid est Præscriptio?

Est rei, ad se aliquo iure pertinentis neglectio: tempore lege circumscripto, est autem introducta præscriptio odio negligentium, ne rerum dominia in incerto sint.

Præscriptiones in causis.

1. Pro capite & vulneribus, trium annorum. 2. Successionis neglectio, intra triennium & trimestre. 3. Pro limitibus, per tres annos & tres menses, contra emptorem hæreditatis vicini agere negligentes, amittunt beneficium probationis super metas, emptoriq; probatio eiusmodi incumbit. 4. Pro hæreditate non agens intra

triennium, & trimestre, præscribit. 5. Obligatæ hæreditatis non exceptæ, triginta annorum præscriptio. 6. Matrimonio copulata, non agens ratione dotis super aliqua hæreditate, intra decennium præscribit. 7. Vidua non agens de bonis ad se pertinentibus: sexennio & tribus mensibus. 8. Virgo in Matrimonium tradita, intra triennium & trimestre pro dote non agens. 9. Contra tutorem pro rationibus reddendis, intra triennium & trimestre, non agens. 10. Diuisio per amicos facta, per tres annos & tres menses, confirmatur perpetuo. 11. Inscriptiones Castrenses non translatæ ad acta Terrestria, vno anno præscribunt. 12. Subditum profugum intra annum non repetens, nisi iuret de ignorantia illius. 13. Minorennibus non currit præscriptio. 14. Mercatores, intra triennium debita regestris connotata, repetere negligentes. 15. In vno districtu existentibus, pro furto, vel latrocio recenti, cõtra se non agentibus, post annum, proprior reus ad euadendum. 16. De spe posita à vicino, duabus annis præscribit. 17. Non adcitans ad prosequutiones appellationum in anno, & sex septimanis.

Obseruationes.

Ignorantibus, captiuis, tempore belli, & grauioris necessitatis, quæ humanis viribus superari non possit, non currit præscriptio. Fatalia etiam hoc loco obseruanda. Est autem inter ea & præscriptiones differentia hæc. Quod præscriptiones in rebus & personis: fatalia in processu causæ sunt; nempè si quis ab incepta causa per annum & sex septimanas destiterit, eaq; in translapsum missa ad prosecutionem eius non adcitauerit. Similiter non adcitans post mortem actoris, vel citati, intra idem tempus. Pro executione verò rei iudicatæ non agens præscribit.

Fatalia non nocent.

In causis, Exemptionis. Diuisionis. Limitum.

DE LITIS CONTESTATIONE.

Quid est litis contestatio?

Est quæ citati responsione, ad narrationem principalis negocij actoris constat.

Vnde dicitur litis contestatio?

A contestando, quia citatus directè in causa procedendo, agnoscere Iudicem, & in re ipsa testari, se velle de principali negocio experiri, videtur.

Quomodo post litis contestationem procedendum?

Aut agnoscenda obiectio actoris, & satisfactio efferenda est, vt pœna vel vadium euitetur: aut iustè factum esse deducendum est, aut negandum, probatioque & euasio affectanda, vel peremptoria exceptione vtendum. Quod si enim leuibus exceptionibus & tergiuersationibus laborauerit reus, cum reiectis eius nullius momenti defensionibus, secundùm petitionem actoris decernitur.

DE PROBATIONIBVS.

Cùm probationes in principali negocio ex vtraque parte plurimum adferans momenti ad causas; necessariò de probationibus est dicendum.

Quid est Probatio?

Est narratio rei dubiæ faciens fidem.

Quæ sunt Probationum genera?

Quanquam variæ, & multiplices probationes, variarum sunt propositionum, & causarum, tamen quæ in Iudicijs sunt vsitatæ, hæ sunt præcipuæ.

1. Autentica documenta ex actis deprompta, vt potè inscriptiones, quietationes, decreta, & cætera id genus, quorum fides inconuincibilis.

2. Ministeriales cum Nobilibus.

cis Dialecticis deprompta, quæ multum faciunt ad facien-
; liberaliter rationes, quibus vel intentionem quis suam
futet.
criminalibus causis, in quibus testes inducuntur, & tàm actor
inuice ad deducendum, & audiendum scrutinium, citant. Debet au-
oximis Iudicijs, siue Castrensibus, siue Terrestribus, post factum, & ad noti-
deductum crimen, tàm actor, quàm reus scrutinium expedire.
In recenti facto deprehensio: 6. Coniecturæ in causis facti dubijs.
7. Statuta & Constitutiones causis seruientes, in statu iurisdiciali.

DE RE JVDICATA.

Res iudicata est sententia à competenti Iudice lata, à qua non est appellatum; quæ traslata in publica monimenta, habet perpetuam firmitatem.

Res iudicata dupliciter fit.

Ex controuersiis partium: ad quas ex diligenti anteriorum præceptorum obseruatione, in eisque exercitatione, potest quilibet non mediocriter esse paratus. In contumaciam: non comparente actore vel reo.

Obseruationes.

Reus non comparens in contumaciam condemnatur, actor in euasione. Grauior est contumacia actoris, quàm rei. Actores semper debent terminos peremptorios attentare.

Causæ seu actiones, quæ euasione non perimuntur.

1. Actio limitum. 2. Actio exemptionis. 3. Actio redemptionis seu retractus. 4. Astitio ad inscriptionem. 5. Actio diuisionis. 6. In actione expulsionis violentæ, euasio factum tantum perimit, non ius, quod habeat actor in bonis, quod in alijs actionibus facti est intelligendum. 7. Executio rei iudicatæ.

Appendix.

Decreta in similibus causis allegata, pro legibus habentur, vbi est rerum iudicatarum constantia.

DE APPELLATIONIBVS.

Quid est Appellatio?

Est ab inferioris Iudicis sententia, ad superiorem, cui lege ea iurisdictio est data, motio.

Obseruationes.

1. Appellatione interposita, partes vtræq; controuersias subscriptas, vel suis, vel Procuratorum manibus, intra triduum ad acta porrigere debent, alias derogant causis suis. 2. Vltimò non appellans in eadem causa, derogat prioribus appellationibus. 3. In appellatione partibus debet præfigi terminus. 4. Iudex ob non admissam appellationem, non pro damnis, sed ad prosequendã appellationẽ citatur. 5. Reus mouens ab accessorio, non potest inuito actore per adcitationes à motione recedere, actor verò potest. 6. Appellans ab accessorio ad Tribunal, de principali ibidem respondet.

In quibus causis non admittitur Appellatio?

1. Iniquè extorti telonei. 2. Administrationis iustitiæ. 3. Pro redimendis bonis obligatis. 4. Ad inscriptionem, nisi malè obtento obiecto. 5. Pro obstaculis fluminum. 6. Pro contributione non solita. 7. A sententia Commissariali. 8. A fundatione iurisdictionis. 9. Ab accessorio non peremptorio.

DE EXE-

DE EXECVTIONE REI Iudicatę

Cùm Leges & Iudicia nullius sanè essent momenti, ni... executioni mandentur, breuiter de executione rei iud... atq; est dicen... sumit executio, vel cum causa ad Officiũ Capita... pro executione... astitionem obtentam, vel cum coram officio Castrensi astitio concitato...

Gradus executionis rei iudicatæ.

1. Innotescentia prima, in qua Ministerialis cum Nobilibus, ad intromittend... iure vincentem in bona iure victi Processu onerata, addicitur, & vadia triplicata in... ponuntur: quod ex superioribus præceptis videre licet. 2. Innotescentia secund... in qua vadia decernuntur, & æstimatio, ac intromissio. 3. Innotescentia vltima a... banniendum. 4. Super bannitum, violenta manu, per loci Capitaneum, executio ad instantiam iure vincentis.

Executionum impedientia.

1. Prosecutiones appellationum. 2. Transactiones vel renouationes. 3. Si interueniat à latere aliquis, qui potius ius ostentet, & experiri velit de potioritate.

DE IN INTEGRVM RESTITVTIONE, SEV DE MALE OBTENTO.

Quandoquidem leges sint veritatis & iustitiæ administræ sapienter sanè à viris prudentibus inuentum, constitutumq; est, vt res iudicatæ, quæ pro legibus habentur, si veritate & iustitia vacant, in integrum restituantur, nullo iam fundamento innixæ, consistere non possint, ne improbitas hominum nocentium, dolis & fallacijs in iudicijs vtentium, iniquo lucro lætetur.

Duæ causæ ob quas in integrum restituuntur actiones.

1. Si quis ignorantiam de Processu super se obtento inferat, eamq; paratum sese probare offerat.

2. Obiectione non iuridicè decreti obtenti; vbi sanè tenetur actor totum processum, quo causam obtinuit, deducere: in quo si aliquid deficit, vel non secundùm iuris formam superius descriptam, obtentum sit, cassatus ...etum.

Obseruationes.

1. Non tenetur actor, nisi à tempore litis contestatæ, deducere processum. 2. Vbi intercessit personalis controuersia, actis nota ignorantia de processu non potest obijci. 3. Quælibet positio citationis, opus est ostendatur relatione Ministerialis. 4. Lucrum si malo fundamento initiitur, omnia corruunt. 5. Maxima nullites processus ex incompetentia Iudicij, in quo sit obtentus. 6. In quolibet puncto processus, malè obtentum obijci potest. 7. Iuramento in re principali, derogatur malè obtento. 8. Iurans se ignorare de Processu super se obtento, in instanti, respondere ad principale tenetur.

F I N I S.

